

OVČAR MARKO.

SPISAL JANEZ JALEN.

Spomladi, ko je Cena prevzel gospodarstvo in se je pred pustom oženil, je hotel imeti Jernej, preden je gnal v planino, še troje zvoncev, da jih obesi jarcem za vrat.

»Saj jih v nobenem tropu toliko ne poje kakor v našem,« mu je ugovarjal mladi gospodar. »Tudi nimam locnjev.«

»Zvonce daj, locnje bom že sam naredil,« je moledoval Jernej.

»Daj mu jih, daj, Cena. Jernej že ve, česa je pri tropu treba, da Bog da srečo,« je potegnil z ovčarjem stari Podlipnik, ki je takrat še živel.

Seveda obema se je mladi gospodar moral vdati: »Izberi jih, bom že za krave na sejmu v Gorjah druge kupil.« Oba stara sta čutila, da ni rad privolil.

Jernej se je opravičeval: »Le verjemita, da živina z dokaj večjim veseljem frga travo, če okrog nje lepo pozvanja. Saj tudi konju, ki noče piti, požvižgaš, pa potlej poln škaaf izprazni.« In že je poskušal zvonce, kateri mu bo prav pel.

Stari ga je ugenil: »Je že res o konjih, za jarce pa ne vem. Mislim, da tebi le vseč ne pojejo na jarčje vratove postavljene orgle.«

»Zakaj bi ne prikupil še nekaj piščali, da bodo potlej vsi glasovi v tropu. Saj sama dobro slišita, kako v cerkvi vsaki pesmi nekaj manjka, odkar se je Podlipnikov Cena oženil in Ance ni več med

dekleti na koru.« Jernej se je bil hudomušno nasmehnil in odšel z odbranimi zvonci čez prag.

Največ zvoncev je pelo v Podlipnikovem tropu in v nobenem drugem se niso tako ujemali kakor v Podlipnikovem.

Marko je že vse zvonce porazdelil in obesil jarcem, le veliki, za katerim potegnejo vsi manjši, je še visel na veliki leseni kljuki v veži.

Pod njim je bilo zloženih celo klado vreč in na vrhnji je ležalo do tucata nabrušenih škarij za ovčjo strižo.

K Podlipnikovi mizi je sedlo zjutraj poleg domačih poslov tudi več najetih, da ostrižejo največji trop v srenji, vsega en dan. Zopet se je hotel Cena ločiti od drugih. Dolgo je čakal, da pokaže, kako mu nič ne manjka denarjev in lahko striže šele takrat, ko so nekateri pomladansko volno že poprodali. In pa — ženske bodo volno dokaj laže oprale, če jo je na koži nekajkrat izpral prej dež.

Med najetimi je bila tudi Primoževa Rozalka, ki tujih jarcev sicer še nikoli ni strigla, pač pa so jo hvalili, kako lepo je posnela volno z domače ovce. Podlipnica je naprosila, da bi Ančka, ki pojde prvič s škarjami in plažovtom v Reber, imela vrstnico. In še Manica je prišla z njo, da bo odganjala ostrižene jarce nazaj k tropu.

Marko, ki je med jedjo ves čas nekaj razmišljal, se je komaj napol pokrižal, pa je bil že zunaj. Drugi so šele dobro vstali, ko je zapel v veži veliki zvonec.

»Aha, ga je snel. Le kateremu jarcu ga bo obesil?«

Na dvoru je veselo zacvilil in zalajal Volkun in poskakoval okrog Marka, ki je šel najprej zapirati leso, da ustavi trop na dvoru.

Pred vežne duri je prvi pritekkel iz hiše Cenek, za njim Manica. In dekle in hlapci in strižači in strižačice in Ančka, vsi so prišli. Iz veže pa sta pogledovala gospodar in gospodinja.

Na kateri vrat ga bo obesil?

Podlipnika, Cena in Anca, bi zamerila Marku samo takrat, če bi prezrl ves trop in bi izbral Primoževovo ovco. Pa je imela tudi Anca svoje jarce in še precej, saj jih je kar tucata dobila za balo.

In Cenek in Ančka sta imela svoje. Nista odnehala, dokler jima ni odstopil oče ali mali kakšno posebno lepo jagnje. Sedaj nista več moledovala, saj sta vsako leto sama priredila več jagnjet, prodajala že odrasle jarce in sama gospodarila z denarjem.

Nad dvorom so cvrčikale in se trepetaje pozibavale lastovice, katere so preplašili od vodnjaka, kjer so pobirale blato in gradile in popravljale gnezda pod podstreškom.

Volkun je pozorno obstal pred ovčjakom. Marko je odprl vrata. Kakor se vsiplje iz kmečke kašče skozi zalvornico žito v mernik, tako so se vsipale vrste jarcev na dvor.

Marko se je zanesel na Volkuna. Sam je prešel dvorišče in obstal pri lesi. Veliki zvonec mu je nabijal v roki.

Cenek se ni mogel zdržati. Pritekel je k njemu in ga zaprosil: »Marko, obesi ga mojemu črnemu koštrunu!«

»Saj že nosi zvonec.«

»Pa mu tega snemi in daj velikega.«

»Ni za to, Cenek.«

»Daaaj, Marko!« je moledoval Cenek.

Marko pa je že ujel za volno veliko pisano ovco iz prve vrste, ji stisnil glavo med kolena in ji tako ročno pripel zvonec, da bi se bil oča prav gotovo dlje zamudil, kakor je bil najboljši ovčar.

Cenku se je vteknilo, da ga Marko ni uslišal, pa mu je oponesel: »Saj vem, da imaš Ančko rajši kakor mene.«

Pred durmi so se vsi zasmeli, Marko pa, ki ni vedel, da je velika pisana ovca Ančkina, je začutil, kako mu hiti kri v glavo. Naglo je odprl leso in stopil pred trop, da je prej zginil za vogalom.

Zardela pa je tudi Ančka, ki se je urno skrila po opravkih v kuhinjo. Anca, mama, je stopila za njo, in čeprav se je deklič vedno obračal od nje, ji ni mogla prikriti zardelega obraza.

»Cenek, ti jo pa utreneš. Veš, je bilo že od nekdaj tako, da imajo fantje rajši dekleta, dekleta pa rajši pogledamo za fanti kakor za dekleti,« se je oglasila Brkovčeva Franca in na skrivnem, vsaj mislila je, da jo nihče ne vidi, dregnila narahlo s komolcem Miha, ki se ji pa ni upal vrniti ljubeznosti, ker je predobro vedel, kako Podlipnikovim očem nič ne uide.

Res se je oglasil Cena: »No, za potrebo smo se že nasmejali. Sedaj pa za tropom, da vas ne bo noč podila.«

Zarožljale so škarje, zaprašilo se je iz vreč in plažovtov in prvi je stopil čez prag Miha in tik za njim Franca.

Pa se je spel oglasil hudomušni gospodar: »Miha, vem, da ne strižeš rad jarcev, pa ostani doma, bova konjem repe prirezala.« In se mu je naravnost v obraz smejal, samo na pol ust, kakor vselej, če je komu ponagajal.

»Meni je vseeno,« je zamrmral hlapec, grède pa je že ošinil Franco, kakor bi ji hotel reči: »Ali si ga morala stegniti. Sedaj pa imava. Boš vsaj vedela, kako zna Cena za jezik prijati.«

»Ata, jaz bom tudi pomagal konjem repe prirezovati,« se je ponudil Cenek, ki se je silno rad sukal okrog konj, očetu v veselje.

»Si še premajhen. Na Reber boš šel, boš Ančki jarce držal, da bo laže strigla.«

»Saj sem lani tudi pomagal pri konjih.«

»Na Reber, sem ukazal.«

Cenek je molče odšel.

Podlipnik je pa v mislih sam s sabo govoril: »Naj si fant zapomni, čeprav je še otrok, da ne sme vsega povedati, kar misli.« Jezilo ga je, da so se posli smejali na rovaš njegove Ančke.

V kuhinji pa je zaprosila Ančka mamo: »Preveč dela boste imeli s kuho. Kaj, ko bi ostala doma. Bodo pa drugi na Rebri bolj hiteli.«

»Ne bodi no! Kdo te bo pa snedel. Kmalu boš do vrha, pa zardevaš, če ti ponagajajo z ovčarjem, ko vendar vsi vemo, da ni in da ne more biti nikoli nič res. Smejaj se še ti, pa bodo tiho.«

Ančka je molče vzela plažovt in škarje, ki jih je Joža nalašč zanjo nabrusil in jih ji je že prejšnji večer dal, da bo laže strigla, in odšla za vasjo po vrtovih na Krniški rob.

»Nak! Da bi se še ona Marku smejala. Nak! Ko je tako skrben in dober. Nak!«

Okrog vodnjaka so zopet posedale lastovice, gnetle v širokih kljunčih razmočeno zemljo in jo odnašale v podstrešek, da popravijo stara gnezda, in so lepile obroče, da zgrade nova.

Maček je oprezoval za koritom. Dvakrat je naskočil lastovke, pa je drugič čofotnil v tako lužo, da se je osramočen umeknil v polje stikat za mišmi.

Solnce je posulo Reber s cvetjem. Na zelenih jasad z marjeticami, v zatišjih za skalami in grmiči z jetnikom in vse počez s polno drobnimi rožicami, belimi, rumenimi, rdečimi in sinjimi kot nebo. Pod Pečmi pa so kimali petelinčki.

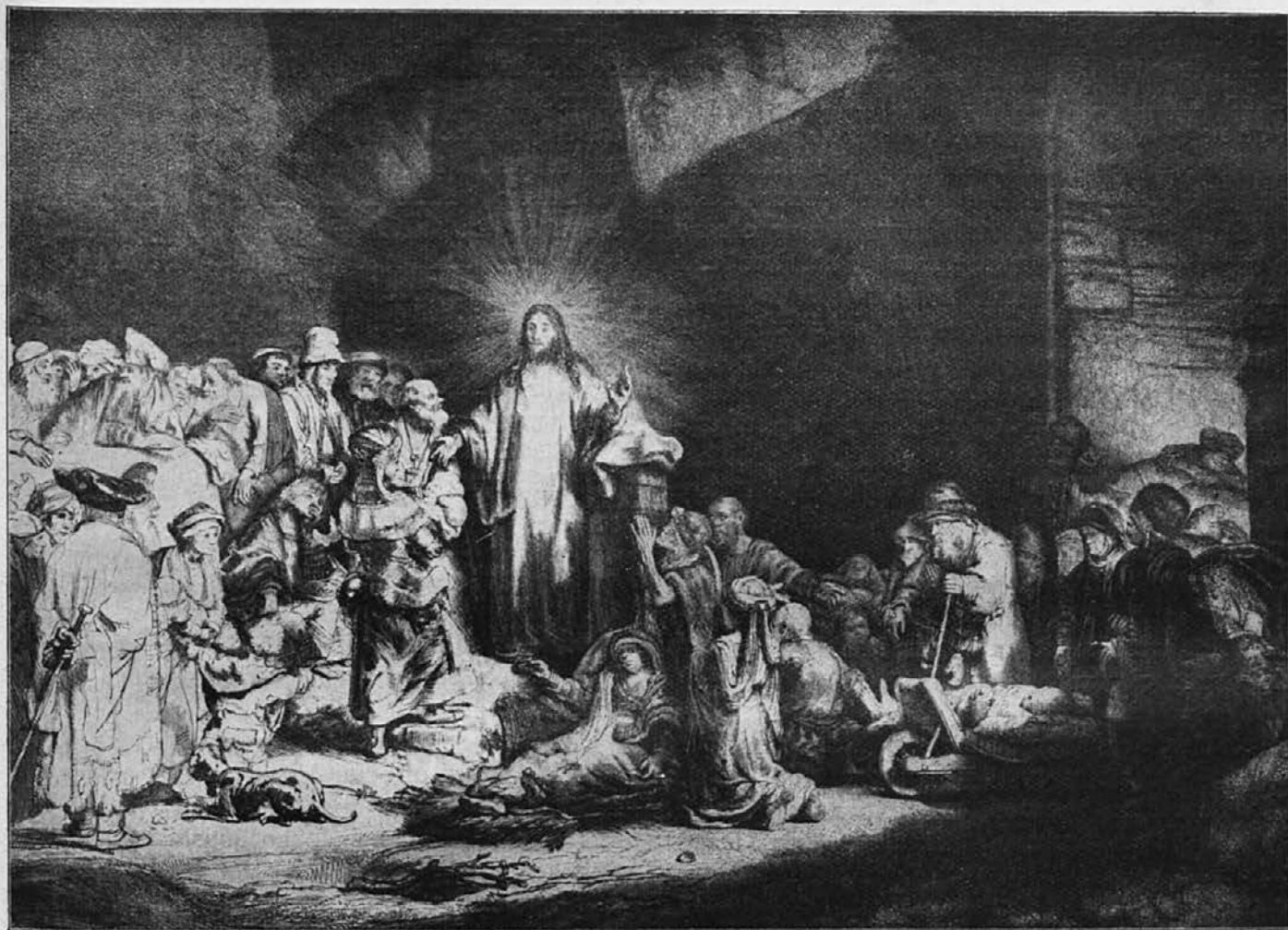
Marko je prignal na Krniški rob. Iz Doline je narahlo vlekel zgornji veter.

Že prejšnji dan je Marko ogledal jarce, kateri imajo lepo skodrano volno, in je določil, katere bosta strigli Ančka in Rozalka. Ne bodo rekli, da ne znata striči. Kakor bi žival slekel iz kožuha, tako bo vsa volna, ko bodo zadnjič odrezale škarje, ena sama plasta.

Pa če uganejo, da Ančki priganja samo odbrane živali, ga bodo spel dražili, da jo ima rad? Naj ga. Drugače bi pa Ančko, da ne zna striči. Je pa že bolj prav, da dražijo njega, kakor pa da bi se muzali Ančki in Rozalki: »Lejte! Nič kaj jima ne gre delo izpod rok.«

In je odbiral izmed tropa živali z najbolj resasto volno: »Čakaj, Brkovčeva, te boš strigla ti, da ti bo veter sprofi odnašal volno, tako se ti bo trgala. Pa jo lovi z jezikom, dolgega imaš dovolj.«

In, da bi vsem ponagajal, ki so se mu pred pragom zasmeli, je nastavil trop proti borovemu

Rembrandt: Kristus ozdravlja bolnike.

gozdiču za Brunkom. »Da bodo morali dlje iti za njim.«

Volkun je postal nemiren. Iskal je sledu na fleh, visoko dvignil glavo in vsrkaval in izpihaval zrak, kakor bi precejal vonje, ki jih je donášal rahel veter. Obletel je v skokih drobnico, da je bil pred tropom, in ni pustil nobenemu jarcu več naprej. Marko pa je hotel ponagajati, zato je tiščal živino pod Brunk. Volkun je pokazal zobe. Jarci so se začeli sukati v kolobarju, kakor bi proso meli.

Marko je postal nejevoljen: »Bestja, pasja, tak spusti živino naprej.«

Pa Volkun ni odnehal. Grozeče je pričel lajati proti borovcem in spomnil ovčarja, da je najbrže prignal trop na volčjo sled ali pa da je morda celo kakšen volk zjutraj zaostal v borovcih. Nič jim ni zaupati, mrham! In je pripustil Volkunu, da je potisnil trop nazaj in je z njim pod lipami in limovci srečal strižače in strižačice.

»Speš te bo Podrobar ozmerjal, da jarce za plotom paseš,« se je oglasila Brkovčeva, da bi ponagajala Marku, ko ni mogla gospodarju in se ni več upala Ančki.

»Glej, da ne bo Podlipnik tebe, če boš grdo strigla!« in ji je pahnil najbolj resastega koštruna na plažovt.

Marko nikomur ni povedal, kako se mu je Volkun uprl in zakaj se mu je. Povprašal je le, ali se ne bo mračno nebo izprevglo v oblačno. Vedel je namreč, da se ob jasnem solncu zverjad ne upa iz gozda in na plano. Lastovice visoko letajo; lepo bo. Kljub temu sta se on in pes vedno sukala med tropom in Brunkom in robevnice bi ne bil odložil za ne vem koliko ne in je rajši z eno samo roko lovil jarce za Ančko in Rozalko in Franco. Drugi so si jih večinoma lovili sami, kar od kraja.

Ropotali so zvonci, jarci so neprestano beketali, da se je Brkovčeva, nejevoljna jezila nad njimi: »Le kaj se tako derejo, saj jih ne devliemo iz kože. Prava reč, če jih ostrizemo. Nobeden ne bo s kratko volno zmrznil čez poletje.«

Speš jo je zavrnil Marko: »Naj se. Kako pa bi ti vpila, če bi ti lase odstrigli. Če bi ti pa jezik le malo prikrajšali, pa iz kože skočiš, kakor imaš dolgega.«

Vsi so se glasno zasmeli Franci, le Ančka je s pogledom prosila Marka: »Nikar!« Zasmilila

se ji je Franca, ker ni bilo Miha na Rebri, pa se je tako veselila, da bo ves dan z njim. In je vedela, da bo kmalu Miha moral s parizarjem na cesto in ga ne bo dva, tri mesece več nazaj.

Pogovor se je prefrgal. Le škarje so škrtale in Ančka je vrgla že drugo volno, kakor kožuh sprijeto, na rjuho. Rozalka ni prav nič zaostajala za njo. Obeh je bil Marko vesel in je prifiral tudi Franci, ki je že dva resarja ostrigla, lepo skodrano ovco, da se ji volna ne bo razfrgala. Razumel je dobro Ančkin pogled.

Franca ga je začudeno pogledala in dobro ji je delo. Rekla je: »Marko! Sedaj bova spet prijatelja.«

In nato so bili vsi fiho, le zvonci so ropotali, jarci so se oglašali in škarje so škrtale.

Okrog jarcev in ljudi je stopicala, se preska-kovala in potresala z repkom pastirčica. Tako domača je bila, da še odletela ni, ko jo je Manica poskušala ujeti; komaj za dober seženj se je preletela pred otrokom.

* * *

Manica se je naveličala pri jarcih. Zmuznila se je k bečelnjaku, sedla za brinov grmiček, da bi jo bečele ne napodile, prisluševala brenčanju in ogledovala, kako so izletavale in kako težke padale na brade, kadar so se vračale s paše. Tako se je zaverovala vanje, da nič ni čutila, kdaj je prišel k bečelnjaku Vrbanek, majhen, postaren možiček, ki je kajžo že davno sinu oddal, sam pa si je izgovoril bečele, da je modrijanil pri njih, največ sam sebi, pa tudi drugim, če so prisedli. »Manica! Kaj pa ti delaš tukaj?«

»Jej,« se ga je ustrašila.

»Jarce pomagam striči.«

»Aaa, tako. — Kajne, lepo lete.«

»Ali daleč lete?«

»Zavrh, kjer po sencah resje še cvete in kurjice.«

»Pa znajo same tako daleč, ko so tako majhne.«

»Uuu, še dlje znajo, na vrh Stola znajo.«

»Čudno, da se ne izgube.«

Z lesenim ključem je odprl bečelnjak, stopil vanj, pogledal v dvoje troje korit, pustil vrata priprta in se je nameril k strižačem. Ne zares, kaj bo otrok, tako iz prijaznosti je rekel Manici: »No, pa ti pasi bečele, bom pa jaz namesto tebe pomagal striči jarce.«

»No, le.« Manica se je presedla izza grmiča na klopico. Nič več se ni bala bečelic.

Veselo so pozdravili Vrbanke na Robu. Manica je še videla, kako so mu natočili sadjevca, potem pa se je zagledala v bečele. Včasih ji je zadonel smeh na ušesa, pa je ni mikalo od bečel-

njaka. Smeh pa se je prizibal čimdalje bolj pogosto do nje, in nazadnje so butnili v glasno krohotanje in niso mogli nehati. Otrok bi bil tudi rad slišal kaj veselega in že je hotela iti povedati, da ne bo več sama pasla bečelic, pa je opazila, kako na gosto poletavajo bečele in frojje pred izletavnikom tistega korita, ki je imelo na končnici naslikano, kako hudobec babi jezik brusi. »Ali se je žrelo zamašilo, da ne morejo domov?« Bečel pred panjem je bilo vedno več in svatovsko veselo brenčanje je preglasilo enakomerno delovno pošumevanje. »Joj!« Iz žrela so se usipale bečele, kakor bi druga drugo podile čez brado.

Manica je začela klicati na pomoč: »Vrbanek! Pojdite pomagati! Ušel bo!«

»Kdo?«

»Babji jezik.«

Glasi smeh ji je odgovoril. Vrbanek je pa veselo prihitel k bečelnjaku: »Roj, roj! Prvi roj. Dva dni pred svetim Jurijem.«

Manica se je čudila Vrbanekovemu veselju: »Zamašile jih!«

Oglasil se je Cenek, ki je pritekkel za Vrbanekom: »Kako si otročja. Ali ne veš, kaj je roj.«

»Naka, Ne vem ne. Povej!«

»Kadar je v panju toliko ljudstva, da bi lahko polovico živali lenarilo, pa bi bilo vseeno v jeseni poln panj strdi, takrat ukaže sveti Ambrož, da jih mora za eno korito ven. Zato da nanosijo gospodarju dva panja voska in strdi. In če jih še dosti ostane, morajo še drugič ali celo še tretjič iz panja.«

»Dobro si pokazal, da si Podlipnikov,« se je čudil fantinovi razlagi Vrbanek. »Kdo te je pa tako podučil?«

»Naš Joža.«

»Joža ne ve prav, ko nima svojih bečel. Vama bom jaz povedal, ko roj vsadim.« Roj se je odločil od bečelnjaka in veselo plesal proti jesenu v plotu.

Vrbanek je pripravil nov panj in veliko čebelarsko žlico — tako velike žlice Manica doma še ni videla — in je zadovoljno opazoval, kako je roj sedal na nizko vejo v jesen.

Po Rebri za plotom je prišel mlad fant, Kuharjev Tonej: »Kaj imate res že roj?«

»Saj vidiš,« se je pohvalil Vrbanek. »Kje imaš pa sv. Ambroža. Obljubiš, pa ne narediš. Pa bi rad prvi roj izročil v varstvo čebelarskega svetnika. Pa ne narediš.«

Tonej je prinesel izpod sukniča končnico, na katero je naslikal sv. Ambroža, kakor je obljubil Vrbaneku za eno matico, ki mu jo je pomladi odstopil: »Da me ne boste kregali.« Oddal je končnico tako, da jo je mož moral šele obrniti, preden je mogel videti sliko. Začudil se je: »Nisem mislil,

Anselm Feuerbach: Medeja na begu (Monakovo, Nova piňakoteka).

da se ti bo tako sponeslo. Salabolsko! Kapo in škofovo palico si mu kaj imenitno naredil. Ti pa znaš. Res znaš.«

»Ne znam. Naučil bi se rad.«

»Eee, kaj se boš deval v nič. Kdo pa zna bolje kakor ti?«

»Tisti že, ki je svetega Frančiška na Rodinah upodobil.«

»Res. Tisti te je pa posekal.«

»Tako bi jaz rad znal.«

»Od rad do zares je dolga pot. Ne vem, ali jo boš kdaj prehodil. Ne rečem, ko bi bil Podlipnikov iz Krnic, pa si Kuharjev z Breznice.«

Otroka tega pogovora nista slišala. Ogledovala sta od daleč roj, kako je sedal.

Tonej je sam prav dobro vedel, da lahko opeša na dolgi poti, in da bi mu to marsikdo privoščil: Kaj sili berač naprej. Zašto je odlašal in se ni upal iti v svet učiti se slikarstva. Otožna senca mu je legla na obraz, katere Vrbanek ni prezrl. Lepo se mu je zahvalil za sliko in ga je povabil, naj mu pomaga vsaditi roj. Vedel je, da Kuharjevega nič manj ne vesele bečele in panji kakor barve in čopiči.

»Nič ne maraj, Tonej, bova pa čebelarila,« je tolažil Vrbanek Kuharjevega.

Obletavana od roja sta se pogovorila o dobro nastavljenih bečelah. Tudi pri Kuharju so čakali že prvega roja. . . .

Vrbanek in Tonej sta privezala panj s svetega Ambroža novo končnico v krono nizkega jesena, prisedla k Podlipnikovim in zdaleč opazovala,

kako se selijo bečele z veje na nastavljene satiče v panju.

Manica je komaj čakala, da je mogla zaprositi: »Vrbanek! Zakaj bečele rojé?«

»Če ne veš, kdo je bil Noe, ti bom težko do-povedal.«

»Vem, kdo je bil.« Se je odrezala Manica. »Sto in dvajset let je barko tesal. V njej je prebil veliki potop. Drugi ljudje so pa vsi potonili, zato, ker so greh delali. Pa živali je s sabo vzel.«

Rozalka je skrbno poslušala, ali bo Manica prav vedela povedati. Sramote bi bila deležna najbolj ona, ki jo je učila.

»Dobro si povedala,« jo je pohvalil Vrbanek. »Ali pa veš, kako je bečelice rešil, da niso potonile?«

Manica je pomislila: »Nak, tega pa ne vem.« Oglasil se je Cenek: »Kako! En panj je s sabo vzel v barko.«

»Noe še ni znal zbiti panja. — No, kako?« je silil Vrbanek v odrasle. Pa tudi ti so zmigavali z rameni, da ne vedo.

»Če nihče ne ve, bom moral pa sam povedati.« Dobro se mu je zdelo, da ni znal nihče odgovoriti.

»Več let je Noe premišljal, kako bi rešil bečele. Mož se je rad posladkal, saj veste, kako ga je sladko vince ukanilo. Korito jim je stesal in je preselil močno bečelno družino iz žlamborja vanje. Bilo je tisto leto dobro za bečele: nanosile so si strdi, da so bile bogato založene. Saj so rože tako cvetele, kakor bi naprej vedele, da jih bo hudobija ljudi podušila. Noe ni izpodrezal satja, da bi bečele zavoljo pomanjkanja ne padle in pa še zato

ne, da bi imel, če bi vsega same ne použile, tiste prve dni po potopu, ko je vedel, da bo vsa zemlja tako premočena, kakor ni bila nikoli prej in nikoli več ne bo, zdravilo zoper kašelj in prehlad zase in za svojo družino.«

Vsi so Vrbanke pozorno poslušali. Še pastirčica je prenehala poskakovati okoli tropa in se je čudila s postrani nagnjeno glavico, kako da vsi molče in da le škarje škrtajo, pa še te bolj počasi kakor prej.

»Barko je Bog ukazal od znotraj in od zunaj zaliti s smolo. Noe je pa vedel, če ne bodo bečele mogle izletavati, da bo imel čez mesec v koritu kup smradu-namesto močnega plemenjaka. Pa se ni upal vprašati Boga, kako naj s čebelami naredi. Zato se ga ni upal, da bi mu sladkosnedosti ne oponesel. Kar sam na svojo roko je izvrtal skozi zadnje bruno pod streho tako nizek in ozek izletavnik, da sta se s težavo dve bečelici srečali v njem. Za to ozko špranjo je pa pribil strdi in živali polno korito in ga tako oblił s smolo, da ni nihče izmed njegovih vedel, da za tistim črnim tramom čaka na potop več tisoč živalic.

Noe je mislil, da take majhne luknjice v ladiji in tistega prismoljenega korita Bog še opazil ne bo. Pa ga je.«

»Kaj ni vedel, da Bog prav vse vidi in prav vse ve,« je prekinila Vrbanke Manica.

»Tiho, Manica, kadar odrasli govore,« jo je svarila Rozalka in bila vesela njenega znanja.

»Kaj bi ne bil vedel; saj je bolj poznal Boga kakor nas eden; saj se je včasih pogovarjal z njim. Gospod Bog je Noetu pustil njegovo napačno mislico, saj je le čudno, da jih ni imel več, ko je bil ves svet tako grdo popačen, in je bil vesel njegove modrosti zavoljo bečel in se je nasmehnil, kadar se je spomnil, kako se bo Noetovo modrovanje in prikrivanje skončalo.«

Vrbanek je prenehal. Pa sta nestrpno zaprosila, ne samo Cenek in Manica, tudi trije odrasli glasovi so bili radovedni: »Kako?«

»Počakajte, da premenimo jarce,« je skoraj ukazal Marko, zapodil ostrizene k tropu, prignal nazaj druge, vrgel Ančki in Brkovčevi vsaki svojega na plažovt, nato pa se naslonil na robovnicu ter zaprosil: »Sedaj pa le naprej! Težko že čakamo.«

»Ko so vode upadle in je Noe šel iz ladje in izpustil živali, so zlezli tudi čmrlj in sršen in osa in druge muhe iz špranj v podstrešju, le bečele so ostale v svojem koritu. Ker je bila zemlja dobro namočena in pognojena s pregrešnimi trupli, je kaj kmalu cvetela bečelam obilna paša in začelo je primanjkovati prostora v Noetovem koritu. — Kaj pa sedaj?

Takrat je legla jajčeca še vsaka bečela, ne samo matica, zato so imele vse enako besedo. Samo trojce so morali biti tiho kakor morajo biti tiho še dandanes.

Zgrnile so se na posvetovanje.

Stara, že vsa oguljena in črna bečela je s strupenim glasom zacvilila: Mladi rod, ki smo ga odgojile po potopu, naj se izseli!

Oglasila se je lepo zrasla bečela, ki se je že med potopom izlegla: Samih nikar ne pustimo. Naj nas gre nekaj starih z njimi, da jim bomo po kazale.

Pojdi, če te veseli, so jo zasmehovale stare oguljenke.

Dobro; pojdem!

Mlade, kakor z žametom porasle sivke so se zgrnile okoli edine stare, ki se je zanje potegnila. Še tiste, ki so še v zibkah tičale, so hitele grizti pokrovce, ker so izprevidele, da se mlademu rodu doma nič dobrega ne obeta.

Pojdi, pojdi! so kričale tovarišice nad njo tako srdito, da se še tiste starejše bečele niso upale oglasiti, ki se jim je prav in pravično zdelo, da ne vržejo mladega rodu brez vodstva pred izletavnik.

Nastal je vrišč v koritu, da bečele niso več umele, kaj pravzaprav katera svetuje. Vse vprek so kričale: Me smo se rešile, vas smo vzgojile. Ven, ven, ven. Me, me, me same!

Ko je bilo bečeli, ki se je izlegla med potopom, šundra dovolj, je zapela, kakor še dandanes zapoje matica, da ves trušč preglasi. Veselo kakor otroci so se prekucavale mladice, ko so se vsipale skozi izletavnik v solnčni dan in rajale svatovski ples okoli ladje. Prav nič niso mislile, kaj bo z njimi. Bo že kako, da so se le ločile od starih, čmernih in strupenih oguljenk.

Sedle so na vejo, da se odpočijejo in posvetujejo. Pa so tako sklenile, da naj samo medpotopna bečela ukazuje in naj bo samo ona mati vsemu novemu rodu, in so jo kar postavile za kraljico in mater.«

»Prav so imele,« je veselo pristavila Manica. »In potem?« je bila zopet radovedna.

»Naselile so se v suhi volli palmi. Še trikrat je peljala prva matica srečno novi rod na roj in je vselej preskrbela za nove matice doma. Četrtrič jo je zalotil z vsem rojem vred močan podsolnčnik in jo je zanesel z vsem rojem vred med naše gore, na Kranjsko; zato imamo Kranjci najboljšo bečelo.«

»Beži no!« se je začudila postarana strižačica Kafra.

»Kaj pa je bilo s starimi godrnjavkami?« je hotela vedeti Manica.

»Lej, skoraj bi bil nanje pozabil. Rekle so: Zadnje smo ostale v ladji, naša je. Nič več ne pustimo oditi mladega rodu, pomaga naj, da bomo vso ladjo napolnile z voskom in satjem. Od stropa navzdol so gradile safe in jih polnile z medom. Noe je satje izpodrezoval, pa so se menda kmalu on in njegovi preobjedli. Bečele pa vesele: Sedaj, sedaj, napolnimo vso ladjo z medom, potem bomo samo počivale in uživale! Pozabile so pa, da tako ozko in take mere satje kakor ga je Bog ukazal delati bečelam, ne sme biti previsoko, ker ne vzdrži na cente teže. Preden so ga do polovice napolnile, se je odtrgalo vse satje in pomečkalo prevzefne bečele, stare in mlade.«

»Prav jim je bilo,« je privoščil Cenek.

»Tako pravim, Cenek, da preveč bogastva na enem kupu tudi večno ne vzdrži. Ali sedaj veš, zakaj bečele roje?«

»Vem.«

»Od gradu do gradu pojdi pravit graščinskim, zakaj roje.«

»Prav bi bilo.« Vrbanek je vstal, da postavi prvi roj v bečelnjak. Tonej mu je šel pomagat in vsi so gledali za njimi. — Kakor blisk pa je šinil sokolič mednje in odnesel pastiričko. Ne krik ne Volkunovo jezno lajanje ne Manice jok je ni mogel iztrgati njegovim krempljem.

Nebo se je znova začelo oblačiti. Čimdalje bolj hitro so škrtale škarje. Jarci so se umirjali. In prišla sta Cena in Miha z vozom in odpeljala volno.

Ančka in Marko tisti večer dolgo nista mogla zaspati.

Pri redkem pažu pod strešno bi bil Marko, ki je znal še v spanju tanko prisluškovati na vas, na polje v Reber in Peči, komaj slišal, če bi se bili zravšali volkovi za plotom. V lahni dremavici je čul svatovsko veselo brenčati roje. Potem je padlo s centi sfrdi založeno satje nanj, izpod katerega se je hotel prebiti, da ga ne bi zadušilo. Udaril je s pestjo ob preperete deske, da se je razleglo po vsem vrtnu in še dlje, in se je prebudil: »Oh, zakaj je Ančka Podlipnikova. Če bi bila kakor naša Rozalka...«

Prav tisto uro je tudi Ančka želela, da bi ne bila Podlipnikova...

V srenji pa so se gospodarji spoprijeli. Podrobar je zbadal Podlipnika, da njegov ovčar pase za plotom. Cena mu ni bil tiho. Pa ga ni zavrnil, da šele svet Florjan ukaže vsakemu na svojo stran. Ne. Oponesel jim je, da tudi drugi s Podrobarjem vred že pasejo jarce za plotom, čeprav nimajo še pastirjev.

»Je že res. Ampak razkropljeno jih pasemo. Ne pa kar za planino zvrščenega tropa z vsemi zvonci vred.«

»Marko vas boli, ker je pokazal, da zna dobro pasti.«

»Mar nam Marko in njegov pes. Konje in govedo bi radi pasli, ko krme manjka,« so se najbolj glasni izgovarjali, »da bi jim Podlipnik še kakšne hude ne povedal.«

»Kaj pa čakate svetega Florijana. O svetem Juriju, pravijo, da se mora vrana v ozimini skriti. Letos bi koze ne videl, če bi legla vanjo. In bečele že roje. Kaj čakate!«

In je bil Cena tisti, ki je nasvetoval, da naj na svetega Jurija dan začnejo pasti vso živino. Podlipnik, ki svojih vprežnih konj ni pasel, konj za tri parizarje.

Drugi dan je ukazal Marku, da mora na svetega Jurija dan zagnati trop v Peči.

* * *

Skozi špranje je pogledal dan na Brkovčev skedenj. Iz svisli se je primotal Tomaž, otepel slamo raz sebe in se pretegnil. Skoraj do peter je zasegel z rokami, tako je bil velik. Petnajst let je s kirasirji ogledoval svet. Nekaj kratov je zamahnil s svojo težko sabljo v kri; tudi drugi so večkrat puščali njemu. Pred štirinajstimi dnevi pa je minilo dvajset let, odkar mu je pruska sablja posnela vse prste na levi roki in še pol dlani. Desetega malega travna sedemnajststoenoinštiridesetega leta »baj Molvic in Šlezijen«.

Namesto kirasa in čelade so mu dali ponošeno kmečko obleko — premajhna mu je bila — in še lajno so mu dali in pravico, da sme iti za kruhom skozi mesta in vasi »durh di gance monarhi«.

Nastavil je proti domu. Čez dobrega pol leta je prodal v Tržiču lajno in pravico »durh di gance monarhi«, teden dni pil in veseljačil za svoje in drugih denarje, saj je vedel povedati, da bi ga človek vso noč poslušal, in tako zalil zadnjo atako »baj Molvic in Šlezijen«, prav po kirasirsko, se prespal in znova stopil na cesto brez lajne in brez pravice »durh di gance monarhi« in brez božjaka v žepu. Čez tri ure je stal na domačem pragu, tešč, kakor je odšel iz Tržiča. Sram ga je bilo prosjati v domačem kraju.

Brat Fronc ga je takoj spoznal in ga je bil vesel, zaskrbelo ga pa je, ko mu je Tomaž pokazal roko. Pa ga je poprosil samo za kož v svislih in da naj ga drugo nič ne skrbi.

Pripovedovati je znal, konje je umel zdraviti in delati je poskusil, pa kaj boš z eno samo roko. Prihodnjo pomlad je gnal konje v planino in potem vsako leto. Še za starost, pa ni bil več mlad, je imel prihranjenega nekaj in za pogreb in za mašo.

Tomaž je sedel na tnalico, na kateri so sekali rezanico za kravo, in obuval visoke škornjice. Za vse na svetu bi ga nihče ne bil pripravil, da bi v coklah konje pasel. Kakor je težko obuval škornjice, bile so lepo sešite in zelo ozke nad sklepi, je bil vesel v svojih mislih:

»Tako je prav. Na svetega Jurija dan morajo konji prvič na pašo, ne pa na svetega Florijana. Sveti Jurij ima konja, on je pri konjenici služil. Saj nič ne rečem svetemu Florijanu, naj nas varuje časnega in večnega ognja, ampak golido ima in ne konja, pri peščih je jedel komis in ne vem, kako bi se bil obnesel v ataki.«

Obesil je torbo čez ramo, ogrnil širok plašč, zafeknil priročno sekirico za pas in s težkim bičem v roki ropotaje odšel po stopnicah.

V vas se je napotil po stezi med vrtovi.

Vonj, ki ga je izpuhtevala mlada, z rožami posejana trava in odganjajoče, razcvelo drevje, je utopil zatohli duh po senu in slami, katerega je prinesel s sabo Tomaž s skednja.

Solnca še ni bilo izza Straže, vendar so bečelice že brale.

Iz detelje je skočil zajec v grm. »Blizu vasi, na meji med volkovi in psi si je otel čez zimo življenje. Sirota. Saj je najbrže zajklja.«

Prisluhnil je ptičjemu petju in ga pohvalil. »Zima je proč. Svetega Jurija pozdravljajo. Lahko so ga ptiči veseli. Ne bo mu treba stikati za senom, kakor smo morali mi kirasirji včasih. Mimgrede bo do sita napasel svojega konja.«

In ga je zaskrbelo, ali bo Podlipnik držal besedo in vse leto pustil žrebca na paši: »Nimaš boljšega psa pri konjih na paši, kakor je žrebec. Ne volk in ne medved se ne srečata rada z njim.«

Na Podlipnikovem dvoru mu je prihitel naproti Volkun in se mu prikupoval. Pobožal ga je med povešenimi uhlji: »Volkun! Kako boš pasel z Markom? Ni tako moder, kakor je bil Jernej, ki nas je vse učil. Nič se ne boj, Volkun, ne bomo ga pustili, kar nas je od starih ognjev.«

Marko je pri koritu polnil čufaro z vodo. Pritekla je Ančka s škafom in ni hotela, da bi ji Marko pustil prej natočiti, saj je iskala prilike, da bi z njim spregovorila: »Marko, ne bodi hud na ata, če ti je prezgodaj ukazal gnati trop v Peči.«

»Saj nisem, Ančka.«

Za te besede bi bil Marko gnal trop na vrh Stola; ne samo med volkove in medvede, med leve bi gnal past za Ančkino prijaznost.

* * *

Markovi jarci so pridrobili po stagnah na Krniški Rob. Vodilni zvonec je pofegnil proti vetru na levo, za Rodine; Marko je zabrlizgnil na kljuko.

Ančkina pisana ovca je obotavljaje se zaokrenila na desno, pod Brunk. Obotavljal se je tudi Volkun. Po vetru za zlomka ni rad spustil tropa. Kakor napol slep se je vselej sukal po vetru pred jarci. Zato se je, ker ni mogel ovohati, kaj je pred njim.

Marko je zažvižgal na prste in ukazal: »Volkun, ženi!« Sam je stopil pred trop, pes jarcem za repe. Šele na Voglu sta jim spustila gobce v travo.

Nad sabo je videl Marko jasno Jurijevo jutro, pred sabo pa Peči z neporaslimi melmi in njih vrh, ozelenelo Jecolo, kamor se hodijo volkovi razgledovat v dolino in kamor se je namenil zagnati trop zavoljo gospodarjevega ukaza in še bolj zavoljo Ančkine besede. — »Samo malo naj se jarci odahnejo.«

Preslišal je ptičje petje. Preslišal prebujajoči se trušč v vasi. Vse. Samo Ančka, Peči in Jecola!

Peči: Od Most do Struj je videl pred sabo divji zid, ki loči vasi od Zavrha, ljudi od zverine. Iz pripovedovanja je vedel, da so takrat, fistega leta nihče več ne pomni, ko se je na Koroškem Dobrač odfrgal, tudi Peči, razrahljane po potresu, sfresle raz svoj skalnat okostnjak s travo, grmovjem in drevjem prerasle strmine. Od Most do Struj. Le Jecola na vrhu je ostala zelena in pa nad Zabreznico majhna planja.

Pok, pok, pok, pik pok. Tresk, tresk, tresk.

Iz nič kaj veselega premišljevanja je prebudilo Marka pokanje biča na vasi v Krnicah. In je vedel: Kakor že toliko pomladi kliče znova z bičem konjar Tomaž konje na pašo iz štirih vasi, letos na svetega Jurija dan. Marko mu je odgovoril na rog: Jiiihahahaha, Hrrr, hrr, hr.

Zarezgetal je Podlipnikov žrebec. »Ga mu je le spustil iz konjaka. Ej, naš gospodar!« se je razveselil Marko.

In od Zabreznice do Rodin so začeli rezgetaje odgovarjati konji, kakor bi za Tomažem ponavljali: »Zima je proč.«

Ali so se takrat tudi konji pasli na Rebri, ko so se Peči posule? In voli in krave? In če so bili jarci in koze v Pečeh?

Morebiti spe pod robovi na Rebri, pod Krniškim, pod Malo, pod Srednjo, pod Stanom, s tropi vred, živi zasuti, pastirji? Visoko nasute grobove imajo. Ni jim treba nositi cvetja na grobe, samo se je zasejalo, resje in kurjice in sto sort drugih rož. Prav je.

Med rezgetanje konj se je vmešalo togotno, na boj izzivajoče rulenje volov, ki ga je večkrat prevpil volar Boštjan Žorga, kateremu so nagajali, da je najmočnejši v svojem tropu, in da se noben vol ne upa z njim iti bos, če zavpije nad njim, čeprav nima rog. Pa Boštjanu je to še dobro delo: »Kajne, kajne,« je odgovarjal.

Prve vrste jarcev so stopile s trave v mel. Jagneča je bodel oster gramoz. Zaostala so in za-bekečala, kakor bi hotela ovcam poožiti: »Boliii.« Matere so se jim oglasile in jih izpodbujale: »Na-prej! Navadite seee!«

Marka pa je mikalo, da bi zagnal trop pod Skokom, čez Stan in skozi Struje do Sv. Petra, pa se je spomnil, da bi moral z njimi skozi gozd; vedi zlomek, kaj je v njem: »Nič! Po goljavi gremo na Jecolo.«

»Seveda. V Strujah lahko raste gozd in Poljčani so ga veseli. Pravijo, da imajo nad svojo vasjo najbolj trdno skalo, ker je obdržala travo in drevje na sebi, ko se je nad vsemi drugimi vasmí svet odtrgal. In na tej trdni skali so zidali cerkev v čast skali — svetemu Petru.«

Jih je pohvalil v svojem srcu, Poljčane. Še bolj pa so mu bili všeč Zabrezničani, ki so na edini zeleni planji, katere je ostala v Pečeh nad vasjo, sezidali cerkvico svetemu Lavrencu. — Škoda, da več ne stoji. Marsikakšno jutro je Marko, ko je zaslišal svetega Lavrenca zvon zvoniti dan, občudoval starega Voreno, kako je prišel skozi burjo ali kako je pregazil visoko zapadli sneg, in kdaj je moral iti od doma, da je bil že na vse zgodaj tako visoko v Pečeh.

Najbolj modri so bili pa Brezničani. Svet, ki ga jim je vrgel potres za vas, je izpodjedala voda, da jim je čimdalje bolj lezel za hiše. Pa so postavili pod premikajoče se bregove cerkvico svetemu Miklavžu, ki ima pri vodah veliko besedo, trdno preverjeni, da dlje kakor do svoje hiše ne bo svetnik pustil vodi izpodnašati sveta. Niso se zmotili. Bregovi so obstali. — Še dandanes stojé, cerkvica pa ne več.

Reber pod Markom je oživela.

Kozar Peter Koraček je pridrevil pod Peči svojo rogato drobnico: »Prehitel si me, Marko. Veš, so babe prelene, da bi zgodaj vstale in pomolzle. Pa jaz jih bom že naučil.« Psa ni imel nič, saj je vse leto vsak večer prignal pod noč v vas, zaradi mleka, zavračal je pa na daljavo s kamenjem in vselej zadel kozo tako, da ji ni nič škodilo. Tako je znal pomerjati, da bi s kamenom pliča z vrh drevesa zbil.

Koraček je zagnal koze po poti na Krniški vrh. Tudi pod Markovo coklo je škrtnil gramoz; stopil je za jarci v mel.

Pod Pečmi so se gibalí še štirje beli plazovi, štirje tropi jarcev:

Pod Svetim Lavrencem je učil Jok svojega Hrusta.

Pod Skavalico je zamišljeno postopal za Planjavčevim tropom Mežkov Joža, fant s temnimi skodranimi lasmi. Prav tako skodran je bil tudi

H. Smrekar: Napuh. (Lesorez).

njegov pes; ni bil sicer velik in volkov se je bal, toda zavračal je pa dobro. Tudi Joža se ni rad srečal z zverino.

Podrobarjev ovčar, Blaž Podgošar, je zaustavil svoj trop pod melmi na Krniškem robu. Ostal je najbližje vasi, iz tega namena, da se je norčeval iz pastirjev, ki so konje in vole in krave mirili.

Na Srednjo je prignal Gašper Poklukar Muhovčev trop. Njegov pes Ravs se ni dosti menil za jarce; stekel je bolj za sledmi in Gašper je bil tega vesel, saj ga je še sam podpihoval:

»Morda pa le ujame kakšnega zajčka. Če mu ga bom mogel, mu ga bom vzel, če ne, ga bo pa sam pojedel; ne bo mu škodil.«

Med konje, ki so večkrat zacvilili in se zbrcali, je sekal Tomaž s svojim bičem.

Žorga je rjovel in bil z gorjačo vole po rogovih, ki so se borili za vodstvo tropa.

Pri kravah pa so ogledovali gospodarji, ali bo treba zimskim teletom natekniti bodičaste uzde, da ne bodo na paši sesali krav.

Med tropi za plotom pa je hodila Jedert, postarano dekle, in se najrajši mudila pri konjih. Pod

njenim oknom so ujeli Tomaža in ga vtekli med kirasirje.

S Primoževoga vrta pa je gledal žalostno v Reber Jernej, na jok mu je šlo, ko ni več mogel med pastirje. Celo visoko z Jecole ga je opazil Marko in čutil njegovo bridkost.

* * *

Podlipnica in Ančka sta pekli. Za rženim kruhom je zamesila Anica tudi iz čiste pšenice: »No, pa ugeni, Ančka, kaj bom spekla iz bele moke?« je skoraj nagajivo vprašala mama hčerko. »Ne vem,« se je branila Ančka. »Čigav god pa bo jutri?« je silila mama v dekle. Ančka je zardela. »Spei po nepofrebem zardevaš,« jo je učila mama.

Vstopil je Cena, ki je zadovoljno ogledoval Marka v Pečeh: »Sveti Marka bo jutri. Našega očarja god. Specifa mu štruco, ko že pečeta. Fant dobro kaže.«

Kako je bila Ančka vesela teh atovih besedi.

Marko pa je ležal na vrhu Jecole in ogledoval Zavrh. Volkun poleg njega. Naenkrat je pes nemirno poskočil, pogledal v zrak. Takrat pa je tu li že Marko zaslišal in videl, kako je pribrenčal bogve odkod močan roj, ki se je usedel na bližnjo bukev in zlezal v duplo.

Marko je bil neizrečeno vesel. Takoj je sklenil, da steše korito in da si bo tudi on napravil bečele.

Marko je gledal Zavrh. Vesel je bil, ker je vse že močno odganjalo. Tudi na Jezercih, ne samo na polju, bi sveti Jurij lahko napasel svojega težkega konja.

Kako bi bil šele vesel, če bi vedel, da mu Ančka peče veliko belo štruco za god. Ančka!

(Dalje prihednjič.)

PUSTNA PRIDIGA.

IVAN PREGELJ.

Gospod Tomaž Rutar, fajmošter pri Sv. Luciji na Tolminskem, kjer je Ivan Pregelj doma... To že veste, kako je pridigal za veliki petek, da je vsa cerkev vekala v velikem in pobožnem usmiljenju do ubogega zgajžlanega, kronanega, opljuvanega, zasramovanega in križanega Odrešenika, češčeno in hvaljeno bodi Njegovo sveto ime na vekomaj! Gospod fajmošter Tomaž, Pulver und Blei! Za tretjo nedeljo pred Pepelnico, ki jo debelo imenujemo, takole je učil:

»Et factus sum Judaeis tamquam Judaeus, ut Judaeos lucrarem.« I. Kor. 9, 20. — Postal sem Tolmincem kakor Tolminec, da bi Tolmince pridobil.«

»Pokrižajmo se! V imenu Očeta in Sina in svetega Duha. Amen! Ne velja, Tomaž, ni prav! Še enkrat, Tomaž, pa tako kakor je spodobno za ta današnji veseli praznik, tramtraram, bum, bum.

V imenu Pusta in Plesa in Duha, ki mu je prekleto žganje ime! Tako, fajmošter Tomaž! To je danes pravi žegen zate in tvoje ljudi: v imenu Pusta in Plesa in Duha, ki mu je ferdamano žganje ime. Zdaj pa, Tomaž, še pravi evangelij iz bukev rodu preberi, da bomo vsi vedeli, kdo je prvi bil, koga vse je rodil in kako bo zadnji svojega rodu na svet prišel, in bo njegovo prekleto ime — Antikrist, tramtraram, bum, bum...«

»Bukve rodu Pustovega, sinu Kurentovega, pankrta Belcebubovega... Lucifer je rodil Napuh, Napuh je rodil Upor, Upor pa je rodil Pekel in njegove moči. Pekel s hudiči pa je rodil Greh, Greh pa je rodil Zlo in brate Umor, Uboj, Razvraž, Srd in Obup s sestrami Žalostjo veliko, Nečistostjo, Lakomnostjo, Požrešnostjo, Pijanostjo, Kletvino in Kvanto — Ježeš, Ježeš, nehaj že, Tomaž, prizanesi nam s to čedno žlahto peklenskih kozlov in mrkačev, prascev, psic, kač in krof, maličev, rogličev, hudirjev in hudičev, zlodjev primojdušarskih in Judežev preklicanih od prvega, ki je Lucifer, do zadnjega, ki bo prekleli Antikrist. Tramtraram, bum, bum...«

»Bukve rodu Pustovega... Ali ste slišali otročiči? Zdaj veste, kaj je temu veselemu prazniku pravo ime? P a r k e l j se mu pravi, pa ne P u s t in po božje se je treba pokrižati pred njim. Pa ne iz spoštovanja, iz gnusa pač, ki je tako grd, da njegovo pravo ime pijana pa jezna usta pač zajamejo, nedolžno srce pa nikoli nikdar. Otročiči! Matere vas učijo, da se klati za Miklavževo okoli pa šibe nosi. Naj se klati! Takrat ga namreč božji svetnik Miklavž krofi in nebeški angel na verigi drži. Te dni pa pohaja po svetu peklenski potep brez varištva Miklavževoga in brez angelskih verig. Pa še rjove ne, pa še črn ni. Rožičke je skril pa rep je zvil pa piska na piščal in poje, da bo piti pa papcati pa plesati dal, juhej. Otročiči, ne poslušajte ga! Že ko ga od daleč slišite, se mu skrijte, in če ga srečate, s kamenjem ga naženite, šemo pasjo iz peklá; jezik mu pokažite, pa naj še lepše poje in vabi, gnusni zvodnik, nesramni lažnik, peklenski pojac! Tako! Pulver und Blei. Otročiči, ali smo ga?«

»Bukve rodu Pustovega... Ste slišale dekline in čeče? Micika, Urška, Katrica, Tončka, Tinca, Pepca! To si zala, to si štimana! Še poslušaj me ne. Seveda, kaj neki bi staremu fajmoštru Tomažu verjela! Da ta naš svetnik ni veseli Pust, da je le prav hudo žalosten Hudič. Ti svojo veš, kajne? Le vedi. Pa ti jaz povem, da si slepa in gluha. V zrcalu, kjer se preveč ogleduješ, si napravila prave oči, in v pesmi klafarski, ki ti jo poredni fantje pod oknom pojo, si oglušela za pravo besedo. Le čaj! Le veruj hudičevcu, zapeljivcu! Si rdeča ko roža? Boš kmalu zbledela! Si

lahka in živa? Boš kmalu kaj težka in kriva! Se smeješ? Le čuj, kaj listale pesem pove: da je Nežica zala prav rada plesala, a poliej jokala, ko je ob bistri vodici plenice spirala... juhej... ojej!»

»Bukve rodu Pustovega... Prekleta duša! Si slišal, fant? Tam zadaj doli pri vratih se skrivaš in tiščiš, kakor da se ljubega Boga bojiš. Le boj se ga! Prav tako kakor fajmošter Tomaž te pozna in vidi, kako te zlodej za jopič iz cerkve pa od pridige vleče. Stoj! Eno še čuj, potem pa le pojdi! Ko ponoči ne spiš in okoli deključjih oken voglariš, ali si kaj spremislil, da se je tudi v tej naši fari že zgodilo, kako je nekdo tvojih let — Bog mu ne sodi — pijan in razuzdan umrl nagle in neprevide dne smrti, pa se šele onkraj stregnol pred večnim Sodnikom. Lepo prebujenje, kaj? Kar za Pustom nori, kar še dalj pleši za njim. Prav po četrti božji zapovedi narobe ti bo: da boš kraško živel in se ti bo hudo godilo na zemlji...«

»Kaj pravite, očetje in matere, in vi vsi, ki ste zakonski? Bukve rodu Pustovega... Ali prav učim ali narobe? Vašim sinovom in vašim hčeram, tako sem povedal, kakor je res. Povem zato tudi vam, kakor vem, da je res in prav. Ne mislite in ne recite: fajmošter je, kaj pa ve o težavah in skušnjavah zakonskega stanu! Vse vem, kje in kako vas zapeljivec ima, dasi ne slišim dobro, če mi vas kdo pride opravljati in tožiti. Tista je druga, kadar sami pride te pa pri spovedi poveste, tako pa tako. Tam v spovednici sem vam že nekajkrat povedal veselo pravljico za tolažbo, ponovim naj jo zdaj na glas in za vse! Simona iz Cirene, saj se ga spomnite iz križevega poša, so doma vprašali, kako mu je bilo, ko je ubogemu Kristusu križ nositi pomagal. Jov, jov, je rekel, lahak ni bil pa sramota je bila, vlačiti ga, jov, jov. Pa je en hujši križ na svetu. V dveh ga vlačiva z ženo že trideset let, jov, jov. Sveti zakon je temu križu ime...«

»Bukve rodu Pustovega... et reliqua. Kaj si nas res že vse pregledal, fajmošter Tomaž, pa nam vsem povedal, kako nas peklenska šema, lisasti pojac Lucifer na uzdi ima in v strašno večno smrt regira? Nisi nas še vseh povedal, fajmošter Tomaž. Od gornjega konca vasi v dolnji si pogledal, na Modrejce in v Modrej, na Kozmerice in v Drobočnik. Le pri sami farni cerkve svete Lucije še nisi bil, v cerkvi sami, fajmošter Tomaž! Hej, mežnar! Duša zaspana! Kaj? Ali je to v božjo čast, če ure v turnu ne naviješ, o pravem času ne zvoniš pa pajčevine v oltarjih pobrisati mudiš? Kaj pa vi, strežniki mašni, žlota nemarna? Vino mi pijete iz vrčev, preden pristopim, in tepete se za mojim hrbtom, ko se za mašo oblačim. Takšna žlota pač, kakor odrasli! Kar nič ne mislite, vi, gori na koru, da vas ne vidim, kako se mi režite pa kako klepetate. Lep tedeum dajete Bogu, pevci

pa pevke! Nu! Se šcipati in ščegetati se začnimo in Arnac, ki orgle regira, pa včasih pijan za njimi zaspi, na štajriš ali menijé naj jo zagode, da nam bo pa še kar v cerkvi plesal hudičevski Pojac, tramtraram, bum...«

»Bukve rodu Pustovega, sinu Maličevega, zmeneta Luciferjevega... Tomaž! Še tebe, ki si fajmošter, bom za ušesa prijel. Učiš, kakor gre. Pa mi povej, Tomaž, ali vse prav tako narediš, kakor druge učiš? Ali si v službi trezen? Ali nisi len? Si dovolj goreč pa svet? Ježeš, Ježeš, ljubi Bog! Ne izprašuj preveč! Kar rad povem, da tudi mene begajo peklenske šeme, jeza, žalost, napuh in stošera slabost. Tudi mene imajo kakor Joba nadloge vsi mali zlodji. Naj me! Le velikemu me v oblast ne daj, Gospod! Mene ne njemu, njega pač meni! V te moje roke, ki se jih Tvoji sveti žegni drže. Boš videl, Gospod, kako ga bom, volka požrešnega, da se mi je v čredo priklafil moje duše moriti. Takole za vrat, takole za uho, takole po gobcu in takole po r...«

Gospod fajmošter Tomaž Rušar pri Sv. Luciji na Tolminskem, kjer je Ivan Pregelj doma. Ko je vsem in še sebi prebridko povedal, to je še rekel in tako je molil:

»Gospod Jezus, zveličar naših duš! Resni in dobri Učenik! Saj vemo, da nisi sovražil ne preklel poštenega veselja, ki si sam na ohceti v Kani šest vrčev vode v veselo vino spremenil! Tako pamet nam daj vsem skupaj, da bi le tisto veselje iskali, ki je Tebi v počeščenje in hudiču v strah. Po svoji neskončni dobroti nam dodeli to moč, da bi čez dva dni za pepelnični dan enkrat za vselej še zadnjega Pusta žgali, seme peklensko, vso mesenost, vso jezo, vso nevoščljivost in lakomnost!«

»Pust in Ples in Duh, ki mu je ferdamano žganje imel! Na ogenj s to žalostno trojico, Pulver und Blei! V imenu Očeta in Sina in svetega Duha. Amen.«

KRIŽ.

Gostilni dve veže
uglajena pot,
ob poti na lesu
trpeči Gospod.

Odpala je roka,
obraz prebledel.
Krvava stopala
in vrat pretrohnel.

Iz trhlegra grla
še poje iz rane:
»Na sebe sem vzela
vse grehe pijane...«

Najprej je žgalo,
potem pregorelo,
a v srcih in hišah
se vendar ni vnelo...«

Glej, nekdo za mano!
Ozre se v Boga,
pogleda še mene,
prekolne oba.

Ne poje več v rani,
Gospod trpi.
In jaz sem kot Janez
na Golgoti.

J. POGACNIK.

MLADOST.

KSAVER MEŠKO.

IV.

Dobrih deset minut še manjka do osmih.

Štefan sedi sključen na svojem mestu, v prvi klopi, prvi na robu, fik pred katedrom. Ves je še zardel v lice od naglega hoda; zakaj naťanko pet minut pred tričetrt na osem sme od doma. Stroga gospodinja pregleda naťančno obe uri, veliko, staro na omari, pod steklom, in malo žepno, skrbno v predal zaklenjeno, da pač ne bi odšel prezgodaj. Po ozki stranski ulici, padajoči precej sľrmo izpod grajskega hriba v mesto, pač lahko beži. Po veliki, obljudeni Gosposki ulici, ki stoji v njej gimnazija, pa mora vendar stopati vsaj nekoliko umerjeno, a naglo vedno, da je takoj po tričetrt v šoli.

Ves zardel je še od hoda, a tudi od skrbi.

Krog njega vrvi po šolski sobi šumno življenje: smeh, naglo govorjenje jasnih, napol veselih, napol od skrbi vznemirjenih glasov. Vmes udari kakor krakanje vrana med drobno cvrčanje vrabčičev grmeči bas Čušov: »Če mē danes pokliče za zgodovino, pa mu bogme nič ne povem, ker nič ne znam.«

»Za zgodovino bi meni ne bilo sile,« pomišlja Štefan s fihim zadovoljstvom. In se domisli lističa, ki ga je bil poslal prejšnji dan Čuš med slovensko uro po razredu: »Pridite po šoli, ob petih za dominikansko vojašnico. Se bomo dali, kdo je močnejši.« Seveda, Čuš lahko piše: »Se bomo dali.« Velikan je. Če udari njegova roka, je, kakor bi udarilo kladivo Hefajstovo!

Res, težko je bilo Štefanu včeraj, ko je dobil tudi on vabilo, ki je krožilo pod klopmi po vsem razredu. Vedel je: »Vse upanje brez koristi, vsak poskus, da bi šel, brezuspešen: gospodinja ne dovoli.« Isto je dobro vedel tudi sosed v klopi, Hanžel. Zaťo je dolgo obračal okrožnico, preden jo je porinil pod klopjo Štefanu. Gotovo je razmišľjal, jo li naj da sosedu ali jo naj kar pošlje nazaj Čušu v predzadnjo klop. Naposled je vendar potisnil listič profi Štefanu, ko je na katedru profesor in pisatelj prirodoslovnih knjig Cilenšek z zanosom bral Aškerčevega »Brodnika«. A rjave oči malega Hanžela, le malo večjega od Štefana, so govorile iz okroglega, zavaljenega obraza napol sočutno, napol hudomušno: »Saj ti tako ne pojdeš, siromak!«

Težek kamen je legel Štefanu na srce, ko je prebral povabilo, pisano z lepimi, velikimi črkami — najlepšo pisavo ima Čuš med vsemi v razredu. Tiho je dal listič tovarišu za hrbťom, naj ga pošlje nazaj junaškemu klicatelju na junaško borbo.

Težek kamen mu je ležal na srcu snoči do noči, a danes, glej, čuti tiho zadovoljnost. »Glej, Čuš se

rajši pretepa in postavlja s svojo močjo, nego bi se učil. Zdaj pa ne zna. Zgodovine ne zna, ki je vendar tako lepa!«

A zdajci nagne glavo globlje in vse veselje mu v trenutku izplahne iz oči, ko pomisli: »Jaz pa matematike ne!«

Dalje šumi in vrvi mlado življenje za Štefanom. Kar se odpro duri viharno, s hruščem, na stežaj.

»Hitro mi daj kateri preparacijo!«

Seveda je Lorbek, ki je privihral tudi danes najposlednji kakor vedno. In kakor vedno: brez preparacije.

»Speť ni utegnil, zaljubljen je,« tiho razmišľja Štefan. »Za preparacijo, hvala Bogu, meni ni sile. Ko bi le drugih težav ne bilo!«

Iz latinske slovnice potegne urnik, kakor ga ne bi znal že davno na pameť, ali kakor bi na skrivnem upal, da se je vendar v urah zmotil. Pa se ni, na žalost! Mlade oči vidijo le prejasno: »Latinsčina, nemščina, matematika, zgodovina.«

Najdalje, najbolj zamišľjen se mudi pogled pri tretji uri, pri matematiki. Kazavec, ki si Štefan z njim kaže ure kakor majhen otrok, mu zadrhti in se mu skrči kakor v bolečinah. Z drugo roko si nemirno brodi po mehkih kodrih.

»Ko bi le za spoznanje bolje razumel današnjo lekcijo, pa bi bilo. A tako — sam Bog ve, kako bo. Res, predolgo sem se zamudil včeraj s Scottom.«

Zdihne, napol pobito, napol dobrovoljno. Zakaj ves živ mu je speť pred očmi včerajšnji dogodek, ki se ponavlja v približno isti ali vsaj v slični obliki nekajkrat na teden, včasih tudi vsak dan.

Ob oknu, nad šivalni stroj sklonjena, sedi gospodinja, vdova gospa Eva Apel, majhna, stara že nad sedemdeset let, a še s sledovi nekdanje lepote na okroglih licih, huda pa »kakor sam živ vrag«, kakor trdi Lorbek, ki pride večkrat tožit Štefanu svojih srčnih bolečin. Pride z globokimi pokloni, z dolgo vrsto »Küss' die Hand«. A starka ga ogleduje zmerom silno nezaupljivo skozi velike naočnike, s široko črno kostjo obrobľjene. »Kakor sova bulji v me. Kar prebodi me z očmi, čuk stari!« se srdi Lorbek med pokloni in gromkimi »Küss' die Hand!« Starka je namreč gluha kakor noč o polnoči.

Ob oknu sedi starka in žene stroj z vso silo. Seveda, ona ne sliši, kako neusmiljeno ropoťa. Štefan sedi ob mizi, sliši ropoť, a se ne meni mnogo zanj. Z vsemi mislimi in močmi se bori z matematiko. A glej, nenadoma mu vzceveti v suhoparno številkanje in risanje pisana romantika davnih dni, srednjega veka. Kar nepričakovano, niľ prav zaželen ne, mu stoji pred zavzelimi očmi, ki so že tako site številke, že kar bolne od raznih krogov in trikoťov, Scottov Ivanhoe, ki ga je pričel prav te dni brati, na skrivnem seveda, ker strogi in pobožni

gospodinji so vsi romani čez vse zoprna gnusoba. Še skromne knjižice o Jaromilu in Repoštvu jo hudo razburijo, če jih opazi med Štefanovimi šolskimi knjigami.

»Krasen pa je ta Ivanhoe! Kakšen junak! In ta neznani vitez, le noir-fainéant — črni lenuhar! Ta bo Rihard, »cœur de lion« — Rihard z levjim srcem!«

Z blestečimi očmi zastrmi čez matematično knjigo in čez zvezke, skozi okno gori proti ogromnemu gradu, mračno in preteče zročemu doli s hriba. Z vročim srcem misli na slavnega vladarja in junaka in na burno njegovo življenje.

»Tudi po slovenski zemlji je hodil in blodil na romantični in težavni poti iz Sv. dežele. Čez Ljubljano, okoli Ptujja tod, po Koroškem — po naših najslavnejših krajih!«

Spremlja ga v vznemirjenih mislih iz Akona po morju proti Dalmaciji. Bojuje se ob njem z morskimi razbojniki, plove na razbojniški ladji proti Ogleju. A gorje! Sovražni viharji ladjo razbijejo.

»Zdaj, o Rihard, ti močni, neustrašeni, pomagaj si v tujem svetu! Na sovražni zemlji si. Vsi nemški in francoski knezi in velikaši so ti zakleti sovražniki, od nemškega cesarja Henrika VI. in Filipa, kralja francoskega, do zadnjega grofa in viteza, vsil! Zarotili in zakleli so se, da te ujamejo živega ali mrtvega. Pazi sel!«

Štefan drhti, kakor bi bil v nevarnosti on!

»In ta Majnhard goriški!« — se srdi in je poln zaničevanja do neznačajnega, nizkočnega Primorca, ki mu takoj streže po življenju, ko bi se vendar lahko zadovoljil z zlatim prstanom in vdelnim rubinom, tristo bizantinskih zlatnikov vrednim, ki mu ga je bil poslal »bogat trgovec iz Pise« za to, da bi mu grof jamčil za prosto pot in varnost življenja v svojih deželah. Res, sorodnik Konrada Montferratskega je Majnhard. In Rihard je dal baje Konrada umoriti po odposlancih strašnega »starca z gore«. Čudno vsekakor! Ko je pa bil »starec z gore« istofako sovražnik Rihardu kakor Konradu, kakor Rdečebradcu, kakor Filipu in Leopoldu in vsem krščanskim knezom.

In če ga je preganjal Majnhard zaradi Konrada, iz hlepenja po maščevanju, ter mu je ujel osem vitezov iz spremstva, a Riharda na srečo ni zajel, s kakšno pravico ga je zalezoval in preganjal Friderik ptujski? Kakšni pa so bili ti krščanski vitezi, grofi in vladarji, ki so križarje, pod varstvom cerkve stoječe, in najslavnejše junake svojega časa tako nekrščanski sovražili in preganjali?

S pekočim sovraštvom misli Štefan na te grofe, na Leopolda V. avstrijskega, na sirovega brezsrčnega širitelja velikonemške moči in oholosti, na Henrika VI.

»Bi rajši te vrgli v ječo na Dürrensteinu ali Trifelsu in jih vklenili v tiste verige, ki jih en konj niti peljati ne bi mogel, ne, pa so Riharda!«

Od teh neprijaznih slik se mu dušno oko obrača na druge osebe povesti.

»In usoda lepe, nesrečne židinke Rebekel!«

Resnično, mnogo zanimivejše od matematike so te zgodbe, tvorbe resnične zgodovine in tvorbe velikega, ustvarjajočega duha Scottovega!

»In Vamba? Norec je sicer, a desetkrat več soli je v njegovih modrih besedah nego v vseh teh matematičnih rebusih!«

Štefan zdihne, zakaj težko mu je srce. Iz vročega občudovanja nekdanjih časov, z zarjo slave ozaljšanih, z bujno domišljijo slikovito olepšanih, se vrača ves nesrečen k matematiki, s sedmimi pečati zapečateni.

Pa jih ne more odpreti, teh skrivnostnih pečatov!

»Ah kaj!« se nenadoma razsrdi. »Najdražji med vsemi paganskimi junaki mi je Aleksander Veliki. Pa mu vsaj danes sledim in naredim kakor on: presekam gordijski voz in ga vržem v stran — lepo pustim matematiko!«

Previdno seže po Scottu, pod šolskimi knjigami skrite. Počasi in skrivaj ga odpre na kolenih. Mimo zvezkov na mizi se mu zatope oči v povest.

»Ta Ravena, ponosno deklé! Dobro tako, uga-jaš mi! Samo proti Rebeki bi smela biti prijaznejša. Saj je židinja še lepša! In ta Saksonec Cedrik! Ta je mož po mojem srcu: pravi hrast!«

»Ali študiraš?«

Malo da Štefanu ne zdrkne knjiga s kolen, tako se ustraši glasu gospejinega, dasi se je še pravkar občudovaje zgledoval ob Cedriku, hrastu neupogljivem! Z brzo kretnjo potegne zvezek k sebi, čez rob mize, da bi laže skril Scotta, če bi starka vstala in prišla pogledat. Obenem nedolžno pogleda starko in ji kriče zatrjuje: »Seveda se učim! Matematiko!«

Starka ga nekaj časa ostro opazuje in tehta skozi svetle naočnike. Pa se naposled pomirjena speš skloni nad stroj. Da ne bi Štefana opozorila, stroja niti ustavila ni! Hinavka stara!

A Štefan je že speš in s še večjo vneto pri Scottu.

»A ta Ivan ,brez dežele'! Pravo teslo! Saj si mora s svojo nespametno ošabnostjo odtujiti tudi najboljše podložnike. Zato tudi mora z Irskega — že po devetih mesecih vladanja, res brezglavega vladanja. Tak vladar, pa iz repe bal!«

Z mrzličnim nemirom bere o Rebečinem, Raveninem, Ivanhoetovem in Izakovem jetništvu.

»Ali so se godile kdaj take grozote tudi v temle gradu?«

S pogledom, polnim zanimanja, a tudi nekega le napol zavednega sovraštva, zastirni gori proti gradu. Mračno in grozeče mu zro nasproti grajski zidovi, a odgovora ne dado.

»Ali se učiš?«

Spet se strese Štefan ob nenadnem napadu sredi globokega razmišljanja. Roka mu mrzlično pograbi geometrično knjigo.

»Kam pa zijaš? Ali so spet Pinteričeva dekleta pri oknu? Die Fratzen!«

»Saj niso! Grad sem ogledoval,« kriči Štefan in misli sam pri sebi: »Takole je kričal menda žid Izak, ko mu je zverinski, denarja gladni Front de Boeuf dal trgati obleko s telesa, da bi ga pri živem telesu žgali in pekli, dokler ne da žid ogromne odkupnine.«

»Grad ogleduješ?« dvomi nezaupna starka. »Kaj pa je na njem tako posebnega?«

»Kaj?« mrmra Štefan napol zlovoljen, napol prijetno zamišljen. »Zgodovina. Spomini. Tebi bi seveda brezuspešno govoril o tem.«

»Le v knjigo glej, ne skozi okno, po dekletih!«

»Kaj bom gledal po dekletih!« se srdi Štefan. Pa mu je vendar prijetno toplo pri srcu. Ve: Lojzka, trinajstletna Pinteričeva hčerka, ga ima rada. Krasna je, izmed najlepših deklic v mestu. »Dekletce kakor sladkorček,« trdi Lorbek. In Lorbek je v tem strokovnjak.

»A kaj mi pomaga vse?« razmišlja Štefan, navidezno napeto zroč v knjigo. »Kaj pa hočem z njo? Izvedo v šoli, pa imam!«

Huje ko profesorjev se boji tovarišev. Če bi ti izvedeli, da je zaljubljen, gorje! Nikoli ne bi imel miru pred njimi. Saj ga že zdaj ta ali oni rad podraži. In kako delajo z Lorbekom! Ne, Bog varuj!

»Ne, tako neumen pa gofovo ne bom, da bi komu pokazal, kako rad jo imam. Še Lojzki sami ne. Naposled bi se mi gofovo vse izprevrгло v zlo in nesrečo.«

In glej, nenadoma mu vstane pred dušo iz mraka davnin že skoraj pozabljen dogodek.

Majhen fant se igra na česti z velikim kodrastim psom. Kar pripelje skoraj neslišno mimo svetla kočija. Stiri velike blesteče zvezde zasvetijo ob fantu, švignejo mimo, kakor švigne skozi prostranstvo sveta v lepi noči zvezda z neba in v trenutku ugasne ter ne zasveti nikoli več.

Svetla, topla luč zasije fantku v dušo tisti trenutek, v dušo, ki še pač nič ne ve o ljubezni. A žarek je moral vendar zadeti ob soroden žarek, ob iskro, fletče nezavedno v duše globočinah. Zato sedi deček tako tiho na robu ceste, zato razmišlja tako zavzet in razvnet: »Kdo sta pač bili?«

»Kar pride mimo velik, močen fant. In deček, ki še ne zna čuvati ne bridkosti ne sreče, ki ne

zna prikrivati misli in tajen srca, pokaže došlemu z neprevidno besedo luč, ki sije v srcu tako lepo in čisto in greje s tako sladko toploto. A sirovež jo upihne v istem trenutku: polno peščico prahu vsuje dečku na lase in na svetlo luč. »Zdaj te bodo šele rade imele!« Hudoben, zaničljiv smeh spremlja zlobno dejanje in trde besede ter jih naredi še odurnejše.

In luč je upihnjena...

»Morda bi imel tako pisano srečo tudi zdaj! Pusti, Štefan!«

Sredi v sanjarije o včerajšnjem dnevu in o sladkožalostni preteklosti, o Lojzkinih potočniško-modrih očeh in tiših črnih, plamtečih izza otroških dni krepko zazvoni. Tovariši ropotaje beže v klopi. Štefanu naglo oblede in se porazgube vse lepe slike, kakor splasene ptičke sfrfofajo sanjarije iz sobe in se razlete v nedogledne daljave.

Pričenja se trda resničnost.

Naglo pripravlja Štefan pero. Ker sedi tik pred katedrom, mu je poverjen častni posel, da podaja gospodom profesorjem pero, jim nosi zvezke v konferenčno sobo, prinaša v šolo in odnaša nazaj v fizikalni kabinet instrumente in razne potrebščine za fizikalne poskuse.

Latinsčina — nič hudega. Julij Cezar je prijeten gospod.

Nemščina — šolska naloga. Profesor zre vso uro skozi okno na dvorišče in na hiše onstran dvorišča, si gladi brado, briše in popravlja ščipalnik. Le prenaplo mine ura.

»A zdaj bo, kar bo! Bog pomagaj!« na tihem in v skrbeh razmišlja Štefan, ko profesor nemščine z zvezki odhaja.

Tistih pet minut odmora brzi kakor brzovlak.

Malo preden pozvoni, se Štefan pokorno in po predpisih javi v kabinetu pri profesorju matematike, kratko »doktorju«, ker je edini doktor na zavodu.

Ta mu naloži tri trikote iz debele, belo in rdeče barvane žice in kopo istočakih paličic.

»Nosil bi že še to kramo,« razmišlja Štefan, s tovorom stopajoč pred profesorjem, »ko bi le ne trebalo teh kočov, trikotov in četverokotov računati. Nesrečnež, ki je iznašel tako pušne račune!«

Toliko da je doktor zapisal svojo uro v razrednico, vrnil Štefanu pero, in ga je ta obrisal ob podlogo suknje ter ga položil na klop, že udari strela z jasnega:

»Dolinar, gehen Sie zur Tafel!«

Navadno mora namreč on na tablo pisati in risati, kadar doktor razlaga. Hude so te ure!

Štefan gre kakor obsojenec pod vislice.

Doktor obrača na katedru in ob katedru trikote in palice, kaže še z rokami, kako se vrte, razlaga in pojasnjuje z veliko vnemo.

»Dolinar, zdaj nam pa narišite trikotnik, če sta znani dve stranici a in b in srednjica tretje stranice s c.«

Doktor še razlaga, kako bo treba konstrukcijo razrešiti, a Štefan sliši samo napol. Vendar se obupno loti, riše z dolgimi črtami, piše s kar največjimi številkami in črkami. — »Bo tabla vsaj prej polna!«

»Rišite in pišite vendar manjše! Kam pa mislite pisati? Ali v fla doli? — Also nuť zu!« opominja doktor z ostrim glasom.

»Nur zu! Nur zu! Če znaš!« se na fihem srdi Štefan. »Ali sem mar jaz profesor?«

Vendar riše in piše, v smrtnih težavah. In govori počasi, vendar odločno, kakor bi mu bilo vse znano, malenkost mu vse.

»Narišem premico! V njej vzamem točko O. Odtod narišem...«

»Falsch! Kam pa mislite?« ga jedko ustavi doktor, v nemščini seveda, saj mu je slovenščina bolj španska vas ko Štefanu matematične skrivnosti. Trd Tirolec je.

»Nariši najprej trikotnik, pa ga podaljšaj v paralelogram,« šepeta v prvi klopi, tik ob tabli, ki stoji med katedrom in oknom, Hanžel in tiho čita svoj račun.

»Sie, Hanséll, werden Sie schweigen! Stehen selbst mit der Mathematik arg auf dem Kriegsfuss.«

Po sobi pridušen smeh. Hanžel umolkne. Tudi Štefan molči in si oddiha.

»Also, schreiben Sie! — Da, prav tako... Ne, napačno. Saj kota vendar ne poznate. Vi, Dolinar, Vam je matematika pač knjiga s sedmimi pečati. — Torej dalje! — Ne, čisto napačno! Ach Gott, sind Sie dumm! Narišite najprej pomožni trikotnik.«

»Saj sem tega pravkar hotel.«

»Tako, tako? Pa sem Vam jaz prezgodaj povedal.«

Po šoli spet pridušen smeh.

»Dobro. — Kaj Vam je o njem znano? Napišite. — Ah, ne ta'ko! Haben Sie denn Schnaps gefrühstückt, dass Sie solchen Unsinn zusammenschreiben?«

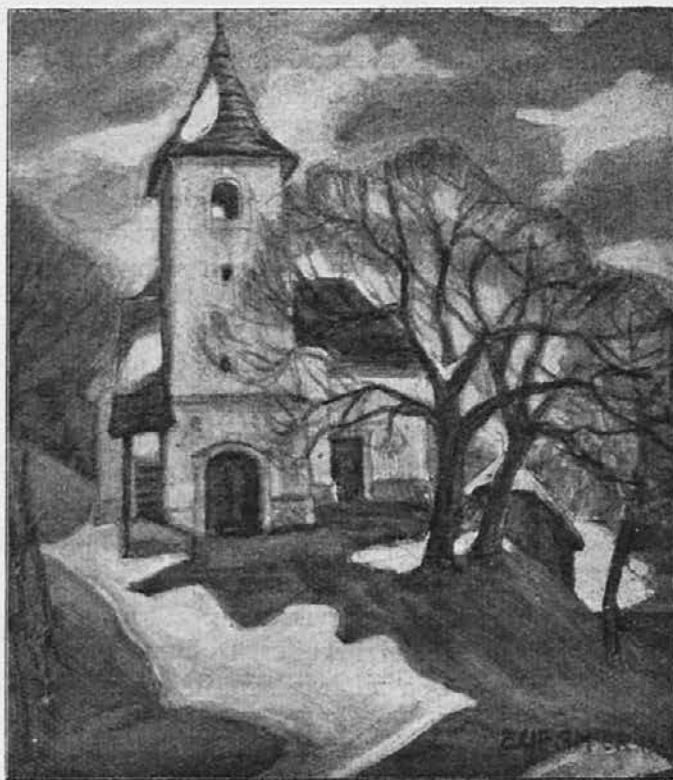
»Ničesar, ne pa žganje!« uporno misli Štefan. »Ti lahko govoriš, ki si siť.«

»Kaj pa tako grdo gledite? Sie grober Bauer. Wo sind Sie denn zuhause? In der Koloss oder in Kroatien?«

»In der Koloss nicht! In der Nähe von Kroatien,« rezko odgovori Štefan in z ropotom položi kreda na deščico pred tablo.

V zadnjih klopih hihetanje. Nekdo tiho zamrmra.

»Tako govorite z menoj? Vi, Dolinar, kaj bo z Vašim redom iz vedenja, res ne vem.«

Fr. Zupan: Poslednji sneg. (Tremejce pri Celju.)

Doktor naglo in nervozno suče pšenično-rumene brke in gleda Štefana čez ščipalnik — slabo znamenje, znamenje, da se ga loteva jeza.

»Oprostite, prosim, gospod doktor. Nisem nameraval...«

Štefanu glas nalahko drhti. Spozna, da se je spozabil in je bil sirov, in mu je težko. Zakaj v srcu ima doktorja rad, ker ve, da je njegova osornost, sirovost skoraj, samo zunanja, srce pa zlato.

Doktor suče brke in razmišlja.

»Tako — tako...«

»Pa ga pusti, hudičev Tirolec! Kaj pa ga zmerjaš!« zagode v predzadnji klopi Čušev bas.

»To ste bili Vi, Čuš, kaj?«

»Ne, gospod doktor.«

Štefan poškili doli po razredu. Vidi Čuša, da stoji v klopi kakor sveča. Lasje mu štrle pokonci kakor ježu bodice. Štefan mu hvaležno pokima, prijateljski se mu nasmehne.

»Bil je vendar Vaš glas! Nikar ne lažite!«

»Ni mogoče, gospod doktor. Kvečjemu nevede —«

»Se ti je praf poveda, mustafač sirovi!« se zarsrdi v prleški govorici Klemenčič v zadnji klopi.

»Und das waren Sie, Klemenčič.«

»Bitte, Herr Doktor, ich habe nur gesagt, dass es der Čuš nicht war.«

»Lügen Sie nicht! Ich habe doch seinen Brummbarbass gut gehört. Beide frage ich ins Klassenbuch ein.«

Štefan, ki obrača katederju in doktorju napol hrbet, deloma iz upornosti, deloma da more gledati doli po razredu, sliši, kako zarožlja s ključmi in odpira miznico.

»Bitte, Herr Doktor, es wäre möglich, dass ich etwas vorlaut mitkonstruiert habe,« se umika Čuš.

Nekaj trenutkov molk. Le po razredu lahko kašljanje. Štefan vidi, kako se glave sklanjajo niže h klopem; nekateri se usekujejo — smeh hočejo zadušiti s tem.

»Hört, hört,« — čez nekaj časa doktor z nekoliko višjim glasom — »was für Möglichkeiten doch der Čuš zulässt! — Still sind Sie und stören Sie den Unterricht nicht, Sie grober Flegel!«

Čuš in Klemenčič fiho sedeta, zadovoljna, da ju je samo oštel, česar so tako že vsi vajeni, in ju ni zapisal v razrednico. Štefan pa jima je iz srca hvaležen, da sta se postavila zanj.

»Schreiben Sie jetzt weiter, Dolinar!«

»Bogu slava, eno leto vic sem danes spet odslužil,« se razveseli Štefan, ko pravi doktor o pol-enajstih: »Pojdite v klop, zdaj bom izkušal.«

Ob enajstih si Štefan spet naprti ves tovor palic in trikotov in jih nese za doktorjem iz sobe. Ko jih v kabinetu odloži in se leseno pokloni, da bi odšel, vpraša doktor: »Ali zajtrkovali danes ste?«

Štefan namrši obrvi in molče odkima. V srcu se pa srdi: »Kaj vprašaš? Saj veš, da nisem.«

»Ne? To imate.«

Vzame z mize dva rogljička, rumena kakor pšenično zrno, in ju da Štefanu.

»Lepa hvala, gospod doktor.«

A še zahvala zveni osorno in uporno, in poklon je lesen, kakor bi bilo vse mlado telo zadrevenelo. Le oko ni več tako mračno. In skozi srce zaveje toplo in oživljajoče kakor božajoč pomladni dih skozi golo vejevje.

Ko stopa Štefan v šolsko sobo, že junaško melje rogljič z zdravimi, le nekoliko preveč stisnjenimi zobmi — znamenje velike in odločne svoje-glavosti.

»Pa ti jih je dal doktor?« vpraša Čuš, napol še jezno, napol že dobrovoljno.

»Doktor, kdo pa!«

»Pa vendar ni taka žival, kakor se dela.«

Zadovoljnost zveni iz mogočnega basa. In tudi Čušu se lice jasni. Nasmeje se, da se mu zalesketajo beli zobje.

In Štefan se smehlja. Misli: »Glej, tudi Čušu je laže pri srcu, ker mu ni treba doktorja sovražiti, kakor sva mu med uro pač oba prisegla.«

»Štefan, pismo! Krajcar sem plačal ‚lisici‘* jaz. Vrni mi gal!«

Visoko v zraku drži Hanželič, Ormožanec, velik, lep fant, pismo.

»Daj pismo. Krajcar ti ostanem dolžan — danes ga nimam.«

»Pa bodi, ker si ti.«

Štefan vidi takoj: od doma.

Z velikimi, okornimi črkami piše oče:

»...Mati spet boleha. Priden bodi, da je ne žališ. In uči se pridno, da res kaj bo iz tebe. Vsi trpimo zate, vsi težko čakamo, da kaj postaneš. Leta so slaba, težko plačujem. Ne zabi tega. Prosi gospo, naj za ta mesec še potrpijo. Brž ko spravim skupaj, pridem, da jim plačam. Glej, da si gospe lepo pokoren.

Tvoj oče.«

Globoko nad pismom se sklanja Štefan. Bolj mu drhte prsti zdaj, ko držijo pismo, nego so mu drhteli, ko so mu pred osmimi držali urnik in so oči strmele na tretjo uro: Matematika.

Zvoni. Štefan se zgane. Hitro, skrbno in ljubeče spravi pismo v žep, odpre atlas.

Zgodovina in domoznanstvo. S silo odtrga Štefan misli od pisma, ki mu je z njim zavel v srce dih in vonj domačega ozračja, ki mu je ob njem oko v trenutku zazrlo domačo hišo, mater, bolešno, a vedno skrbečo, očeta, resnega, delavnega iz noči v noč, sestro, brate, vse pri delu — pri delu zanj, za študenta, ki samo stane, ki od doma, od vseh domačih, njih dela in truda, njih znoja, njih krvi samo zahteva in zahteva, a nikomur ne koristi... S silo odtrga dušno oko in misli od teh slik, da bi bil z vsem srcem pri pouku.

Ravnatelj, tudi Tirolec, hud Nemeč, a sicer dober mož, predava jasno in krasno, z ognjem.

Štefanu se iskre oči, ko posluša zgodovino celjskih grofov. Kakor bi bil sam med žalujočimi, mu je hudo in bridko, ko prime vitez dvorjanik ob grobu zadnjega Celjana grb s tremi zvezdami in ga razlomi, rekoč:

»Danes grof celjski — in nikoli več!«

V duhu gleda Štefan zadnje ostanke davne slave, slikovite razvaline celjskega gradu, kakor jih s klasično besedo opisuje predavatelj.

»V Celje pojdem na višjo gimnazijo, nikamor drugam!« se mu poraja ob teh blestečih opisih v duši trdni sklep.

V domoznanstvu govori ravnatelj o rodovitni Slavoniji. »Djakovar, Residenz des Bischofs Strossmayer, des grössten Deutschen- und Magyarenhassers in Oesterreich.«

Vroč val krvi zaplove Štefanu v lice. Oči mu zaplamte od nenadne, silne misli. Stisne zobe, da zaškripljejo, roke zvije v pesti.

»Takšen hočem biti tudi jaz! Prisegam! Amen.«

(Dalje prihodnjič.)

* Lisica = Schulfuchs = šolski sluga.

Postno berilo. (Fot. Fr. Krašovec.)

OCEANSKI KRIST.

ANATOLE FRANCE.

Tisto leto je mnogo ribičev iz Saint-Valéryja, ki so šli na lov; utonilo na morju. Njihova trupla so našli na obali, kamor so jih z ostanki ladij naplavili valovi, in v teku devetih dni je bilo na hriboviti cesti, ki vodi k cerkvi, videti, kako so nosili na ramah rakve, za katerimi so šle jokajoče vdove v svojih dolgih črnih plaščih z oglavnicami, kakor svetopisemske žene.

Prav tako so tudi ribiškega kapitana Jeana Lenöela in njegovega sina Désiréja položili k večnemu počitku v glavni cerkveni ladji pod obokom, kjer sta bila nekdanj obesila Naši ljubi Gospé v dar ladjico z vso opremo. Bila sta to pravična in bogaboječa moža. In gospod Guillaume Trupheme, župnik saintvaléryjski, je dejal potem, ko je opravil pogrebne obrede, z glasom, vlažnim od solzá:

»Nikdar še nista bila položena v posvečeno zemljo, da bi tam pričakovala božjo sodbo, vrlejša moža in boljša kristjana, kot sta bila Jean Lenöel in njegov sin Désiré.«

In dočim so obrežne barke z njihovimi gospodarji poginjale ob obali, so se na odprtem morju potapljale velike ladje in ni ga bilo dne, da ne bi ocean vrgel na kopno ostankov potopljenih brodov. Tedaj so nekega dne otroci, ki so se vozili s čolnom, zagledali soho, ki je plavala po morju. Bil je to kip Jezusa Kristusa v življenjski velikosti, izrezan iz trdega lesa in čisto naravno poslikan, in videti je bilo, da je starinsko delo. Ljubi Bog je plaval po vodi s široko razprtimi rokami. Otroci

so ga potegnili v čoln in ga odnesli v Saint-Valéry. Njegovo čelo je bilo ovenčano s trnjevo krono; njegove noge in roke so bile prebodene. Toda manjkali so žebliji, kakor tudi križ sam. Prikazal se je z rokami, razklenjenimi, kakor da se hoče žrtvovati in blagoslavljati, tak, kakršnega so videli Jožef Arimatejec in pobožne žene ob času, ko so ga polagali v grob.

Otroci so ga izročili gospodu župniku Truphemeu, ki jim je dejal:

»Ta podoba Gospodova je starinsko delo, in listi, ki jo je izgotovil, je brez dvoma že davno mrtev. Čeprav dandanes amienski in pariški trgovci prodajajo po slo frankov in še celo draže občudovanja vredne sohe, je treba pripoznati, da so tudi nekdanji mojstri zelo zaslužni. Toda predvsem se veselim ob misli, da je Jezus Kristus, ki je prišel tako, z odprtimi rokami v Saint-Valéry storil to zategadelj, da blagoslovi to tako kruto preizkušano župnijo in da naznani, da se mu smilijo ubogi ljudje, ki v večni nevarnosti za svoje življenje hodijo na lov. To je Bog, ki je hodil po vodah in ki je blagoslovil Kefove mreže.«

In gospod župnik Trupheme se je, položivši Krista na prf vélikega oltarja v cerkvi, podal k tesarju Lemerreu naročit lep križ iz hrastovega lesa — iz same črnjave.

Ko je bil gotov, so pribili nanj Boga s čisto novimi žebliji in ga postavili v cerkveni ladji, nad klopjo starešin.

Tedaj so opazili, da so bile njegove oči polne usmiljenja in kot vlažne od neke nebeške milosrčnosti.

Enemu izmed cerkvenih ključarjev, ki je bil prisoten, ko so postavljali razpelo, se je zdelo, da vidi teči solze po božanskih licih. Ko je drugo jutro gospod župnik stopil z ministrantom v cerkev, da bi bral mašo, je bil silno presenečen, ko je našel križ nad starešinsko klopjo prazen, a Krista ležečega na oltarju.

Précej, čim je dokončal sveto opravilo, je dal poklicati tesarja in ga vprašal, zakaj je vzel Krista s križa. Toda tesar je odvrnil, da se ga sploh ni pritaknil, in ko je vprašal še cerkovnika in cerkvene ključarje, se je gospod Trupheme prepričal, da ni bil nihče stopil v cerkev od takrat, ko je bil Bog postavljen nad starešinsko klop.

In tedaj ga je prevzel občutek, da so to čudovite stvari, in previdno je razmišljal o njih. Sledečo nedeljo je pri pridigi govoril o tem svojim župljanom in jih pozval, naj prispevajo mile darove, da se postavi nov križ, lepši od prvega in ki bo vrednejši, da nosi Njega, ki je odkupil svet.

Siromašni saintvaléryjski ribiči so darovali toliko denarja, kolikor so zmogli, a vdove so pri-

nesle svoje poročne prstane. Tako je gospod Trupheme lahko šel takoj v Abbeville naročit križ iz črnega lesa, ki se je močno svetil in na katerem je bila na vrhu pritrjena tablica z napisom INRI v zlatih črkah. Dva meseca pozneje so ga postavili na mesto prvega in nanj so pritrdili Krista, med sulico in gobo.

Toda Jezus ga je zapustil prav tako kakor onega drugega in še isto noč légel na oltar.

Ko ga je gospod župnik zjutraj tam našel, je padel na kolena in dolgo molil. Glas o tem čudežu se je razširil vse naokoli in amienske gospe so priredile zbirko za saintvaléryjskega Krista. A gospod Trupheme je prejel iz Párizá denarja in draguljev in žena mornariškega ministra, gospa Hyde de Neuville, mu je poslala srček od demantov. Ko je bilo na razpolago vse to bogastvo, je neki zlatar iz Saintsulpiceske ulice v dveh letih izdelal križ iz zlata in žlahtnega kamenja, ki je bil z veliko svečanostjo posvečen v saintvaléryjski cerkvi na drugo nedeljo po Veliki noči leta 18... Toda On, ki ni zavrnil križa, prepolnega muk, je pobegnil s tega tako dragocenega razpela in se znova vlegel na belo oltarsko platno.

Iz strahu, da bi ga utegnili razžaliti, so ga to poč pustili, in tam je ležal že dlje nego dve leti, ko je Petér, sin Petra Cailloua, prišel povedat gospodu župniku Truphemeu, da je na obali našel pravi križ Našega Gospoda.

Peter je bil preprost fant brez lokavosti in, ker ni imel zadosti pameti, da bi si bil mogel dovolj prislužiti za življenje, so mu iz usmiljenja dajali kruha; imeli so ga vsi radi, ker ni storil nikdar nič hudega. Toda govoril je brez prestanka, česar pa nihče ni poslušal.

Vendar je gospoda Truphemea, ki je brez prestanka premišljal o skrivnosti oceanskega Krista, iznenadilo, kar je ubogi slaboumnež povedal. Podal se je s cerkovnikom in dvema ključarjema na kraj, kjer je dejal otrok, da je videl križ, in našel je tam dve deski, obiti z žebli, ki ju je morje že dolgo valjalo in ki sta res tvorili podobo križa.

Bili so to ostanki neke stare, že davno polopljene ladje. Na eni teh desk je bilo razločiti še dvoje črk, naslikanih s črno barvo, in sicer J in L, in ni bilo mogoče dvomiti, da so to drobeci ladje Jeana Lenöela, ki je pet let poprej s svojim sinom Désiréjem poginil na morju.

Ko so to videli, so se cerkovnik in oba ključarja pričeli smejati nad preprostim revežem, ki je razbite ladijske deske imel za križ Jezusa Kristusa. Toda gospod župnik Trupheme je zadržal njihov posmeh. Mnogo je razmišljal in mnogo je molil, odkar je bil prišel med ribiče ta oceanski Krist, in skrivnost neskončnega usmiljenja se mu

je začela prikazovati. Pokleknil je v pesek, izmolil molitve za verne pokojnike, nato je pa naročil cerkovniku in ključarjema, naj vzamejo te ladijske ostanke na ramena, jih odneso in odlože v cerkvi. Ko je bilo to storjeno, je dvignil Krista z oltarja, ga položil na ladjine deske in ga sam pribil nanje z žebli, ki jih je morje razjedlo.

Takoj drugi dan je velel postaviti križ na mesto, kjer se je prej nahajal križ iz zlata in dragih kamnov, nad klopjo cerkvenih starešin. Od tam se oceanski Krist ni nikdar snel. Hotel je ostati na tem lesu, na katerem so umrli ljudje, na pomoč klicaje njegovo ime in ime njegove Matere. In tam se zdi, da s svojimi napol odprtimi, vzvišenimi in bolestinimi usti govori: »Moj križ je narejen iz vseh človeških muk, zakaj jaz sem zares Bog ubogih in bednih.«

K. D.

KOROTAN.

Zlat večer se je naslonil na hrbe,
ki sem jih deček gledal od južne strani:
kako je tam daleč, tam zad? ...
Tiha jezera v temnem smrečju,
tihi topoli ob veliki cesti,
tih rod z mehko dušo, otožna pesem, vdano oko,
o, moja deveta dežela!
Razriti grebeni gora štrle v večerno nebo
liki krona kralja Heroda.

ANTON ZUZEK.

IZ ANATOMIJE.

NEKAJ O REFLEKSIH.

DR. JANEZ PLEČNIK.

Pri njuhanju zdrobljenega tobaka (pri »šnofanju«) kihaš nehote: tobak ti draži sluznico v nosu in nato gre kihanje kar samo od sebe, kar »kiha se ti«.

Pri dotiku sluznice na zrklu zapreš oko, s trepalnicama stisneš — nehote, sam od sebe se vrši ta gib. Zamežkneš in časih tudi zamežiš pri vpadanju mušice v oko — kar samo od sebe se vse to zvrši, samo od sebe in brez tvoje volje, časih celo proti tvoji volji. — Mežikaš tudi pri vpadu močne svetlobe v zrklo: hočeš nočeš mežikaš. — Pri vpadu svetlobe v zrklo — oglej si to pri sosedu — se zrenica (= zenica = punčica = punčka = pupilla) stegne (= se zoži, stisne): kar sama od sebe postane ozka in drobna; v t e m i — oglej si to pri sosedu — se zrenica kar sama od sebe raztegne, velika postane, razširi se.

H y r t l piše:

Bokáta (convex) zrcala odbijajo nekaj nanje vpadajočih svetlobnih žarkov in je lorej leskost (Glanz) oči le vidna posledica povsem gladke bokátosti roženice (Hornhaut = convexität); bokate ploskve odbijajo

žarke tako, da se ti leli zde, kot da bi prihajali od majhnega predmeta, ležečega za odbijajočo ploskvijo; umevno je torej, da zazremo in vidimo v očesu soseda — »majhnega samega sebe« (lastno miniaturno sliko); lela slika leži za zrenico in tako je prišlo do oznake: »pupilla« (pupillus = deček, fantek).

V zrenici soseda vidimo torej samega sebe kot »majhnega fanta«, kot »majhno punco«, kot »punčico«, kot »punčko« — od tod torej ime za zrenico. Tudi Grki so videli v zrenici »punčko« = *κόρη* (r. kore). — Latinski »pupillus« pove toliko kot naš deček (sirotek), »pupilla« pove toliko kot deklica (sirotka). — Slovenska »zrenica« ima pač deblo v »zreti« (zrem), pa je torej povednejša od zenice. — Miselna sorodnost med nemško oznako za zrenico: »die Sehe« in slovensko »zrenico« je očitna.

Pri ščegetanju (n. pr. s travno bilko) po nosni sluznici kihneš in kibaš, nehoče kihneš, samo od sebe se ti kihne.

Ležiš in se solničiš na savskemrodu; poččegetajo te po podplatu pa pritegneš nogo: kar nehoče premakneš nogo, kar sama od sebe se ti noga zmakne.

Pri trajnem ščegetanju po podplatu se ti prične smežati in hohotati, telo se ti vije — vse samo od sebe.

V tridesetletni vojski (1618—1648) — tole pripoveduje Grimmelshausen (Hans Jacob Christoffel; 1625; »Der abenteuerliche Simplicissimus«) — je vojaštvo kradlo in ropalo po hišah in se je zabavalo s tem, da so tega ali onega pripeli — s trebuhom navzdol — na klop, da so mu nasuli na omočene gole podplate soli in da so nato prignali koze, ki so lizale sol in s tem ščegetale pripetega po podplatih. Privezana žrtev se je zvijala in se je smejala, se je smejala, se je v blazni neprestani sméjavci hohotala, je končno opešala in je krohotaje se izgrala dušo.

Pri krhljanju česna, čebule se ti oko zasolzi — kar samo od sebe se giblje fisto, kar žene solze.

»Diha se ti« kar samo od sebe; sapo držiš in držiš pa je ne zadržiš — končno moraš dihniti.

Skrb te objame — pa se ti obraz zresni; samo od sebe je to; rad bi prikriš skrb, pa kar ne gre — pogledajo ti v obraz, pa vsi vedo in vsi vidijo, da te tišči v duši.

Žalost te zajame, pa zajokaš: nehoče zajokaš, samo od sebe »se ti zajoka«.

Stopiš v mrzlo vodo, pa dobiš kurjo polt — nehoče; brez tvoje volje, celo proti tvoji volji, sama od sebe ti postane koža hrapava, ribežnasta.

Vroč poletenski dan je, pa se zapotiš, kar samo od sebe »se ti iztiska« pot iz kože, ti lije znoj iz kože.

Ležiš pod lipo v senci, vsepovsod je mir — pa počí strel: nehoče obrneš glavo, nehoče skočiš pokonci — okret z glavo in telesom se je zvršil sam od sebe brez tvoje volje.

Po neprevidnem se dotakneš vroče železne peči, pa odmakneš roko in odskočiš: brez tvoje volje se gode ti gibi, samo od sební so.

V ustih imaš grižljaj in ti je na voljo, da ga pogoltniš in ti je na voljo, da ga izpljuneš. Grižljaj pa, ki si ga pogoltnil je pa tvoji volji uš e l : grižljaj, ki pride v požiralo, žene požiralo kar samo od sebe naprej v želodec; utekni pa prst v golf, pa bo prišlo to, kar je v želodcu, samo od sebe zopet »nazaj«.

Telesu neprijetne, telesu škodljive stvari (blato, pljunke itd.) iztreblja telo kar samo od sebe; pogosto proti naši volji.

Neki teh samoodsebnih gibov so precej enostavni, neki so pa zelo zmotáni.

Mežikanje n. pr. pri vpádanju mušice v oko je precej enostavno gibanje in ga ni pretežko opisati.

Poznamo pa zelo zmotane »samoodsebne« gibe: če boramo n. pr. čez kalno vodo, ne vidimo dna in ne moremo voliti stopinj, naše telo pri letakem boranju kar pada iz stopinje v stopinjo in se pri tem kar »samo od sebe« lovi — pa gre boranje vendarle prav dobro. Ustrašimo se, pa skočimo po zadenjskem — skok je bil nehoče in za nas nenavaden, pa se nam je ta zmotán gib prav dobro posrečil — na nogah smo se obdržali in nismo padli.

V okolici Kranjske gore skoči petelin o sv. Treh kraljih »po zadenjskem« čez prag; prav tam o velikih godih od »presitosti« ne vedo, kaj bi počeli, in prav tam »borajo« čez vodo in je ne bredejo.

Leone gibe, ki niso nastali na našo voljo, ki so nastali »sami od sebe«, označajo kot reflektorične gibe, kot refleksje. »Reflectere« (r. refléctere) pove: nazaj ili, nazaj priti. Vržem žogo v steno pa stena žogo odbije (od stene »se žoga odbije«) pa pride žoga (približno) k meni nazaj — tudi leto imenujemo refleks; pravimo: žoga pride po refleksu, po reflektorični poti k meni nazaj in pravimo, da stena »žogo reflektira«, da od stene »žoga reflektira«. Sedajle razmišljamo o reflektiranju žoge pa o refleksih (o reflektoričnih gibih) našega telesa.

ja z vržem žogo — pa naj jo vrže kdorkoli — ob steno, pa se bo žoga odbila in se vrnila (približno) k meni, oziroma k zadegávcu žoge.

Skušnja nas pa uči, da se odbije od stene pač žoga, da se pa ne odbije in da se torej ne vrne od stene perišče mokre ilovice, ki ga vržem ob steno. Tisto, kar vržem, na kar vpliva zadegávna sila, mora biti torej svoje posebne, svojitne vrste, sicer se ne reflektira.

Skušnja nas pa tudi uči, da mora biti stena, ki vanjo žogo vržem, posebne vrste. Vržem žogo v trdo, gladko skalo, pa kar vem, kako bo žoga odletela, kako bo »nazaj prišla«. — Zadegám žogo na razdrapano skalno steno: pa bo žoga odsakovala od robiča na robič; odsakovala bo in poskakovala in Bog ve, če se vrne iz robin res k meni »nazaj«. Zadegám žogo v mehko, vlažno ilovnato steno — pa bo v steni običala.

Skušnja nam tudi kaže, da je žoga poskočna in odskočna le, dokler je napeta, trda, dokler je »zdrava«. Mehka, malo napeta žoga ne pride več »nazaj«, sredi povratka nekje obleži.

Recimo še, da stoji ob steni, ki vanjo žogo lučamo, človek in da ta človek žogo lovi in ujame, da jo prestreže — pa se tudi napeta »zdrava« žoga, z veliko silo zadegana žoga ne bo vrnila, ne bo prišla »nazaj«.

Končno vidimo še, da »zdrava« žoga zadegana na »zdravo« (gladko) steno, vedno na enak način odleti, če jo le na enak način zadegamo.

Ali je kaj sličnosti med vrženo in reflektirano (odbito) žogo in med reflektoričnimi (samoodsebnimi) gibi našega telesa?

Kaj je primerjati s silo, ki zadega žogo? Kaj je primerjati z žogo, ki nanjo sila vpliva? Kaj je primerjati s potjo žoge do skale? Kakšno skalo ali steno ima naše telo, ki ob njej žoga odskoči? Kaj je primerjati s potjo, ki se po njej žoga vrača?

Oglejmo si spečega! Glasno ga pokličemo in ga stresemo za ramo: pa pogleda, se drami, se zdrami, se prebudi.

Oglejmo si spečega! Muha mu lazi krog nosa: nozdrvi se zamajejo spečemu in usna se mu zaletneje in vse to nevedé, nehoté, brez volje spečega, samo od sebe; muha odleti. Muha sede z nova na nos in komára in se koráča po nosu: speči obrne glavo, zamaje z glavo, »samo od sebe« se mu z glavo zamaje. Muha ne odneha pa dvigne naše zaspanšče roko, da odpodi muho — sama od sebe »se mu roka dvigne«.

Neugodno leži naše zaspané, pa se prevali; telo se mu preleže kar »samo od sebe«. Našemu zaspanetu uhaja pri tem odeja pa seže po odeji in si jo poravna: kar samo od sebe »se mu seže« po odeji. Po zbuditvi o vseh letih gibih ne ve.

Oglejmo si mrtvega človeka! Mrtvega človeka — za žival velja vse to tudi — ščiplješ, ga ščegetaš, ga kličeš, ga treseš — mrtev se ne gane.

Obče je znano, da omamljeni (težko pijani, zasirupljeni, narkotizirani) ljudje ne kažejo reflektoričnih gibanj. Narkotiziranemu žgemo kožo, jo režemo, kosti mu klešemo, lomimo mu jih in žagamo — pa se ne gane. Narkotizirani je torej drugačen od spečega človeka — tak je, kot bi bil mrtev. Tak, je »kot« bi bil mrtev, res pa so med narkotiziranim in mrtvim dobro vidne razlike: narkotizirani diha, srce mu bije, po žilah mu polje kri, drob se mu giblje, slina se mu cede, poti se.

Neke bolezni odpravljajo zdravniki s silo in govorijo potem, da so zdravili bolnika operativno, z operacijo, da so zdravili bolnika po operativnem potu, da so operirali bolnika. Sila dela telesu bolečine. Bol-

nika torej, ki ga hočejo s silo zdraviti, ki ga hočejo operirati, pred operacijo omamijo, spravijo ga v »globoko spanje«. V globokem spanju človek smrči. Grki so slišali, da dela »globoko speč človek narkoza«, pa so napravili glagol *ναρκάω* (r. narkáo = omamljen biti); odtod oznaka: narkoza, narkotiziranje. Nemci so poslušali globoko speče in so napravili glagol »schnarchen« (smrčati = globoko spati). — Francozi pravijo (o smrčanju) *ronfler* (r. ronflé); Angleži sliši »snorer«; Goli so govorili o »snairran« (= smrčanje, globoko spanje) in za Ruse je smrčanje »hrapjoš« (hrapjet). Vidimo: vsi narodi imajo v svojih oznakah jasne in zvočne samoglasnike.

Mi Slovenci smemo v nočeh »smarčati« in »darnavhati«, čez dan pa je ukazano, da pišemo »smrčati« in »drnavhati«.

Narkoza je torej »globoko spanje« pa res govore naši zdravniki o »uspavanju« bolnika. »Uspavajo« (t. j. narkotizirajo) pa kirurgi človeka s tem, da mu položijo pred usta in nos naličnico in nanjo vlijejo (vlivajo) opojne tekočine, n. pr. kloroform, eter, bencin itd. Oznaka »uspavanje« za narkotiziranje ni dobra: saj vemo, da spečemu ne smemo kože rezati, mu je žgati, mu lomiti kosti — speči človek bi se prebudil. Ostanimo — tako se mi zdi prav — pri »narkozi«; narkotiziran človek je po naše k večjemu »usmarčan« človek; narkotizirati pomeni v globoko spanje spraviti koga — torej ga »usmarčati«.

Ogledali smo si spečega, ogledali narkotiziranega in ogledali smo si mrtvega človeka.

Speči človek ima dosti samoodsebnih gibanj (mrdanje, ko mu muha leze po nosu itd.); narkotiziran (usmarčan, globoko speč) človek ima le notranja samoodsebna gibanja (srce mu bije itd.); mrtev človek sploh nima samoodsebnih gibanj.

Očividno imamo torej tem več reflektoričnih gibov, čim bolj je naše »duševno« življenje prebudeno. Naše duševno življenje — to je obče znano — ima sedež v srednjem živčevju in je znano, da zavisita čutnost (možnost, da čutimo) in gibčnost (možnost, da se gibljemo) — torej oba najvidnejša duševna pojavi — od lobanjskega in hrbtne mozga; vemo, če letá dva spila, če sta omamljena, da duševni pojavi zginejo in zginejo.

Kar obče je pa tudi znano, da stopajo čutki po svojih potih k sprednjemu živčevju, pa da uveljavljamo svojo gibnost, da uveljavljamo voljo za gibanje zopet po svojih, po posebnih potih. Saj poznamo hrome, ki njih ohromeli udje čutijo, in poznamo ljudi, ki z udi gibljejo, dasi leti udi niso sprejemljivi za čutke in je kar obče znano, da čutimo po čutilnih živcih (Empfindungsnerven) in da uveljavljamo voljo po gibljivih živcih (Bewegungsnerven). Oboji pa prihajajo od osrednjega živčevja, oziroma vodijo vanj.

O prestopanju živcev v osrednje živčevje danes ne bomo govorili in se vrnimo k žogi in primerjajmo.

Kaj je primerjati s silo, ki zadegá žogo? — karkoli — ves vnanji svet: svetloba, toplota, pok, privlačnost zemlje, pritiski, jedke tekočine, duhovi itd. vse to vpliva na čutila, kot vpliva moja roka ali kako zadegalo na žogo. Leté sile vzdražijo čutila, pa teče ta vzdraženost do živčnega mozga; ta vzdraženost pa ne gre v živčnem mozgu do zavesti; ta vzdraženost skoči v živčnem mozgu na gibilne živce in se pojavi kot gibanje (tudov, solznih žlez itd.).

Vzdraženje čutil je torej primerjati žogi in potekanje vzdraženosti k živčnemu mozgu je primerjati žogni poti in je živčni mozeg (osrednje živčevje) primerjati steni, ki od nje vzdraženost odskoči, ki se vzdraženost od nje »nazaj« vrne in se pojavi kot reflektoričen gib.

Erjavec pravi samoodsebnim gibom — in mislim, da nepravilno — nehotni gibi.

Reflektoričnih poti se danes ne bomo v podrobnem lotili. Vidimo pa, da je samoodsebnih gibov toliko, da nekam ob njih živimo.

Sedeš k mizi pa (ti povedo oči, kako) ti postavijo na čist (!) prt čisto (!) skledo jedi, pa polože pred te čist (!) krožnik in ti vroče čisto (!) orodje pa se ti pocedé sline, ker te prime slast po jedi — slina pa je potrebna za dobro prebavo.

Ležeš v čisto, razračeno, po solncu dehlečo postelj — pa se ti globoko in mirno diha, sladko zaspíš in mirno spíš.

Poced slin, globoko mirno dihanje so samoodsebna gibanja, vzbujena po pogledu na čisto mizo, na čisto postelj.

Lovača, ki ob steni lovi žogo, primerjamo z našo voljo: ako hočemo, ako nas je res volja, zatremo nekatere — ne vseh! — samoodsebne gibe.

Žoga in stena ste ali zdravi in gladki ali pa ste mehki oziroma razdrapani; pa so tudi pri človeškem poedincu čutila, živci in živčni mozeg zdravi ali pa »mehki« ali pa preveč »napeti«, »razdrapani«: pa imamo prave (pravilne) samoodsebne gibe ali pa krive.

Prave (reflektorične) gibe imenujemo n. pr. če odskočimo, ko pes na nas zalaja, saj nam je tak odskok v prid. Krivi reflektorični gibi so pa, če se oblajani po cele dneve tresemo, če se onesvestimo; znani so slučaji smrti od strahu, vzburljenja.

Zapustimo za danes ta razmišljanja, zapomnimo si le še Hipokratov stavek: per quae vivimus et sani sumus, per eadem etiam aegrotamus (= prav to, kar nam daje življenje in zdravje, prav to nam dela tudi bolezn): ob pravilnih samoodsebnih gibih živimo, nepravilni samoodsebni gibi nas uničujejo, ob njih bolehamo.

ŠE NEKAJ O SLUZNICAH.

Sluznice openjajo drobjo notranjo plat. Drobje je cevasto pa je umevno, da se ob prazenstvu cevja sluznica zgubá, pa da se gubé druga druge s povrhnjami dotikajo. Skušnja kaže, da se dotikajoče se gubé ne sprimejo, da ne zrastejo, in sicer se ne sprimejo, dokler je sluznična popetina zdrava. Gube z ranjeno, okvarjeno sluznico se pa urno sprimejo in zrastejo. Na letákih sprijetih mestih se drobja cev zoži.

Zgoščeni lugi (pepelik, soda) pa zgoščene kisline (žveplena, solna, octova) pa druge »jedke« snovi razjedajo tkiva našega telesa, napravljajo rane in so take rane, take izjede na sluznicah precej pogoste; ni baš redko, da nesrečniki luge ali kisline po nesreči ali pa nalašč pijejo. Izjedena mesta sluznic se sprimejo in ti sprimki in zrasleki ožé prehod skozi drobje cevje in nastajajo v drobu ožine oziroma zožbe in kaže drob na takih mestih zožke. Skozi letáke nove ožine trebi (weiterbefördern den Inhalt) drobje — to je umevno — težje kot skozi ostale, zdrave odmerke. Umevno je tudi, da zaradi otežene trébnje (Weiterbeförderung des Inhaltes) trebir (der Eingeweideinhalt) nad ožino zastaja, da pritiska letám na drobje stenje in da se nad zožkom cev širi. To vse je zvezano z močnimi bolečinami.

Zrasti rabim za zusammenwachsen; vzrasti za emporwachsen, izrasti za herauswachsen.

Vsak človek ima svoj, prav svoj nos, prav svoja usta, ima svojitno barvo las — pa ima tudi prav po svoje zgrajene sluznice. Videli smo, da dražila samoodsebna gibanja izzivajo: drobec hrena me v uslih zapeče in se mi oko zasolzi: soljenje je gibanje — saj solze teko, torej jih nekaj goni. Me ni se oko zasolzi; sosed pa je hren kot kruh — njemu se oko ne zasolzi.

Čutljivost sluznic očividno ni pri vseh ljudeh ena in ista.

Pri nekih ljudeh je čutljivost sluznic nepričakovano velika pa pravimo o takih ljudeh, da so idijosinkrazični.

²Idiog (r. idijos) pove toliko kot svojski, poseben; *σύνζωσις* (r. sinkrazis) pa sestoji iz *σύν* = z, skupaj, in pa iz *κράσις* = mešanica.

Idijosinkrazični, ljudje, ki imajo idijosinkrazijo, so torej fisti, ki je njih telo na poseben, na svojski način »zmešano« in »zgneteno«, ki so torej na prav poseben način s-tvarjeni.

Vemo, da želodec hrena ne čuti kot hrena, in vemo, da želodec rdečih jagod ne čuti kot rdečih jagod: usta so, ki jih razpoznajo, želodec ne zna tega. So pa ljudje, ki njih želodčna sluznica — prav tako kot naša — ne ve, da hren ali rdeča

jagoda na njej leže, ki jim pa hren, rdeče jagode in tudi druga živila želodčno sluznico nad vsako pričakovanje razdražijo. So ljudje, ki jim dobi koža polno popenčin (Nesselausschlag, tificaria) po zaužitju rdečih jagod, po zaužitju rakov, sira, svinjine.

Zagnanci so (po Gorenjskem) krvavi žulji, ki so urno nastali. Po Pleteršniku so zagnanci = die Hitzblatter = herpes. »Hérpes« pravijo zdravniki mehurčkom, ki jih pri pljučnicah, nahodu itd. ustnična sluznica (in tudi koža) »zažene«; zagnanci se v par dneh spremene v kraste in odpadejo.

Pleteršnik (Cigale, Janežič) piše: »pupenčine... (nam. pop.?)«: Mislim, da je vprašaj opravičen: popno se ti mehurčki in so torej »popenčine«. — Rusi govore: vospina (vospinka) = die (kleine) Pocke (Pavlovski). Naše lošpice, vošpice, vsepence) osepnice — tako mislim — spadajo v vso leto žlahto.

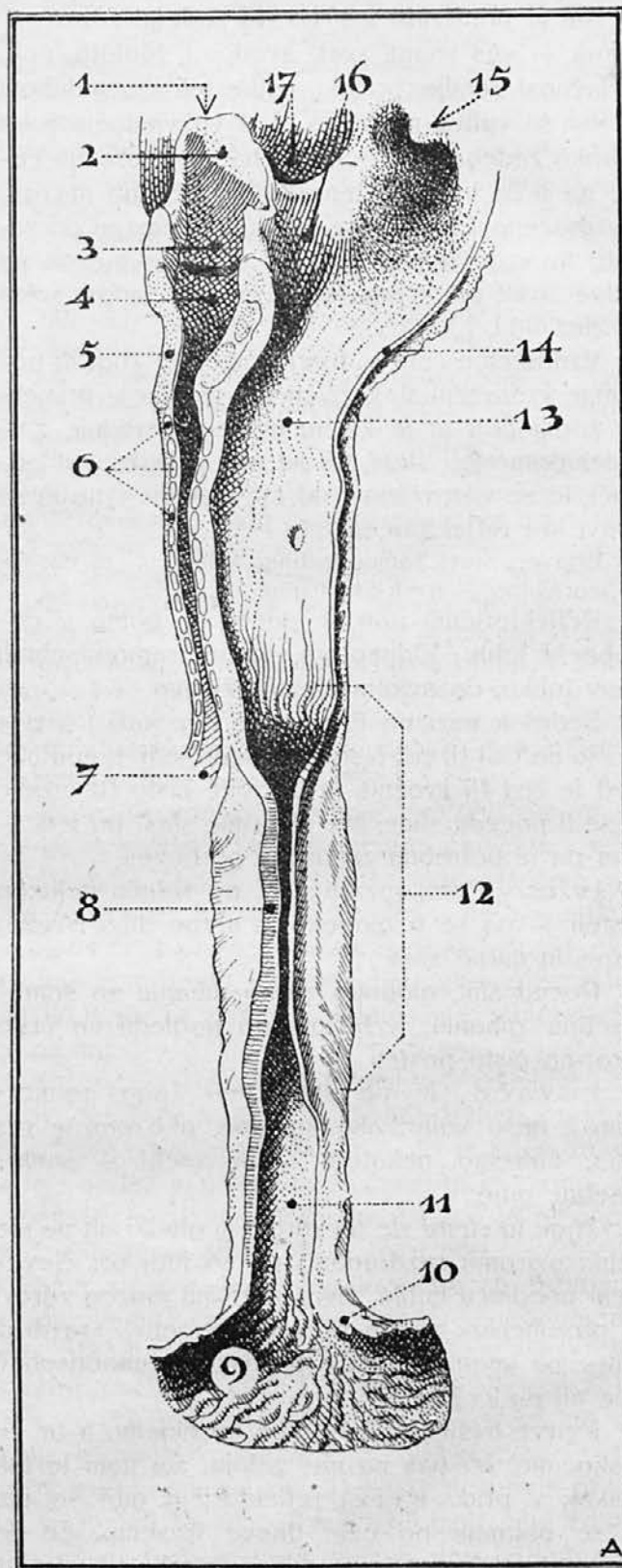
Neke rastline (fižol) se vijejo krog dane jim opore in so ovijavke (ovijač); neke se pa popenjajo (divja trta) po dani jim opori (z »rokami«); leté — menim — so popenjavke (popenjači).

Čeh pozna »uponka« (= Ranke) in »pnouti« se, popinati se (ranken). V Pleteršniku (Caf) berem: poponec (convolvulus arvensis) in popenjec (glechoma hederacea).

Poznamo idijosinkrazije (»lastnost na prav poseben način zgnetenega, zmešanega, s-tvarjenega telesa biti«), ki so kaj nerodne in nepridne. Sluznice nekih idijosinkrazičnih ne »prenesejo« mleka, moka, kruha — če pride moka, kruh, mleko na sluznice (v želodec n. pr.) letéh ljudi, pa dobe po koži popenčne. Ti idijosinkrazični imajo vedno bolno, nikdar »čisto« kožo in ne vedo, kaj je vzrok te kožne »nečistosti«.

Popno se pa časih (reflektorične) idijosinkrazične popenčne tudi po sluznicah samih, n. pr. po sluznici sapnika: sluznica sapnika nenadoma, hipoma zabrekne pa prične (doslej) povsem zdravega človeka dušiti, ker popenčne sapnik ožé; letáke sapnikove utesnjave časih človeka res zaduše; vzroka smrti ne ugane in ne dožene nihče, če je ne dožene zelo več, pazen in vesten anatom pri obdukciji.

Podoba kaže jabolko, sapnik, požiralo in kos želodca od človeka, ki je (pred tedni) popil večjo množino zgoščene kisline. Jabolko, sapnik in požiralo (so cevasti in) so pódolž (s škarjami) prerezani. Pšica 1 drži v jabolko in sapnik, pšica 15 pa v požiralo. 2 kaže na lopulico, ki zapira (od sprednje in zgornje plati) vstopišče v jabolko. Letéj lopulici (epiglossis) pravi Erjavec: pohlopec. V jabolku vidiš dve gubi — leté drže od sprednjske na zadensko plat; 4 kaže na (gubo) glasilko, 3 pa na lagotno gubo; črna ož med gubama označa poko, ki vodi v (Morgagni-jevo) žepno ob jabolku. 5 kaže na (hrustančast) skelet jabolka, 6 pa na (hrustančaste) obročaste opornje sapnika. — Pri 7 se sapnik cepi (bifurcatio) v (dve) glavni sapnikovi veji (bronchi). 8 kaže na ostenje požirala, 9 na (odprti) želodec oziroma na njega sluznico, 10 na (ostro

izraženo) ločnico med požiralom in želodcem. 11 kaže v požiralo (v njega »svetlobo«). — V požiralu so nastale (od kisline) rane in pozneje sprimki in obsega 12 zožbo, ki je nastala po sprimkih. Skozi take ožine gredo (trši) založaji neradi in zaostajajo nad ožino pa se drob letám raztegne in razširi in kaže 13 v razšir požirala nad (pred) zožbo. Čudil se ne boš tankemu ostenju (14) razširka in debelemu ostenju (8) zožka.

RANO CVETJE.

Ing. CIRIL JEGLIČ.

TULIPAN.

Koliko čudovitega cvetja nam lahko tudi v zimskem času pričara v sobo vso žarkost in veselo blagoglasje solnčne pomladi!

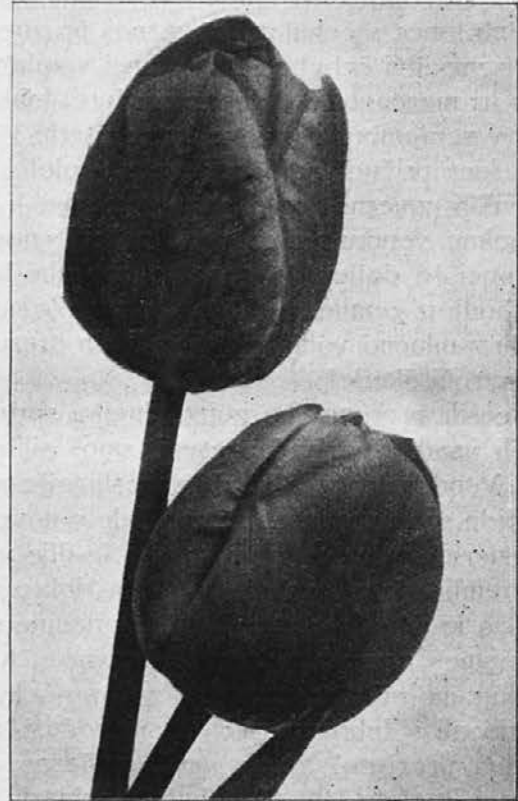
Nageljnovo cvetje ti nudijo cvetlične trgovine vse leto in že pozimi dobiš pri vrtnarjih vijolice, šmarnice, bujno razcvetele rože itd. Toda zimsko cvetje, ki ga lahko kupi pri vrtnarju vsak, kdor ima denar, ti še zdaleč ne more vzbuditi toliko zanimanja in dati toliko pravega veselja kakor pa cvetlice, ki si jih sam v sobi pripravil do cvetenja. Golovo spada siljenje raznih čebulnic in drugih rastlin, da nam zacvetijo pozimi, med najmikavnejše in najlepše zanimivosti sobnega vrtnarstva.

Kdor hoče z zimskim siljenjem doseči zaželene uspehe, mora imeti vsaj temeljne pojme o rastlinskem življenju. Beseda »siljenje« že pove, da hočemo z njim vsiliti rastlinam nekaj nenavadnega, ker jim siloma uravnamo dobo počitka tako, da morajo zacveteti ob času, ko bi sicer še počivale. Če v začetku decembra potakneš vejice črešnje ali marelice v posodo z vodo ter jih postaviš na toplo, tedaj zacvetijo te vejice navadno že o božiču; če bi pa te vejice že v oktobru prenesel v toplo sobo, bi ti o božiču nikakor ne zacvetele. Večina rastlin namreč nujno potrebuje neko dobo odpočitka, preden more znova brsteti. Cvetnemu popju nekaterih rastlin že zgodaj pozimi mine naravni čas odpočitka; zato se na vejicah lešnika brž prikažejo mačice, če jih — lahko že proti koncu novembra — postaviš na toplo, in prav tako se forsilija in goreči grm (japonska kučina) kmalu razcveteta, če ju postaviš v sobo po novem letu.

Največ radosti lahko nudi sobnemu vrtnarju siljenje čebulnic, ki cvetijo na vrtu rano spomladi. Siljeni hiacinti, tulipani, narcisi, scile, žafrani, hrušice (muscari) itd. so za zimske mesece nenadomestljivo dragoceni. Milijoni čebulnic za siljenje se vsako leto po vsem svetu razpošljejo s Holandskega (največ iz okoličnice Haarlema), kjer že nekaj stoletij goje po obširnih njivah in vrtovih zlasti hiacinte in tulipane v silnih množinah. V novejšem času mnogo goje holandske čebulice tudi na južnem Francoskem, kjer radi toplejšega podnebja čebulice 6—8 tednov poprej dozore in so tedaj tudi prej sposobne za siljenje; zato izkušeni trgovski vrtnarji, ki hočejo imeti že o božiču cvetoče hiacinte in tulipane, naročajo najrajši takšne čebule, ki so bile zadnje leto gojene na Francoskem.

V hiacinte je marsikdo tako zaljubljen, da potem mnogo premalo ceni tulipane, ki pa si pridobijo

bivajo vedno več navdušenih prijateljev. Res je krasota hiacintov močno privlačna in opojna. Ker pa so čebule hiacintov pri siljenju nekoliko občutljivejše nego tulipanove in močan, omamen vonj hiacintovega cvetja vsakomur tudi ni všeč, zato bomo tu natančneje opisali rajši siljenje tulipanov.

Tulipan »Darvinka«.

Sicer pa se vse holandske čebulnice silijo na podoban način.

Tulipan (*tulipa gesneriana*) si je že v 16. stoletju, ko ga je botanik Gesner prinesel iz Orienta, utrl svojo zmagoslavno pot po Evropi. Že v 17. stoletju so Holandci začeli vrtno tulipane z vso vnemo gojiti in požlahtnjevati.

Ako hočemo, da nam tulipani cvetijo spomladi na vrtu, jih moramo saditi na stalno mesto že jeseni, najkasneje v novembru; dobro ukoreninjene čebule cvetijo potem v aprilu in maju, po cvetju začno listi usihati in poleti dozorele čebule lahko spet vzamemo iz zemlje, da jih jeseni vnovič posadimo.

Prav tako moramo tulipanove čebule, ki jih hočemo siliti, že jeseni vsaditi v lonce ali zaboje. Tulipane za siljenje sadiš lahko že v septembru ali najkasneje konec novembra. Čebule za siljenje naj bodo krepke, zdrave in težke!

V 12 cm širok lonec vsadimo tri tulipanove čebule, pa trdno in toliko globoko, da so vršički čebul le 3—4 cm pokriti s prstjo. Prst naj bo kompostnica ali dobra vrtna zemlja s primesjo peska,

le pretežka in mazava ne sme biti. Posajene lonce temeljito zaliješ in postaviš na vrt, kjer jih zakop-
lješ v jarek in 15 cm visoko pokriješ zemljo, povrhu
pa nasuješ še listja, da pozimi brez težave spet
vzameš lonce iz zemlje ter jih preneseš v sobo.
Če nimaš vrta, postavi zasajene lonce v klet, kjer
jih istočako zasuješ s prstjo. Paziti moraš na miši,
ki kaj rade obgrizejo tulipanove čebule; najbolje
je, če na lonce s čebulami povezneš prazne lonce.

Po vsaditvi čebul ostanejo lonci v zakopu pri-
bližno tri mesece. Že v decembru torej lahko pre-
neseš v septembru zasajene lonce z vrta v stan-
ovanje, kjer pričneš siliti rastline s toploto. Lonce
postaviš v zmerno toplo sobo, najbolje k solnč-
nemu oknu, vendar naj ostanejo pokrili s poveznje-
nimi lonci še dotlej, da dosežejo čebulni brsti, ki
so pribodli iz zemlje, vsaj 5 cm višine. Zamakaj po
potrebi z mlačno vodo in glej tudi, da presuh zrak
ne povzroči škode!

Ne sili prerano! Le najzgodnejše sorte, ki si
jih tudi vsadil že zgodaj jeseni, smeš siliti že za
božič. Vendar dosežeš v sobi zanesljivejše uspehe,
če fudi te sorte preneseš v sobo šele o novem letu.
Počasnejše sorte pa hočejo ostati še dlje v hladni
vrtni zemlji, da se čebule medtem dobro ukore-
ninijo za krepko cvetenje. Zlasti s pitanimi sortami
se ne smeš preveč prenahtiti. Darvinke, ki sploh
niso za rano siljenje, vzemi iz zakopa šele konec
januarja ali v februarju ter jih sili počasi, na bolj
senčnem prostoru! Sploh jamči počasno siljenje
z zmerno toploto (10° C) sobnemu vrtnarju največ
uspehov.

Da boš uspešno silil in ti bodo pozimi cvetoči
tulipani nudili zares mnogo veselja, moraš poznati
vsaj nekaj najboljših po imenih, za siljenje pripo-
ročljivih sort.

Najranejši tulipani so enostavno cvetoči in
blago dehlivi *Duc van Tholl* v rdečih, rožna-
tih, rumenih in belih barvah, ki cveto na prostem
takoj za spomladnimi žafrani. Skoraj istočasno
cvete *Vermillon Brillant* z enostavnimi,
živoškrlatnimi cvetovi. Prav dobre za rano siljenje
so tudi te sorte z enojnim cvetjem: *Flamingo*
(rožnatordeč), *Le Mafelas* (rožnat), *Mon Tre-
sor* (rumen) in *Proserpine* (rožnat z bagre-
nimi odtenki, dehliv).

Izmed pitanih tulipanov so najboljše sorte
za rano siljenje: *Couronne d'or* (zlatorumen
z oranžastimi prelivmi), *Imperator rubrorum*
(škrlatnordeč), *Murillo* (bel in rožnat), *Tore-
ador* (rdečeoranžast), *Tournesol* (rdeč z ru-
menim robom).

Med vrtnimi tulipani so v novejšem času zelo
zasloveli takozvani Darwinovi tulipani ali
— kakor jih kratko zovemo — darvinke. Te

sorte kesneje cveto, na vrtu šele v maju, a imajo
velike cvetove močnih barv in visoke, krepke pec-
lje. Tudi med darvinkami si lahko izberemo za silje-
nje hvaležne sorte, ki pa jih začnemo siliti navadno
šele konec januarja. Poskusi naslednje: *W. Cop-
land* (lila), *Bartigon* (karminastordeč) ali pa
Clara Butt (lososnordeča).

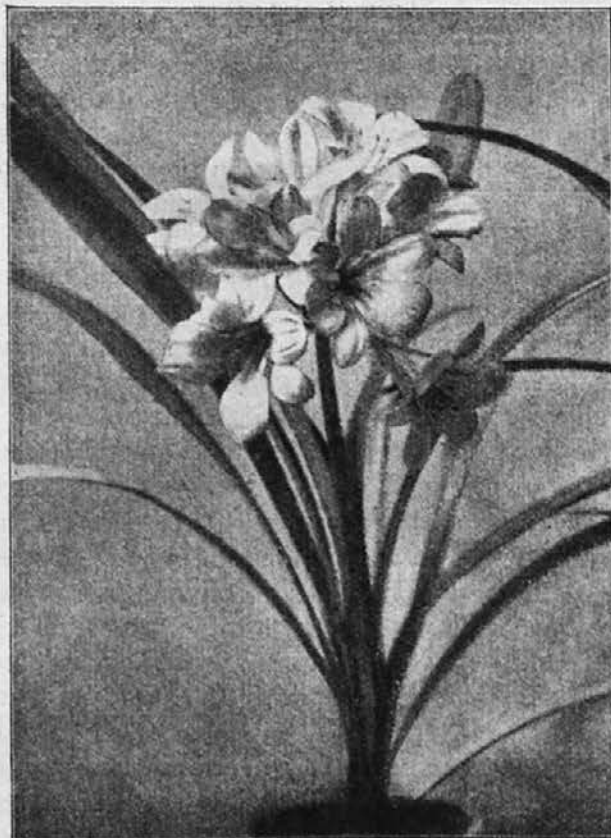
Če si izbral več raznih, zgodnjih in kesnejših
sort ter jih pravilno siliš, se ti tulipani razcvetejo
v sobi do marca. Tulipanov cvet je najlepši, dokler
še perigon še ne razpre. Zato imej pozimi cvetoče
tulipane na primerno hladnem prostoru ter jih ne
postavljaj na ogled preveč prijaznemu solncu!

Ko siljeni tulipani odcveto in nato kmalu ove-
nejo, ne zamakaj več. Osušene čebule, ki jih izlon-
čiš, so preslabotne, da bi jih mogel uporabiti za
ponovno siljenje; jeseni jih vsadi na prosto.

KLIVIJA.

Po listih sta kliviji podobni valota in amarilis,
zato jih mnogi ne razlikujejo. Toda klivija ima ko-
reniko z debelimi, mesnatimi koreninami, amarilis
in valota pa čebulo; tudi njih cvetje je različno.

Klivija (*clivia miniata* ali *himantio-
phyllum miniatum*) je doma iz južne Afrike.
Jermenasti, navadno do 5 cm široki in temnozeleni
listi poganjajo naravnost iz korenike; že radi listov

Klivija.

je rastlina lepa. Starejše klivije pa tudi hvaležno cveto. Navadno se razvije cvetje konec zime in nekatere rastline zacveto potem proti koncu poletja še drugič.

Mlade, slabotnejše rastline poženejo eno ali dve betvi, krepke klivije pa tudi deset in še več betev s košatimi razcvetji, ki imajo najmanj po deset velikih, rdečih cvetov. Prvoletna barva cvetja je rumenkastordeča ter spominja na minij (odtod pridevek klivije »miniata«), v novejšem času smo pa dobili požlahtnjene sorte z lososnordečimi in več ali manj temnordečimi cvetovi, ki jih je često po 30 do 40 na eni betvi. Ker se posamezni cvetovi enega razcvetja ne odpro vsi hkrati, traja cvetenje po več tednov. Na sliki vidimo klivijo moderne vzgoje, iz semena vzrastlo, triletno rastlino, ki ima v primeri s starimi sortami obsežnejše razcvetje, večje in lepše oblikovane cvetove ter je tudi glede barvitosti krepkejša in popolnejša.

Klivija ne raste baš urno, v enem letu napravi komaj 4 do 6 listov, ki so pa trdi in trpežni. Tako dobimo v nekaj letih že prav postavne rastline, zlasti še, ker vsako leto odženejo iz koreninske glave nova brstišča listov; močno razrastle klivije, ki jih vsadimo v čebrice, imajo včasih po pol metra v premeru.

Razrastki (odrastki, mladike), ki odženejo iz koreninske glave, so pripravni za razmnoževanje, ker dajo lepe nove rastline. Moramo jih pa pustiti najmanj eno ali dve leti na materni rastlini in odtrgati ali odrezati šele tedaj, ko imajo že 4–5 listov in so torej dovolj krepki za samostojen razvoj. Vsak razrastek, ki ga hočeš porabiti za razmnoževanje, odreži ali odtrgaj tako, da obdrži nekaj korenin. Pri rezanju pazi, da mesnatih korenin ne raniš! Ker so korenine debele, vzemi za vsaditev mlade rastline že dokaj prostoren lonec. Prst naj bo spočetka lažja, z zadostno primesjo listovke in peska. Skrajša tudi bolj malo zamakaj, nato stopnjema več. Prvoletne rastline seveda še ne morejo cveteti; šele v drugem ali tretjem letu se toliko okrepe, da lahko zarodijo cvetje. V drugem letu vzemi pri presajanju že prav krepko vrtno prst gnojevko.

Mlade klivije presajaj vsako leto, starejše pa vsako drugo ali tretje leto, in sicer takoj, ko odcveto. Debele in mesnate korenine že kažejo na to, da hoče imeti klivija težjo redilno prst. Najbolj ji ugaja zmes gnojevke, listovke in prsti iz ruševine (krtinke); po potrebi dodaš še nekoliko sviža. Ne reži in ne trgaj korenin!

Klivija potrebuje mnogo hrane. Dobro ukoreninjene rastline zahtevajo poleti dosti vlage in vsak teden jim prilij še gnojnice. Vendar potrebuje tudi klivija svoj počitek. Kadar nič več drugi za drugim ne odganjajo novi listi, je to znamenje, da hoče

rastlina nekoliko počivati. Napačno bi bilo, če bi ji tedaj še venomer obilno zamakal kakor doslej. Korenine bi začele gniti, na listih se često pojavijo zrnčasti izpuščaji, a pozneje utegnejo listi docela zrumeneti. Med počitkom včasih po tri, štiri dni ni treba klivijam nič zaliti. Če nekatere klivije, ki bi morale cveteti, ne cveto, je največkrat krivo napačno zalivanje. Ako se pravočasno in primerno odpočijejo, pa rade in živahno cveto vsako leto.

Sicer pa klivija ni izbirčna ali občutljiva rastlina, marveč spada med najhvaležnejše in trdne sobne cvetlice. Toda mrčesa jo moraš varovati in ji liste večkrat očistiti. Poleti jo lahko postaviš na vrt v polseno, kjer razvije krepak zarodek cvetnega popja. Uspešno pa lahko gojiš klivijo tudi vse leto v sobi. Ne postavljalj klivije na hudo sonce, tudi visoka toplota ji ne de dobro.

Jeseni in pozimi imej klivijo na zmerno hladnem prostoru (6–10° R); v zakurjeni sobi je najrajši na oknu. Vsekakor privošči kliviji nekoliko več toplote, ko začno izmed listov poganjati cvetne betve. S toploto nekoliko siljene rastline razvijejo cvetje že v januarju in februarju. Siljene klivije so bledejšega cvetja. Ko se klivije pripravljajo na cvet, jim je zelo všeč, če jim pognojiš tudi s fosfor nato hrano (s superfosfatom ali pa tudi z dobro gnojnico iz živalskega blata).

Večji trgovski vrtnarji razmnožujejo klivijo s semenom. Gojitev rastlin iz semena traja več let in zahteva dokaj dela, preden se pojavi prvo cvetje.

BOŽIČNE JAGODE.

Nekatere vrste razhudnika (*solanum*) so priljubljene lončne rastline, ker so v zimskem času ljubko okrašene z lepimi, okroglimi in gladkimi jagodami rdeče ali rumene barve. Najbolj znani vrsti *solanum pseudocapsicum* (z živordečimi jagodami) in *solanum capsicastrum* (s škrlatnooranžastimi jagodami) zovejo pri nas z imeni: koralna črešnja, sobna (ali zimska) črešnja, božične (zimске) jagode, rdeče jagode ali sobni jagodnjak.

Vrtnarji jih vzgajajo največ iz semena. Sejejo že zgodaj, navadno v februarju, mlade rastlinice dvakrat pikirajo, nato jih v maju vlončijo in posade v gnojno gredo, ki ni pretopla in jo je treba pridno zračiti. Rastline potrebujejo mnogo solnca in hrane, a po ponovni presaditvi v krepko prst nastavijo že konec jeseni obilo jagod, ki na toplem prostoru hitro zore in pordečijo.

Sobni vrtnar pa si vzgoji nove rastline rajši s potaknjenci. Najbolje uspevajo potaknjenci, ki jih napraviš v marcu. V zračni sobi se dobro raz-

vijajo ter jih lahko oblikuješ v grmiče ali pa drevesca s krono. Nizke, posebno ljubke rasti je *solanum capsicastrum nanum*.

Sobni jagodnjak ni baš občutljiv. Ali pozimi ga rade napadajo uši, če stoji v pretopli, zakurjeni sobi. Sele ko začno jagode dobivati barvo, po-

Božične jagode.

stavi rastlino na toplejše mesto. Pazi, da se lončna gruda ne izsuši, sicer začne listje odpadati. Ko jagode odpadejo ali se posuše, tedaj rastlino močno obreži ter jo postavi spet na hladno. Spomladi jo presadi v redilno prst (gnojevko). Prav dobro se okrepe rastline, ki jih v maju preneseš na vrh in tam z lonci vred vglobiš v zemljo. Daj jim mnogo solnca, obilno zamakaj in večkrat pognoji.

SREČANJE.

Ko je mimo mene šla
in me je pogledala,
je oči povescila
moja ljubica.

Jaz pa bil sem prav vesel,
lepo pesem sem zapel,
sem za ljubico odšel,
nje korake štel.

JOZE KRAJINAR.

KRALJ ALKOHOL.

JACK LONDON. — Iz angleščine prevel JOS. POLJANEC.

Četrto poglavje.

Tega prirodnega občutka zoprnosti do alkohola se nisem nikoli otresel. Premagoval sem ga in ga do današnjega dne vsakokrat premagam, kadar pijem kak kozarec. Golfanec se nikdar ne neha buniti in na golfanec se lahko zanesemo, da ve, kaj je dobro za telo. Toda ljudje ne pijejo zavoljo učinka, ki ga ima alkohol na telo, temveč pijejo zavoljo učinka na možgane; ker pa more priti alkohol do možganov le skozi telo, toliko slabije za vse telo.

In vendar so vzlic mojemu prirodnemu občutku zoprnosti do alkohola najsvetlejši kraji v mojem otroškem življenju bile krčme. Kadar sem sedel na težkem vozu za krompir, zavil v meglo, in so me noge bolele od nedelavnosti, konji pa so počasi in s težavo stopali po globoki cesti med peščenim gričevjem, mi je ena sama svetla prikazen skrajšala pot. Ta svetla prikazen je bila krčma v Kolmi, kamor je moj oče, ali kdorkoli je vozil, vselej stopil po kak požirek. Tudi jaz sem zlezal z voza, da se pogrejem pri veliki peči in dobim kak poklič (eksploziven bonbon) — samo en poklič, a ta je bil bajno razkošje! Krčme so bile vendar za nekaj dobre. Zadaž za počasi stopajočimi konji sem včasih celo uro použival tisti poklič. Glodal sem kolikor mogoče po malem in nisem nikoli izgubil nihi mrvice ter lizal košček, tako da se je spremenil v tenko in okusno slaščico. Te slaščice nisem nikdar hotoma použil. Samo okušal sem jo, venomer okušal, jo obračal z jezikom, jo zmastil ob notranjosti enega lica, potem ob notranjosti drugega lica, dokler se mi končno ni izmuznila in v majhnih kapljicah in slincah zdrknila in odkapljala po grlu nizdol.

Rad sem imel krčme. Posebno sem imel rad krčme v San Francisku. Imele so najokusnejše oblizke — čudne kruhe in bonbone, sire, klobase, sardine — čudovite jedi, kakršnih nisem videl nikdar na naši borni mizi. In spominjam se, da mi je nekoč krčmar zmešal iz sirupa in sodovice sladko pijačo brez alkohola. Oče je ni plačal. Krčmar jo je dal zastoj in zato sem videl v njem vzor dobrega, prijaznega možaka. Leta in leta sem še podnevi sanjal o njem. Dasi mi je bilo takrat sedem let, mi je še sedaj v nezmanjšani jasnosti pred očmi, čeprav ga potem nisem videl nikoli več. Krčma je bila južno od Tržne ceste v San Francisku. Stala je na zapadni strani ulice. Ko si vstopil, je bila točilna miza na levi. Na desni ob zidu je bila miza za brezplačni prigrizek. Soba je bila dolga in ozka in v ozadju, onstran nastav-

ljenih sodčkov za pivo, so stale majhne, okrogle mize in stoli. Krčmar je bil modrook možak in je imel svetle, svilnate lase, ki so mu kukali izpod črne svilene čepice. Spominjam se, da je nosil pleten volnen jopič, in še sedaj natančno poznam ono mesto sredi dolge vrste steklenic, odkoder je vzel steklenico z rdečim sirupom. Dolgo časa se je razgovarjal z očetom, jaz pa sem srebal svojo sladko pijačo in ga častil. In še leta pozneje sem se ga s častjo spominjal.

Vzlic mojima nesrečnima izkušnjama je bil vsemogočni in lahko dostopni kralj Alkohol tisti, ki me je vabil in vlekel k sebi. Bili so znaki krčme, ki so močno vplivali na otroškega duha. Bil je otrok, ki si je ustvarjal prve sodbe o svetu in spoznal krčmo za prijeten in zaželjiv kraj. Ne prodajalne ne javna poslopja ne človeška bivališča sploh mi niso nikdar odpirala vrata in mi pustila, da bi se grel ob njihovem ognju ali mi dovolila, da bi užival božanske jedi z ozkih polic ob steni. Njihova vrata so mi bila vedno zaprta, a vrata krčme so bila vedno odprta. In vedno in vsepo-vsod sem našel krčme ob glavnih in stranskih potih, v ozkih ulicah in ob obljudenih prometnih cestah, svetlo razsvetljene in vesele so bile, pozimi tople, poleti senčne in hladne. Resnica: krčma je bila silno imeniten kraj in bila je še več nego to!

Ko mi je bilo deset let, so bili moji starši opustili kmetovanje in se preselili v mesto. In tukaj sem z desetimi leti pričel delati na cesti kot prodajavec časnikov. To pa zato, ker smo potrebovali denarja, in zato, ker sem jaz potreboval vaje. Našel sem bil pot do javne knjižnice in sem tlikanj bral, da mi je šlo na živce. Na revnih kmetijah, kjer sem prej živel, ni bilo knjig. Na zares čudežen način sem dobil v teku časa štiri čudovite knjige na posodo in te sem kar požrl. Ena je bila življenjepis predsednika Garfielda, druga: Pavla du Chaillu-a Potovanje po Afriki, tretja: neka povest pisateljice Ouida brez zadnjih štiridesetih strani, in četrta: Irvingova Alhambra. To poslednjo mi je bila posodila neka učiteljica. Kot otrok nisem bil drzen. Bil sem ves drugačen od Oliverja Twista in nezmožen, da bi prosil drugih knjig. Ko sem vrnil učiteljici Alhambro, sem upal, da mi posodi drugo knjigo. Ker pa mi je ni — bržkone je menila, da ne znam ceniti knjige —, sem jokal vso tri milje dolgo pot od šole do doma. Čakal sem in koprnel, da bi mi posodila novo knjigo. Nešteto krat sem se ojunčil, tako da je malo manjkalo, da je nisem zaprosil, vendar nisem nikdar dosegel potrebne odločnosti.

In nato je prišlo mesto Oakland; na policah ondotne javne knjižnice sem odkril ves svet onstran obzorja. Tukaj je bilo na tisoče knjig, ki so

bile tako dobre kot moje štiri čudežne knjige, nekatere celo boljše. Knjižnice niso bile tiste čase urejene za otroke in doživel sem čudne prigode. Spominjam se, da sem v seznamu našel knjigo: »Pustolovščine Peregrina Pickla«, katere je precej vplivala name. Izpolnil sem prijavitni listek in knjižničar mi je izročil zbrana in docela neokrajšana dela Tobije Smolletta v eni sami ogromni knjigi. Bral sem vse, a predvsem zgodovino in prigode in vsa potovanja po suhem in po morju. Bral sem kar po vse dopoldneve, popoldneve in noči. Bral sem v postelji, bral pri mizi, bral splozoma v šolo in iz šole in bral med odmori, ko so se drugi fantje igrali. Sitnost je lezla vame. Vsakemu sem odgovoril: »Izgini! Delaš me nervoznega!«

In tako sem bil z desetimi leti na ulici ter sem prodajal časnike. Za čitanje nisem imel časa. Marljivo sem se vadil in učil, kako se je treba boriti, marljivo sem se učil širokoustenja, predrznosti, prešernosti. Imel sem silno domišljijo in sem bil zelo radoveden. Med rečmi, na katere sem bil radoveden, je bila tudi krčma. Stopil sem v marsikatero in šel zopet ven. Spominjam se, da je bila tiste čase na vzhodni strani Broadwaya med Šesto in Sedmo ulico od vogala do vogala ena sama vrsta krčem.

Po krčmah je bilo življenje drugačno. Možaki so govorili na ves glas, se grohotali na vse grlo in vse je bilo nekam imenično. Tukaj je bilo nekaj več kot navadna vsakdanjost, v kateri se nič ne prigodi. Tukaj je bilo življenje vedno jako živo; kadar so padali udarci in je tekla kri in so dospeli veliki policaji, je bilo celo burno. To so bili zame veliki trenutki in glava mi je bila polna vseh mogočih divjih, hrabrih bojov srčnih pustolovcev na morju in na kopnem. Nobenih velikih trenutkov ni bilo, ko sem se vlačil po ulicah in metal časnike skozi vrata v hiše. Toda po krčmah so mi bili celo pijanci, ki so se omamljeni valjali po mizah ali po tleh, skrivnostni in občudovanja vredni.

In še več: krčme so imele pravico. Mestni očetje so jih odobrili in jim dali dovoljenje. Tedaj niso bile krčme tako strašne, kakor sem slišal praviti o njih one dečke, ki niso imeli prilike, da bi jih poznali, kakor sem jih jaz. Mogoče so res bile strašne, a to je samo pomenilo, da so bile strašno čudovite, in tisto, kar je strašno čudovito, želi vprav mlad fant spoznati. Na isti način so bili strašni morski razbojniki, raztreščene ladje in bitke. In kateri zdrav fant ne bi dal svoje neumrjoče duše, da bi bil pri takih stvareh zraven?

Mimo tega sem videl v krčmah časniške poročevalce, urednike, odvetnike, sodnike, ki sem jih poznal po imenu in obrazu. Ti so pritisnili krčmi

Žig družabne odobritve in krčma je bila zame še bolj mikavna. Tudi ti so našli najbrž nekaj posebnega v njej, nekaj nenavadnega, kar sem jaz občutil in iskal. Kaj je bilo, nisem vedel, a moralo je biti tam, saj so se tam zbirali možaki tako, kakor brenčече muhe okoli lonca z medom. Žalosti nisem poznal in svet mi je bil jako veder; zato si nisem mogel misliti, da so tisti možaki iskali pozabljenja frudapolnega dela in davne tuge.

Ne, da bi bil tisti čas pil! Od desetega do petnajstega leta sem le redkokdaj okusil alkoholno pijačo; bil sem pa v tesnih slikih s pivci in pivnicami. Pil pa le zato nisem, ker mi pijača ni prijala. Nekaj časa sem delal kot pomagač pri razvažanju ledu po krčmah, potem sem postavljajl keglje na kegljišču poleg neke gosilne in sem pometal krčme po nedeljskih izletiščih.

Debela, vesela Josie Harper je imela krčmo na vogalu Brzovjavne in Develintridesete ceste. Tjakaj sem vse leto nosil neki večerni časnik, dokler mi niso dali druge poti ob nabrežju in po zloglasnem delu oaklandskega mesta. Ko sem pobiral naročnino za prvi mesec, mi je krčmarica natočila kozarec vina. Sram me je bilo zavrniiti ga in sem ga izpil. Pozneje pa sem vedno prežal, da nje ni bilo, in sem pobral naročnino pri točajju.

Ko sem prvokrat delal na kegljišču, je krčmar, kakor je bila navada, sklical nas postavljajče, da bi nam dal piti, ker smo že nekaj ur postavljajli. Drugi so prosili piva, jaz pa sem rekel, da bi rad ingverjevega ola. Fantje so se hihetali in opazil sem, da me je krčmar počastil s čudnim zvedavo prodirnim pogledom. Pa je le odprl steklenico z ingverjevim olom. Pozneje, ko smo se vrnili na kegljišče, so mi fantje v odmoru med igrami pojasnili vso stvar. Razžalil sem bil krčmarja. Steklenica ingverjevega ola velja krčmarja mnogo več kot kozarec navadnega piva in moja dolžnost je, če hočem obdržati svoje mesto, da pijem pivo. Poleg tega je pivo hranilno. Po njem bom laže delal. Ingverjev ol nima prav nič hraniva. Pozneje sem res pil pivo, kadar se nisem mogel izmuzati, in sem se čudil, kaj najdejo ljudje v njem, da jim tako diši. Vedno sem bil prepričan, da mi v njem nečesa manjka.

Kar mi je bilo zares po godu, so bili bonboni. Za pet centov sem lahko kupil pet »topovskih krogel« — debele, jako okusne in dolgo trajajjče kepe. Celu uro sem lahko žvečil samo eno in jo mečkal po ustih. V bližini je bil neki Mehikanec, ki je prodajal velike, sladke tablice za žvečenje po pet centov eno. Četrť dneva je bilo treba, da je človek pospravil eno. In marsikateri dan mi je bila ena taka tablica edin zajtrk. V njej sem zares našel hrano, v pivu pa ne. (Dalje prihodnjijč.)

DEKLE NA BRVI.

(Iz vlaka.)

Košek na ramenih,
dekle sred brvi.
Vozi vlak v dolini,
z njim gredo oči.

»Vlak, le vozi, vozi,
ne bi šla s tebo,
nosim rajši kruhek
v jutranjo goro.«

Njen predpasnik — plamen,
bel cvet — koš pleten,
v njem dehteči kruhek —
v cvetju plod rumen.

Dekle obrnilo
se je nad brvjo,
z las kanila rosa
v srebrno vodo. —

JOŽE POGAČNIK.

KO ZARJA SE VZBUDI.

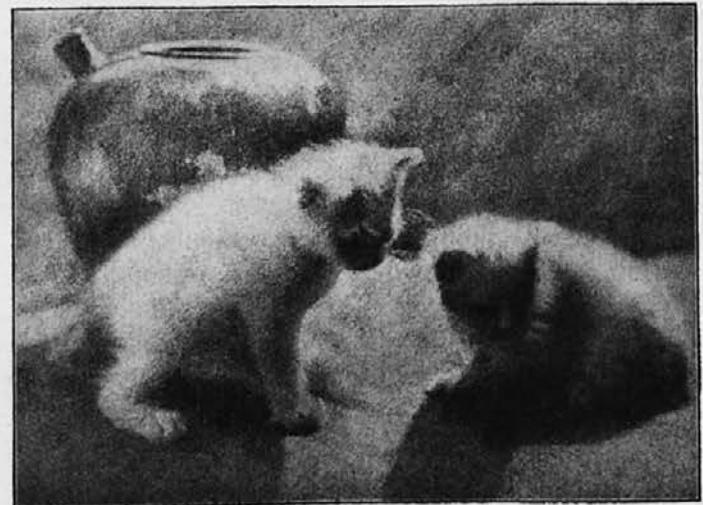
Ko zjutraj zarja se vzbudi,
s pogledom njive pozlati
in drobne ptice prebudi:
so orglice mejice žive;
pozvanjajo celo koprive,
ko pesem radostna kipi. —

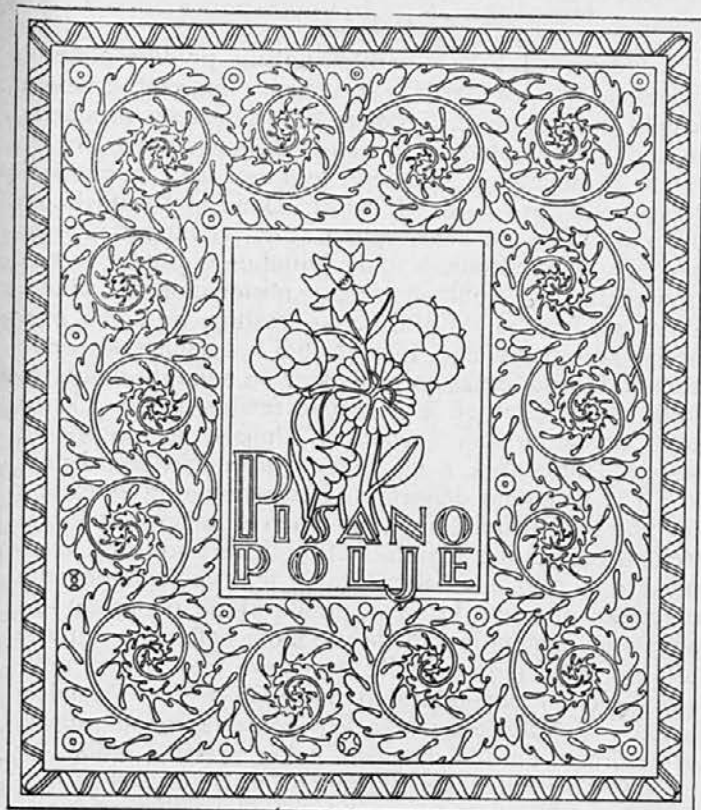
Pastirček vaški v polje vriska
in nad živino vpije vmes;
kako je lepa krava liska,
ko gre ob meji belih brez!

Kraljevo solnce jasno seva
in v rosi žarki mu gore;
cvetice tiho se solze:
blesteče kose švišt odmeva —
čez polje smrt vsa mlada gre —

Na vasi milo zvon pozvanja,
mrličkom sred polja zvonj ...

GUSTAV STRNISA.

PO SLOVANSKEM SVETU.

Bolgarija.

Bolgarija (Carstvo Bolgarija) meri 103.146 km². Ko se je moral zaradi revolucije car Ferdinand I. odpovedati prestolu, je prevzel vladno njegov sin Boris III., ki se je rodil dne 30. januarja l. 1894 v Sofiji. Po zadnjem ljudskem štetju iz l. 1926 šteje Bolgarija 5.484.000 prebivavcev. Glavno mesto Sofija ima 154.000 duš. V zadnjih šestih letih se je pomnožilo bolgarsko prebivalstvo za 638.000. Predsednik ministrskega sveta je že tretje leto Andrej Ljapčev. Ta pripada stranki »Demokratski sgovor« (Demokratska zveza) kakor Cankov, od katerega je dne 4. januarja 1926 prevzel vladno krmilo. Čeprav pripadata oba isti stranki, je med njima vendarle velika razlika v političnem udeleževanju. Cankov je mož močne roke, ki hoče vse doseči s sirovo silo, Ljapčev pa rajši izbira mirna sredstva.

Cankov je s svojo strahovladno ustvaril tako napeto ozračje, da je že resno grozila revolucija, ko je prevzel vladno Ljapčev. Njemu se je posrečilo pomiriti ljudstvo. Ljapčevova vlada se je tudi resno lotila izredno težavnega vprašanja bolgarskih beguncev. V večjem številu so se začeli Bolgari iz drugih držav seliti v Bolgarijo l. 1903 po ponesrečeni vstaji v Traciji in Macedoniji. Po balkanski vojni v letih 1912 in 1913 so se začeli seliti v Bolgarijo zlasti Bolgari iz Dobruče, ki je pripadla Romuniji. Po svetovni vojni se je število beguncev zelo pomnožilo. Grčija in Bolgarija sta se namreč obvezali, da se smejo narodne manjšine izseljevati v drugo državo in da ti izseljenci takoj dobijo v drugi državi državljanstvo. Nepremičnine je ocenjevala posebna komisija. A Grčija je to pogodbo izrabljala, ker je imela na svoji strani Anglijo. Zakaj po svetovni vojni se je udeležila Grčija z Anglijo boja proti

Turčiji. Angležem pa se ni posrečilo polastiti se Carigrada in drugih važnih turških mest. Doživeli so hude poraze. Posledic teh porazov seveda Angleži niso dosli občutili, a tem bolj pa Grki. Kakor so prej Grki izzivali Turke z grozodejstvi, tako so se po angleško-grškem porazu tudi Turki maščevali z grozovitostmi. Na fisoče Grkov so ubili, ostale pa so pregnali iz Turčije. Ogromna večina Grkov, ki so bili stoletja naseljeni v Mali Aziji, se je morala preseliti v Grčijo. Grška vlada je začela nato strahovito zatirati svoje bolgarske podanike, da bi jih pregnala in našla za svoje grške begunce zemljo in zaslužek. Neznane tolpe so požigale Bolgarom hiše in jim kradle in plenile živino. Oblasti so jim nalagale tako visoke davke in kazni, da jim ni bilo mogoče več vzdržati. Zaradi pritiska so prodajali Bolgari svoja posestva pod ceno. Zavaljo tega so se začeli tja seliti grški begunci, ki so s svojo nezadovoljnostjo širili v Atenah in drugih mestih nezadovoljnost proti vladi. Tako se je naselilo v Bolgariji od l. 1903 do začetka Ljapčevove vlade nad pol milijona bolgarskih beguncev. Tak priliv delavnih sil je bil vzrok, da tovarne in obrti niso mogle zaposliti vseh delavcev in da je zaslužek manjši. Tako je sedaj nad 130.000 delavcev v Bolgariji brez dela in zaslužka. Beda bi bila gotovo še mnogo večja, če se ne bi bilo posrečilo Ljapčevovi vladi dobiti v inozemstvu dva in pol milijona angleških funtov šterlingov (okrog 900 milijonov dinarjev) posojila za begunce. S tem denarjem podpira vlada begunce, jim daje podpore pri nakupovanju posestev in zidanju hiš, obenem pa se je lotila izsuševanja močvirja in barja, da bi tam naselila begunce. Po svetovni vojni je vlada razdelila beguncem okrog 190.000 ha zemlje. Na ta način je dal Ljapčev večini beguncev kruha ali zemlje in rešil svojo vladno in bolgarsko sosede nevarnosti, ki bi pretela od nezaposlenih lačnih množic.

Kljub velikim težkočam zaradi atentatov macedonskega komiteta so se za Ljapčevove vlade zboljšali stiki z Jugoslavijo. To je bilo tem lažje, ker je jugoslovanska zunanja politika pod spretnim vodstvom dr. Marinkovića prešinjena z duhom spravljivosti in miroljubnosti. Le Italija si tajno prizadeva, da bi preprečila prijateljske stike med obema slovanskima sosedoma.

V notranji politiki tudi niso prinesle važnejših izprememb volitve v bolgarsko narodno skupščino, ki jo Bolgari imenujejo Narodno sobranje. Volitve dne 29. maja preteklega leta so prinesle vladni stranki Demokratski sgovor od 247 poslancev 170 mandatov. Ta stranka se opira na vojaštvo, meščane, izobražence in carja. Vodijo jo ministrski predsednik Ljapčev, zunanji minister Burov, sedanji predsednik parlamenta Cankov in odvetnik St. Danev, ki je na volitvah propadel. Socialna demokratska stranka, ki obstaja v Bolgariji že od l. 1889 pod imenom širokih socialistov, je dobila 10 poslancev. Vodi jo Janko Sakazov. Narodna liberalna stranka, ki je nastala l. 1878 in je pod vodstvom takratnega ministrskega predsednika Radoslavova zapletla Bolgarijo v svetovno vojno, je dobila samo 9 poslancev. Proti pričakovanju pa je napredovala Poljedelska stranka, ki že od l. 1898 zastopa kmetске koristi v Bolgariji. Po svetovni vojni je bila pod vodstvom sposobnega Stambolijskega najmočnejša stranka. V volitvah dne 22. aprila 1923 je dobila nad pol milijona glasov in 212 mandatov. Ko pa je Cankov izvršil državni prevrat, ki je zahteval padeč Stambolij-

skega, so nastali za poljedelsko stranko težki časi. Večino voditeljev je vlada zaprla. Tako je dobila pri predzadnjih volitvah samo še 30 poslancev. V l. 1926 se je stranka razcepila v dve stranki. Sibkejšo vodiča K. Tomov in St. Omarčevski. Pri zadnjih volitvah je dobila samo 3 poslance. Druga, močnejša poljedelska stranka, takozvana levičarska, pod vodstvom G. Markova si je priborila celo 40 mandatov. Ta uspeh je značilen tudi zavoljo tega, ker so v vrstah poljedelske stranke najboljši prijatelji Jugoslavije.

Ceškoslovaška.

Ceškoslovaška je med vsemi slovanskimi državami najbolj urejena. Brezposelnost se vedno bolj manjša. Ceškoslovaške tovarne imajo vedno več naročil in vedno več izdelkov izvažajo v tuje države. Tudi kmetijski stan ima boljše pogoje za uspešen razvoj. Zasluga za to gre predvsem dr. Švehlovi vladi, ki jo tvorijo zastopniki češkoslovaške poljedelske, nemške poljedelske, češkoslovaške in nemške ljudske in češkoslovaške obrtniške stranke. Slovaška ljudska stranka pod vodstvom župnika Hlinka je na svoji seji dne 15. januarja 1926 sklenila, da stopi v vlado. Zastopata jo dr. Gažik in dr. Tiso. Z vstopom slovaške in nemške ljudske stranke v vlado se je v glavnem končal škodljiv narodnostni boj. Vstop ljudskih strank v vlado je bil potreben zato, da se oživijo bolj prijateljski stiki s sv. stolico, kar je zahteval tudi zunanje-politični položaj. Ljudske stranke so tudi izsilile, da dobe pokrajine samoupravo z lastno pokrajinsko skupščino. Če tudi niso preveč naklonjene predsedniku republike prof. dr. Masaryku, so ga vendar iz državnih ozirov dne 27. maja 1927 volile za predsednika in mu tako omogočile izvolitev. Velike težave dela Češkoslovaški Madžarska. Madžari skušajo prepričati zlasti odločilne kroge v Angliji in Ameriki, da se je Madžarski zgodila krivica, ko je s trianonsko mirovno pogodbo izgubila Slovaško. Na veliko je začel tako propagando angleški lord (grof) Rothermer s svojim listom »Daily Mail«, ki izhaja v več kot milijon izvodih. Vsa Slovaška je začela protestirati proti madžarski pohlepnosti po slovaških krajih. Ogromni profesni shod se je vršil tudi v Pragi, kjer je govoril sam Hlinka.

Socialistične stranke so upale, da se jim bo posrečilo vreči sedanjo vlado po občinskih volitvah, ker so pričakovale, da bodo vladne stranke poražene. A volitve dne 16. oktobra 1927 niso prinesle socialistični opoziciji uspehov, čeprav je nazadovala slovaška ljudska stranka. Tako se je vlada mogla resno lotiti dela. Sprejela je proračun, ki ima 26 milijonov prebitka. Ob novem letu so morali celo listi opozicije priznati, da še nobena vlada ni ustvarila v enem letu toliko koristnih zakonov kakor sedanja. Konec decembra se je Češkoslovaška zopet pomirila s sv. stolico. Tako se bodo sedaj uredile meje škofij na Slovaškem. Več slovaških krajev je spadalo dosedaj v cerkvenopravnem oziru pod madžarske škofije. Na ta način bo izgubila Madžarska uspešno sredstvo, ki ga je uporabljala proti Češkoslovaški. Zato pa se Madžarska z italijansko pomočjo tem bolj pridno oborožuje, čeprav ji je to po mirovnih pogodbah strogo zabranjeno. Ker pa ima na svoji strani Italijo in na skrivnem tudi njeno mogočno teto Anglijo, se Madžarska ne boji strogih kazni. V svoji ošabnosti snubi proti Češkoslovaški Poljsko. Svetovna vojna pač še ni dovolj kaznovala madžarske ošabnosti.

Poljska.

Od maja l. 1926 je voditelj poljske politike general Pilsudski, ki je takrat z revolucijo prevzel državno krmilo v svoje roke. Sedaj je tudi ministrski predsednik. S parlamentom je imel neprestano spore, dokler ga ni 28. novembra lanskega leta razpustil in razpisal nove volitve za 4. in 11. marec. General Pilsudski se sicer ne opira na kako veliko stranko, vendar pa ima skoraj v vseh strankah toliko prijateljev, da mu je zagotovljena po volitvah redna parlamentarna vlada. Pilsudski ima za Poljsko velike zasluge ne samo izza borbe za osvobojenje, temveč tudi kot ministrski predsednik. Gospodarski položaj sicer še sedaj ni najboljši, toda edino njemu se je posrečilo rešiti Poljsko iz krize pred gospodarskim propadom. Poljska ima ogromna prirodna bogastva, a jih dosedaj ni mogla izkoriščati, ker ji je manjkalo denarja za proizvodnjo in železnice ter ni mogla prodajati dovolj blaga v tujino zaradi nepetega razmerja s sosedi. Tudi poljedelstvo je na mnogih krajih zelo zaostalo. Zato je tem večjega pomena ameriško posojilo, ki ga je dobila vlada generala Pilsudskega. Z njim je ustalila vrednost poljskega denarja in s pomočjo tega posojila namerava vlada rešiti poljsko narodno gospodarstvo največjih težav. Pilsudski je bil v začetku prav tako krivičen nasproti ukrajinski in beloruski narodni manjšini kakor prejšnje vlade. Ko pa se je prepričal, da Ukrajincev in Belorusov ni mogoče zlomiti in ukrotiti s silo, je začel biti pravičnejši. Dal jim je več šol in drugih pravic, kar je vznemirilo poljske narodne prenapetežce. Z Nemčijo so nastale boljše trgovske zveze, dasi vodita obe državi med seboj oster diplomatski boj. Poljsko-sovjetsko razmerje se je nekoliko poslabšalo zaradi umora Vojkova, sovjetskega poslanika v Varšavi, vendar se boljša. Uspešno vodi Poljska pogajanja o trgovski pogodbi s Sovjetsko zvezno državo.

Veliko pozornost je vzbudil spor med Poljsko in Litvo. Litovska Valdemarova vlada je zahtevala, da ji da Poljska mesto Vilno (200.000 duš), češ da je Vilna litovsko mesto. Litovska vlada je posebno zamerila Pilsudskemu, da se je udeležil zborovanja litovskih beguncev, ki so radi preganjanja litovske Valdemarove vlade zbežali iz svoje domovine na Poljsko in imajo dobre zveze s poljsko vlado. Valdemaras je dolžil poljsko vlado, da podpira in hujska Litovce, da bi nasilno vrgli njegovo vlado. Pilsudskemu je očital, da hoče z orožjem v roki uničiti litovsko neodvisnost in združiti Litvo s Poljsko. Spor je bil še tem ostrejši, ker je litovska vlada zaprla vse šole poljske narodne manjšine v Litvi in odstavila vse poljske učitelje. Poljska vlada je odgovorila na enak način nasproti litovski narodni manjšini v Poljski. V ta spor se je vmešala tudi Sovjetska država. Zdelo se je, da bo na evropskem vzhodu začela teči kri. A vojno nevarnost je preprečilo Društvo narodov in miroljubnost poljske zunanje politike. Vendar še spor ni poravnal. Sedivy.

NOVE KNJIGE.

Moliere, **Skopuh**, komedija v petih dejanjih, prevedel P. N. Kuret; Ljudski oder, XII. zv. Založila Jugoslovanska knjigarna. Natisnil J. Krajec nasl., Novo mesto.

Starodavna (iz 1668. leta) je ta igra. Je pa še danes živa, ker pač skopuhi še žive. Igra ima predgovor o zgodovini »Skopuha« in o pisatelju. Opisuje osebe in

riše oder. Vse koristno. Zadaj ima tudi opazke. Med besedilom ima nekatere slavke v oklepajih, kar pomeni, da naj se izpuste, dasi so v izvorniku. Prevod je splošno dosti dober. Toda so pa napake v njem, ki bi pač ne smele biti: pod prostim nebom (pod milim); gospodična, posedati Vas (posedi se klobuk!); post vse kvatre in bilje (to so vigilije, predprazniški posti, ne pa »bilje«, opravilo za mrličem!). Kaj mi pa hočeš, Bog te nima rad — kdo bi prebaval to frazo? Ali: lopova so podkupili, naj mi zlo mi vrati?! Sploh je vprašanje, kam bi s tako igro na malih odrih. Treba bi jo bilo kar preliči, da bi učinkovala; sodim jaz. R. C.

Dom. Roman iz šlezjskih hribov. Spisal Pavel Keller. Prevod iz nemščine. Maribor, 1926. Cirilova knjižnica XX. zvezek. Cena broš. 22 Din, vez. 35 Din.

Kaj je dom? — to vprašanje hoče v tej povesti na umetniški način rešiti priljubljeni nemški ljudski pisatelj Pavel Keller, čigar dela so značilno prepojena z neko ljubeznijo in toploto, s katero tako blagodejno vpliva na bravca. Za njimi stoji namreč pisatelj sam s svojo osebnostjo, ki često neposredno pritegne v krog svojega življenjskega nazora. Nedvomno imajo njegova dela predvsem velik vzgojni uspeh. To je tudi njih namen, ki pa je v skladu z umetniškim hotenjem. — Zastavljeno vprašanje reši pisatelj z odgovorom: Dom je mir! — ki ga na koncu povesti tudi miselno ugotovi kot nazor. Vendar pa rešuje to vprašanje s celotnim dejanjem povesti in ne morda z golim premišljevanjem, ki bi bilo vanjo samo mehanično vpleteno. Odgovor je tako življenjsko pridobljena modrost. — Stilne svojstvenosti izvornika ni v prevodu nikjer čutili. Prevod je zgolj praktičen posredovavec snovi in vsebine, kar je njegova poglobljena hiba. Av.

Domače in tuje živali v podobah. 1. del: Sesavci. Ta zanimiva zbirka vsebuje 29 tabel, na katerih je naslikanih v naravnih barvah 156 vrst četrveronožnih živali — samih sesavcev. Seznan nas z vsemi bolj važnimi živalmi ledenega severa, gorkega juga in morskih globin. Celo one razne sesavce spoznamo v tej zbirki, kateri živijo med večnim snegom in ledom, in tudi razne morske, ribam podobne velikane, ki jih pa radi tople krvi prištevamo k četrveronožnim živalim. Lépo, zaradi svojih izbranih in živih barv za naše razmere naravnost krasno zbirko bodo s pridom uporabljale zlasti šole kot pripomoček pri naravoslovnem pouku. Založništvo, Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani, obljublja izdati še nadaljnje prirodopisne zbirke v isti obliki in opremi, tako ptice, ribe, golazen, hrošče, metulje itd. — Pričujočo koristno zbirko, ki stane samo 30 Din, prav toplo priporočamo!

Sadni izbor za Slovenijo v besedi in sliki. Priredil M. Humek, višji sadjarski nadzornik v p. in urednik »Sadjarja in vrtnarja«. Ljubljana, 1928. Založilo in izdalo Sadjarsko in vrtnarsko društvo za Slovenijo. Tisk Jugoslovanske tiskarne v Ljubljani. Cena knjigi 95 Din.

Ze 1. številka letošnje Mladike je omenjala, kako je za Slovenijo življenjske važnosti, da se začne baviti s kmetijstvom, ki bi bilo bolj plodonosno: česar ne da naša skromna zemlja, mora pridodati slovenski bister razum; vse kmetovanje mora biti res umno, da bo izdatno koristno. — Knjiga, ki utira to pot v sadjarstvu je Sadni izbor. Ne saditi vsevprek, ne kupovati drevesc na slepo, marveč gojiti samo to, kar v naših krajih po legi in zemlji in podnebjju uspeva, bogato rodi in je mogoče sadeže spraviti v denar. Knjiga (v veliki osmerki) ima dva dela: 67 strani ima besedila,

40 strani pa barvastih tabel, ki so res lepe in za spoznavanje sadja kakor nalašč. Besedilo obravnava 20 vrst jabolok, 10 vrst žlahnih hrušk, 3 črešnje, 3 slive, marelico in 3 breskve. Pri vsaki sorti je opisano drevo, povedano, kje najbolje uspeva, kako je s trgom in kako s trpežnostjo. Knjiga bi morala biti za vsakega gospodarja vodnik po vrtu: kje naj zastavi sekuro in iztrebi stara, nekoristna debla in namesto njih vsadi mlada drevesca od teh vrst. Začeti je treba brez oklevanja. Vsako lelo odlašanja je gospodarska izguba! — Knjigo prav toplo priporočamo. R. C.

GROBNI NAPIS.

Pri Treh farah v Beli Krajini je v cerkvenem zidu prav lep spomenik, ki ga je postavil svojemu očetu župnik in prošt meliški Vouk. Oče je bil doma iz Grada (Bleda), menda iz iste hiše, ki so sedaj iz nje potomci gospodarji na Prešernovem rojstnem domu. Morda sta bila Prešeren in prošt Vouk sošolca ali vsaj blizu v letih in ni nemogoče, da so verzi celo Prešernovi. Napis se glasi: Mihael Vouk, rojen v Gradu na Gorenjskem, 26. kimovca, 1761, umrl 25. kozoprska, 1842. Na vrhu spomenika je v reliefu izklesano drevo sredi polja, pod drevesom pa počiva (leži) mož, oblečen v tedanjo nošo. (Oče, ki počiva od dela.) Na dnu spomenika pa je izklesano kmetijsko orodje: plug, brana, lopata itd. Orodje počiva, ker je legel k večnemu pokoju mož, ki ga je rabil. Na osrednji ploskvi pa je tale, zelo lep napis:

Ozhe, v' miru Boshjim pozhivajte,
Roka nevtrudena miruj.
Shive vere rajlki sad vshivajte,
S luzhjo vezhno Bog Vas ofrezhuj.

POMENKI Z NAJMLAJŠIMI.

V. Žitnik: Božja roka.

Težka pajčevina je razpeta
nad zemljo,
po vrhah ubožnih zadnje cvetke
v slani mro.

Božja roka trka na srce mi:
Človek, stoj!
Zima in zaŕon na te prežita,
smrtni boj...

Pojdi in srce sŕastno zakleni
blodnjam vsem —
vrni svetloš duši posvečeni,
vrni v božji se objem.

Jesensko razpoloženje s svojimi resnimi mislimi je v tej pesmi dosledno izvedeno skozi vse tri kitice. Torej ji moramo šteti v dobro, da je miselno in čustveno enotna. Zato je tudi čustveno ubrana. Toda ima li zares pesniško vrednost? Iz slike meglenega jesenskega dne s poslednjimi cvetovi preide pesnik v refleksijo in miselno pesem. Doživetje, ki je že itak slabotno, tradicionalno in bolj naznačeno kot izpovedano (prva kitica), se takoj zgubi v razmišljanju in pesem ne vzbudi vtiska neposrednosti, kar je pri vsaki liriki soodločujoč element. Med čustvo in izraz se je vrnil razum, razblinil realno doživetje in zavrl pot od srca do srca. Imamo tudi miselno in etično liriko, pa tudi te morata biti neposredni, nazorni in,

ako nastopata v zvezi z razpoložensko liriko, s to v polni harmoniji. Vprav tega slednjega momenta nekako pogrešam v gornji pesnitvi, zato me ti verzi ne zadovolje. Pesem ni elementarni izliv in ima premalo individualnosti. Kako brezzvočno in starokopitno se glasita verza: »Po vrteh ubožnih zadnje cvetke v slani mro.« Ni življenja v takih konvencionalnih pesniških frazah, zato ne morejo prodreti do srca. Pesnik ustvarja novo. Podobno sta naslednja verza slaba: »Zima in zašon (!) na te prežita, smrtni boj.« Nemogoča slika in neutemeljen in nerazločen sklep. Čemu boj? Jezikovno neroden je tudi predzadnji verz: »Vrni svetost duši posvečeni.« Pesnik je torej doživljal, a ustvarjal še ni pri gornji pesmi. Enočnost ugaja, a drugo dokazuje, da pesem ni bila živ plod pesniške duše.

Žitnik: V »Srečanju« govoriš o potniku:

Dahne v dušo mu skrivnost božanska,
žar plamteč mu vse srce zakresi.

Da nič ne poveš o tej skrivnosti, le o »grenkem žalju« potnikovem še spregovoriš. Vidiš, pesem nima — duše. V »Sreči« primerjaš v izpeljani primeri dekliške oči z zvezdami. Stara godbal! Konec ubija:

Znašel sem se v objemu sreče.

Dr. — Iv.: V bolesi.

Ko v morju bolesi srce se potaplja,
prijatelje prosim tolažbe zastoj;
saj — sence varljive — sledijo mi v sreči,
v nesreči pa samega me zapuste.

Ko zvezda v trenaških mi takih ti svetiš,
ko solnce ti milo blesti se oko,
posije mi v temne globine srca
in zopet umiri razdvojeno dušo.

Preveč hladno pripoveduješ. Slog vseskoz Gregorčičev. Motiv prav tako. In tisti »ti« je neznanka. To je zapisnik za sentimentalni dnevnik, pesem žal ni, ni sile v njej. V »Hrepenenju« si nekoliko boljši, a preko epigonstva se ne povzdigneš. Praviš, da popustiš pesneje, če dobiš nepovoljen odgovor. Iz teh dveh pesmi ne morem spoznati, da je kaj v tebi. Morda imaš kaj boljšega.

P. I. iz T.: Sen večnosti.

V mehko voljo blagih src,
v tihi tajnih duš pokoj
legel bi koč v rajski vrh,
srkal majniški opoj.

Sanjal bi o pradavnih dneh,
bi pričaral moč sokov,
ki so splali v lahen smeh
preko mladih lic... grobov...

V hram bi zrl minljivosti,
svojo bi prihodnost zrl,
duši pečat večnosti
vtisnil bi — umrl.

Ta pesem je zgleden primer, kako vpliva abstraktnost v liriki, namreč nepoetično. Nimaš skoro verza brez abstraktnega pojma. Pesem mora pa biti nazorna do zadnjega stavka, če hoče prebujati. Slike o sokovih v drugi kilici si ni mogoče razjasniti. Podobno se mi zdi konec nemogoč in neupravičen. Zunanja muzikalna

sredstva, zunanji ritem in rimo obvladuješ, a to še ni zadostilo za pesem. Pri drugih poslanih pesmih padaš rad v plehko vsakdanjost in motivno si vseskoz nesamosojen.

Mati sinčku.

Semkaj k meni, sinček zlati,
da prižalmem te na-se;
ti ne veš še, kaj je mati,
kaj materino je srce!

V »Spoznanju« poješ o svetu:

»...ne odneha svet mi, le me rani
s preostrim mečem bridkega spoznanja.«

Praviš, da bi »tam, kjer prerašča zelen mah skalovje,« postal »zrel življenja skušnjam.« Miselne globine to niso. Zaenkrat te pesmi niso zrelo blago. Ni vsak motiv lirski in ni vsak verz lirska pesem.

Janko Primorski: »Dobro in slabo srce« je slaba, psihološko neubrana roparska zgodba. Gospa molí, dobri soprog pa pusí obstreljenega hlapca-napadavca v gozdu in mu privoščí smrt, potem se pa z gospo zahvaljuje za rešitev — to je ne le neetično, temveč tudi nepsihološko! Jezik je okoren v tvoji črtici.

Orlič: Pesnik ne boš, po moji sodbi! Primi se svojega poklica, tam ti bo zanimanje za pesništvo veliko pomagalo! Tudi pesem razumeš in jo drugim podali ne zna vsak. Če se ti v tvojem poklicu to posreči, si dovolj storil.

Lino: Črtica »Trte« hoče risati goriškega učitelja, ki je z ljubeznijo vsadil trte pred šolo, pa je nakrat prestavljen in se od bridkosti vrže v vodo. Ali lepega, zajemljivega motiva nisi zgrabil do dna. Bolj naznačil si ga kakor obdelal. Besedo imaš sicer izšolano. Zgodbo pa preveč potaplja tvoj gnev nad učiteljevo usodo. In skica ni psihološko zaokrožena. Konča z mislijo. Morda pa le ni res. To zabrisuje tragiko. Črtica ni zoblikovana.

NAŠE SLIKE.

Rembrandt: Kristus ozdravlja bolnike. Ko je bil Rembrandt pravkar dovršil svoje veliko »Ozdravljenje bolnikov«, je vstopil v njegovo delavnico — tako pripovedujejo — trgovec z bakrorezi iz Rima in mu ponudil lepo zbirko odtiskov slavnega italijanskega mojstra.

Za vso zbirko, vredno sto goldinarjev, je Rembrandt ponudil trgovcu v zameno en odtisk svoje najnovejše plošče in kupčija se je izvršila. Tako je to delo dobilo naziv »Slogoldinarski list«. Dandanes seveda bi bila ta — za tiste čase izredno visoka — cena mnogo prenizka. Pred vojno so namreč že prodali en tak list za skoro trideset tisoč zlatih frankov. —

Med starim zidovjem, ki obdaja skalno votlino, stoji novi prerok v Izraelu — Jezus. Glas o njem se je razširil po deželi. Prišli so pismarji in farizeji, da si ogledajo čudotvorca, ki baje zdravi bolnike. Oni tega ne verujejo, norčujejo se iz njega. Sedeči se že dolgočasi, drugi, ki stoji tam, prezirljivo gleda na preprosto ljudstvo, ki polno globoke vere tišči k čudodelnemu Mesiju. Množica je teh ubogih in nesrečnih ljudi, ki

prinašajo na nosilnicah tiste, ki ne morejo hoditi; na velblodih in mezigih so prinesli hromce in pohablence. Bo pomagal novi prerok? Vsi zro vanj in čakajo: že stopa k njemu zakonski par. Mali previdno nosi v naročju bolno dete. Kristj stoji čisto mirno, nepremično. Nič ni razburjenja v njegovem obrazu, niti omahovanja niti dvomov. On ve, kaj se bo zgodilo. Že zapira napol oči, samo napol še vidi stvari tega sveta. Njegov duh je že gori pri Očetu. Z lahko kretnjo kaže navzgor, k Njemu, ki je neskončna Dobrota sama. Drugo roko je stegnil blagoslavljaše detetu naproti in vse naokoli se posveti v nadzemski svetlobi. Še trenutek in dotakne se otroka in ljudstvo bo zavpilo od hvaležnosti in veselja »Hozana!« Še trenutek — in čudež bo storjen.

Prizor najvišje dramatične napetosti je podan: prihodnji hip pokaže čisto novo, drugačno sliko. Vri-skali bodo vsi, ki zdaj tožijo, in onemeli bodo vsi, ki zdaj oholo klepetajo. Slika pa ne kaže samo naprej, tudi nazaj kaže. Pogledajte le te bogalnine, pa boste razumeli, da pri njih siromaki niso našli utehe in da se je Kristus obrnil od njih in nagnil k ponižanim in razžaljenim. In Kristus sam? Mar ne kaže njegovo obličje, koliko je trpel, kako se je boril, preden ga je obilil blaženi pokoj? Vgledite se vanj in v posamezne postave. Na t a n k o si oglejte moža, ki z malce vsiljivo, a vendar ponižno kretnjo skuša obrniti Odrešenikovo pozornost na mrtvoudnega moža, ki ga je pripeljal na vozičku. In obsedenko v ospredju, ki se ji zrcalijo v zmešanih očeh divje blodnje. Pa zvesto starko, ki vodi svojega bolnega moža. In izžitega farizeja čisto na levi, ki smeši preroka. Zraven stoji njegov drug, ki ga verno posluša. Starec, ki stoji za njim, še posluša, a ne veruje več porogljivcu. Vsi so živa bitja, vsako zase človek, ki misli, čuti in ki ga je umetnik globoko v njegovem bistvu zagrabil.

Osnovo vse slikarske kompozicije tvori tu luč. Če pogledamo podobo iz daljave, najbolje opazimo, kako mogočno jo razdeljuje svetloba v skupine, kako dviga Odrešenika nad ozadjem, kako ostro očrta bolnike pred njim in kako na desni izginja v vedno gostejšem mraku, dokler ne ufone v temini ozadja. Toda tu ni svetloba le prijetna igra očem: duhovno ogrodje slike je. Da je mogel pokazati veličanstvo ozdravljenja, je moral umetnik prikazati tudi nepolepšano podobo trpljenja z vsemi njegovimi strahofami. Rembrandtu se je sploh upiralo, da bi si bil tiščal oči pred katerimkoli zemeljskim nelepim pojavom: nikdar ni upodabljal lepših teles, nego jih je videl. Toda, kakor solnce s svojimi žarki pozlata najbolj kalno mlakužo, tako je on s svojo razkošno svetlobo zakril njihovo grdoto. Tako uživamo v Rembrandtovih slikah dvoje: prepričevalno silo resničnosti, in vendar obenem tudi nadzemsko lepoto. To je, čemur pravimo: Rembrandt idealizira z lučjo.

Nastal je ta »Stogoldinarski list«, ki ga prištevajo najboljšemu, kar je mojster ustvaril, okoli leta 1649, ko je bil Rembrandt trinštirideset let star in na višku moči in znanja. Uporabljal je pri tem delu tri orodja: »radirno iglo«, ki služi za odstranjenje smolne plasti na plošči, katero potem s kislino obdelujemo. Vse nežne črte, ki tvorijo oblike teles, so s to iglo »radirane«. Potem: »vrezilno dleto«, s katerim so potegnjena vsa omrežja gostih linij, ki posamezna mesta preprezajo z najnežnejše stopnjevanimi odtenki najvišje svetlobe do popolne temine. In tretjič: »suh o

iglo«, krepko orodje, s katerim reže risar neposredno v bakreno ploščo. Nepravilni robovi globljih črt pri tiskanju prav slikovito delijo barvne delce. Posebno na levi strani naše podobe opazamo krepke vreze suhe igle (n. pr. veja na fleh), ki se s svojimi ostrimi obrisi v jarki luči jasno odražajo.

O Rembrandtovem življenju je lanska »Mladika« (štev. 11) že pisala. V tem letniku sta tudi dve njegovi sliki: »Anatomija« in »Doktor Faust«. (»Kwt.«)

Anzelm Feuerbach: Medeja na begu. Povest o Argonavtih in zlatem runu spada med bisere grških junaških zgodb. Davni spomini na zgodovinske dogodke iz časov, ko se je začela razvijati grška trgovina in pomorska plovba, so prelepo spleteni z verskimi in mitološkimi primesmi v fantastične dogodivščine. Drzni junak Jazon se je s čelico najhrabrejših tovarišev napotil v daljno deželo Kolhida, da od tam prinese dragoceno zlato runo (ovčje krzno). Ta zaklad je varoval strašen zmaj in le s pomočjo kraljeve hčerke Medeje, ki je poznala vse zle čarovnije, se je junaku posrečilo, da se je polastil runa in pobegnil z njim in z Medejo, kateri je obljubil, da jo vzame za ženo. Jazon je s tovariši preстал še silne nevarnosti in prebrodil velik del sveta, preden je prišel v domovino. Povest pripoveduje, da so pluli ti pogumni Grki iz Črnega morja, kjer je ležala Kolhida, po Donavi v Savo in po Ljubljani do izvira. Tam, pri današnji Vrhniki, ki je po tej povesti dobila svoje latinsko ime Nauportus (pristanišče za ladje), so svojo brzo ladjo Argo izvlekli iz vode in jo dvanajst dni daleč nesli, dokler niso prišli spet do morja. Tako so Argonavti res srečno prispeli do Jazonovega rodnega mesta Jolkosa. Po nasilni smrti kralja Pelijasa sta pobegnila Jazon in Medeja v Korint. Tu se je nezvesti Jazon zagledal v Kreuzo, hčerko starega kralja Kreona, in njegova ljubezen do Medeje se je ohladila. Zapuščena, brez doma in rodbine, se je ponosna kolhidska kraljična strašno maščevala nad nehvaležnim ljubimcem. Njegovi izvoljenki Kreuzi je dala zastrupljeno čarovniško oblačilo in komaj ga je le-ta oblekla, je v silnih mukah od plamenov poginila. Da pa udari Jazona samega, si je izmislila strahovito osvečo: umorila je oba svoja lastna otroka, ki mu jih je bila rodila, Mermerosa in Feresa, sama pa pobegnila v Atene. —

— Ta prizor je zgrabil slikar. Medeja pred pobegom. Nič več ne premišlja in ne bulji več predse. Ona ve, kaj se bo zgodilo. Nič več se ne pomišlja, odločena je k skrajnosti. V njeni notranjosti je sklep že dozorel in ona živi že onstran njega in celo onstran groznega dejanja samega. Dočim si dojilja, ki ve, kakšna strahota se bo izvršila za nekaj trenutkov, s plaščem zagrinja obličje, gleda Medeja na otroka, kakor na dvoje mrtvih trupel. Kakor, da sta samo spomin še na nekaj, kar je bilo. Najdražje sta, kar ima, in vendar — preden se jadra na čolno napno v vetru, ju bodo te njene, materinske roke uničile.

Stališče opazovavca je čisto na levo, neposredno pred Medejo. Če tako opazujemo sliko, se šele vse tako zvrsti, kakor je umetnik sam nameraval. Medeja je ženska velike postave. Če bi vstala, bi presejala višino slike za polovico. Silna postava je podoba njene silne osebnosti. Mlajše dete ji sedi v naročju, njen pogled je mrk, top. Od nje in mimo otrok, ki ničesar ne slutita, nas vodi slikar k starki, ki si skriva v grozi glavo, od nje k skupini brezskrbnih mornarjev, ki so čisto zatopljeni v svoje delo, da spravijo čoln v morje.

Tudi priroda sama se zdi, da vé, kaj se bo odigralo za kratek hip. Vse stopnje občutja, od penečih se valov, ki se razbijajo ob divjem skalovju, do daljne onemelosti na obzorju. To je tišina pred viharjem, ki mora priti, ki ga ni moč odvrniti. Na sliki je vsa lestvica, od najvažnejših delov do neznatnih, enostavno in preprosto podana, da prizor izraža to, kar je umet-

jajo za strašnimi dogodki svetovne vojne, ki so v Evropi spremenili mnoge plodne pokrajine v puščavo? To je težko na kratko pojasniti; vendar je eno nedvomno: ogromne množice kitajskega naroda, ki so spale cela stoletja, se prebujajo. Proti tujcem gre borba v prvi vrsti, proti tujim izkoriščevalcem, ki pod krinko civilizacije plenijo in ropajo ubogo kitajsko ljudstvo. Zato

Vrt v Šangaju, središču hudih bojev na Južnem Kitajskem.

nik hotel ponazoriti: notranjo dramo. To je obenem vzorna historična slika, kakor jo je pojmoval Anzelm Feuerbach (o njem glej lansko »Mladiko« št. 3). Saj obenem kaže naprej in nazaj, preteklo in bodoče in značaj, usodo samo celo združuje v enem in istem trenutku v celoto.

Slika se nahaja v Münchenu, v Novi pinakoteki. Dovršil jo je Feuerbach po več neuspelih poskušnjah leta 1870. (Po »Kwt«-u.)

KINA — »CARSTVO SREDINE«.

Ze nekaj let stresa silni notranji viharji prej tako pokojno »carstvo sredine«. Ogromna država je v plamenih, državljanska vojna divja vsepovsod. Porušeni so temelji stoletnega družabnega in gospodarskega reda, za tisočletno dediščino »nebeškega sinu«, kakor so nazivali svoje cesarje, se bori krdelo upornih generalov. Jug se je dvignil na severni del države, povsod se bijejo boji, kri teče v potokih, mesta goré in padajo v prah. In kaj je vzrok teh grozot, ki prav malo zaosta-

ni čuda, da vsi ti revolucionarni pojavi nosijo izrazito komunistično obeležje. Množice težakov, ki ob trdem delu životarijo v najbednejših razmerah in se dan na dan zadovoljujejo s prgiščem na vodi kuhanega riža in s požirkom grenkega čaja, so pod mamečim vplivom boljševiških gesel začele zahtevati izboljšanje svojega gmojnega položaja. In ker je vsa velika izvozna trgovina, vsa težka industrija in so vsa prometna sredstva, ladje in železnice pa rudniki in velike poljedelske naselbine v rokah tujcev, zato se je dolgo zatirani srd obrnil najprej proti tem. H gospodarskemu izkoriščevanju pride še politično jerobstvo. Najvažnejša pristanišča, ki za veliko državo pomenijo vrata v svet, so v tujih rokah. Odtod se širi vpliv inozemcev, ki s svojimi modernimi armadami in brodovji, s tehnično popolnejšim orožjem strahujejo oslABLJENO kitajsko državo, ki je vrh tega razpadla v celo vrsto manjših državic. Vse te republike se bijejo med seboj. Mnogo pripomorejo k temu diplomatske spletke belokožcev, podkupovanje vstaških generalov in agitacija ruskih boljševikov. Kot odpor na vse to se pojavlja vedno jačji klic po popolni gospodarski

in politični nezavisnosti od tujine, z eno besedo narodnostna zavest Kitajcev se je zbudila. Vendar, dočim je pred približno tridesetimi leti vera bila zelo pomembna pri takozvanih boksaarskih vstajah, je danes poglavitni poudarek na težnji po gospodarski osamosvojitvi in neodvisnosti od tujcev. Ti so le premnogokrat pokazali prav malo krščanskega duha in temu miroljubnemu narodu s prastaro in nadvse bogato kulturo nudili namesto ljubezni in bratstva svojo moderno civilizacijo v obliki pušk in topov, obenem pa ljudstvu vsiljevali najhujši strup, ki grozi uničiti cele pokrajine na Kitajskem, o p i j. Če se končno ta petstomilijonski narod, največji narod na svetu sploh, končno predrami k novemu življenju, bo morda Evropi, ki je razdeljena na toliko sovražnih taborov, napočila doba novega Alila, Timurlenka in Džingis-kana. Resni opazovavci že danes opozarjajo na ž o l t o n e v a r n o s t, ki nam preli od vzhoda.

Evropske moderne pridobitve prodirajo tudi že v Kino in ko bo ta neskončna dežela v posesli vseh teh napadalnih sredstev, bo naša zemlja morda dobila drugo lice. Zgled Japonske, kamor je pred dobrimi peldesetimi leti bil dostop Evropcem še nemogoč, kaže, kakšnega napredka so ti vzhodni narodi zmožni in v kako kratkem času. Če pomislimo, da je Kitajska zemlja večtisočletne kulture in da je njena civilizacija enako stara, da so iz nje potekle važne iznajdbe: papir, fiskarstvo, smodnik, kompas, izdelovanje porcelana in svile, da ima kitajski narod v svoji globoki verski filozofiji in v še globlji morali najtrdnjšo oporo, ne moremo dvomiti, da je zmožen razvoja in napredka. Amerika se z zakoni, ki branijo priseljevanje, otepa žolte nevarnosti, enako Avstralija in oločja v Tihem oceanu. Vendar kitajski delavec prodira v stotisočih preko morja in odjeda kruh tamkajšnjim domačinom. Saj je zadovoljen z najskromnejšim, varčen je in zmiren. In glavna skrb mu je, da prihrani toliko, da se more vrniti vsaj mrtev v rakvi v svojo domovino. In res — neprestano vozijo veliki parobrodi na tisoče in tisoče trupel umrlih Kitajcev iz Amerike v Azijo, da jih polože v sveti domači zemlji k večnemu počitku. Narod, ki tako ljubi svojo domovino in tako neskončno vdano časti svoje prednike, kakor baš »sinovi nebeskega carstva«, ne more propasti.

Kitajska čajarna.

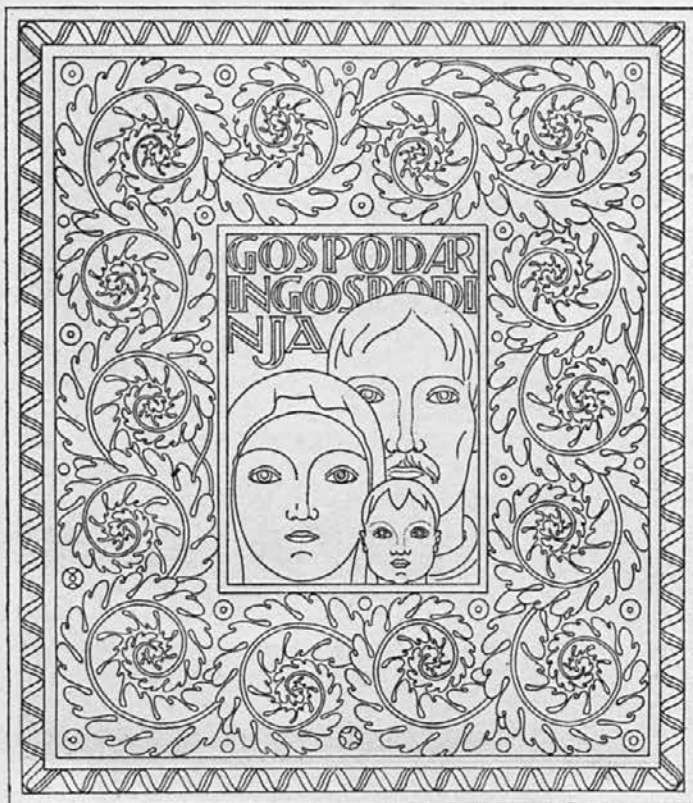
(K hiši na kolesih sredi jezercja vodi švigašvagast most, ki naj prepreči hudobnim duhovom dostop v čajarno.)

Kitajske Benetke.

(2500 let staro mesto Sučov je zgrajeno ob vodi in nešteti kanali tvorijo glavne prometne žile.)

Kitajski značaj je nežen, malce oložen, a brez solzavosti. Njihova umetnost je izraz prirodnega odnosa do sveta in življenja, njihova lirika spada med najlepše izraze človeške čustvenosti. Ljubezen do narave, do rastlinstva in vse žive in nežive prirode je poglavitni znak. Taki so tudi njihovi vrtovi. Ne kos zemljišča s pravilno postavljenim drevjem in odmerjenimi stezami, ne: temveč cel svet v malem. Na takem miniaturnem vrtu nagromadijo skale v čudovite skupine, ki jih prerašča mah in redke rastline. Tam so jezercja in rečice, preko njih vodijo lahni obokani mostički. Med skalovjem so ob vijugastih stezicah kamnite svetiljke, bronasti zmaji in druge pošasti. Na vrhu stoji mala čajna hišica z dvojno pravihano streho na tenkih stebrih. Tam sede ob solnčnem zatonu, srebajo dišeči čaj iz prozornih porcelanskih čaš in gledajo na morje. Uživanje lepe prirode je Kitajcu največji užitek. Prilikava drevesca, z večšo vrtnarjevo roko skrivljena v fantastične oblike, jim polnijo dušo, ki je željna vsega neznanega, čudovitega, z bogatim razkošjem. In ko pomladi zacvete pokrajina, je to praznik za vse silne množice. V procesijah hodijo trume iz mesta, da se naužijejo pogleda cvetočih črešenj. Stara bajka pripoveduje, da je v davni neki kitajski cesar tako silno ljubil lepa drevesa, da jih je sam hodil krasiti s svilenimi trakovi, na katerih so bili z zlatom naslikani slavospevi, ki jih je sam zložil njim na čast. Posebni stražniki so z golimi meči noč in dan čuvali te cesarjeve ljubljence, da jih ne rani zlobna roka. In če se je bal, da bi njegova roža-ljubljenka mogla poginiti, je skrbno odtrgal cvetje in ga pokopal v zemlji ali pa ga nežno spustil v mimo tekočo reko, da ga pokrije v svojih valovih. Kitajski vrtovi so prava podoba tega modrega, za fantazijo in vse lepo tako občutljivega, oložnega, a obenem neskončno, čisto otroško dobrega naroda.

O RAZPLODBI RASTLIN.

V rastlinstvu opazamo vobče dva bistveno različna načina razplodbe. Velika večina rastlin se razploja s semenom (spolna razplodba). Mnogo jih je pa, ki se obnavljajo tudi tako, da se razvije nova rastlina iz kakega organa stare rastline (n. pr. iz koščka korenine, iz vejice, iz brsta ali celo iz lista) brez cveta in ploda. To je nespolna ali vegetativna razplodba. S semensko razplodbo skrbi narava posebno za to, da se rastline čimbolj namnože in razširijo v velike razdalje. Nikakor pa ne jamči, da bi potomstvo obdržalo vse lastnosti semenske rastline. Baš nasprotno pa je pri vegetativni razplodbi. Tu se posamezne rastline le bolj pomlajajo in obnavljajo ali vsaj počasi razmnožujejo. Tudi ostane podmladek na mestu ali v neposredni bližini starih rastlin njim in sebi v škodo. Ohrani pa popolnoma vse lastnosti prvotne rastline, iz katere je nastal.

Vse to velja brez izjeme tudi za sadne rastline, kajti vsa sadna plemena se dajo razplojati s semenom in mnoga tudi po vegetativnem potu. Nobeno pleme pa, katerega neštete sorte so bile odgojene s križanjem, dolgotrajnim odbiranjem in raznimi drugimi umetnimi pripomočki, ne obdrži svojih lastnosti, ako ga razmnožujemo s semenom. Zato moramo take sorte požlahtnjevati.

S semenom razmnožujemo najbolj pečkasto in koščičasto sadje, izmed lupinastega pa orehe in kostanj. Seme teh sadnih plemen (pečke, koščice, orehi, kostanj) ima pa svoje posebnosti, ki jih je treba poznati in upoštevati, drugače pri setvi ni uspeha. Seme plemenitih sort je za razplodbo najslabše, ker daje slabotno in bolehalo potomstvo. Najboljši so potomci divjih, prvotnih sort (drobnice, lesnike), ker imajo čvrsto, zdravo rast in prirojeno podlago za dolgo življenje. Ker jih moramo ifak požlahtniti, je brez po-

mena kakovost ploda semenske rastline. Take semenščake imenujemo v sadjarstvu navadno divjake.

Skoro vse sadno seme je počasno pri kaljenju. Nekatere leži celo po dve leti v zemlji, preden vzkali, zlasti če je bilo presušeno in vsejano ob neprikladnem času. Ako ga pred setvijo hranimo dolgo časa na toplem in suhem kraju, ga mine kalivost in zastoj čakamo, da bi ozelenelo. Čim debelejšje je seme, tem bolj je občutljivo za kalivost. Tudi s starostjo hitro pojema kalivost, zlasti pri debelem koščičastem in lupinastem semenu.

Najbolj naravno je, da sejemo čimprej v jeseni, dokler je seme še sveže. Če pa nameravamo sejati šele na pomlad, moramo shraniti seme čez zimo med vlažno prstjo ali peskom na hladnem, ne presuhem kraju. Ako zmrzne, mu nič ne škoduje.

Mlade sadne rastlinice so dokaj občutljive in izbirčne za zemljo. Zato sejemo sadno seme v dobro pripravljeno, s starim gnojilom založeno, sprsteninasto zemljo. Gnojenje s presnim, nepredelanim gnojem bi bilo zelo napačno. V pravi zemlji in ob skrbnem negovanju — pletvi in okopavanju — in če niso pregosti, se divjaki že prvo leto tako razvijejo, da so čez meter visoki, pri flehza mezinec debeli in torej sposobni za presajanje v drevesnico in za požlahtnjevanje. Še lepšo in boljšo robo dobimo, ako rastlinice kmalu potem, ko pribodejo iz zemlje, presadimo (pikiramo) posamez po 10–15 cm narazen na prav dobro vrtno zemljo in jih zalivamo ter varujemo solčnih žarkov, dokler ne začno rasti (zeleno pikiranje).

Jabolčnih peček gre 24000, hruševih pa okoli 25000 na 1 kg izčiščenega semena. Pri najboljšem semenu ne smemo računati več nego 50–60% kalivosti. Iz tega lahko preračunimo, koliko rastlin dobimo iz kake znane množine semena. Seveda je še mnogo izgub pri pletvi, okopavanju in zaradi raznih drugih neprilik, ki so skoro neogibne (miši, spomladni mrazovi, velika suša, toča itd.).

Nekaterih sadnih rastlin pa nikdar ne razmnožujemo na ta način, da bi njih seme sejali, ker bi bila taka vzgoja predolgotrajna, pretežavna in nezanesljiva. Vegetativna razplodba je tu bolj na mestu, ker je preprosta in jako zanesljiva. Ta način razplodbe je različen in skoro pri vsakem sadnem plemenu drugačen. Naše znane domače češplje niso zrastle iz semena, ampak vzgojili so jih iz zaroda, ki tako rad poganja iz korenin starejšega češpljevega drevja. Vrtnih malin nihče ne vzgaja drugače nego iz koreninskih izrastkov, ki silijo na dan okrog vsakega starejšega malinovega grma.

Vrtnih jagod tudi nikdar ne sejemo. Množe se kar same z brsti, ki poganjajo na dolgih, motvozastih pritlikah. Včasih množimo kako rastlino tako, da jo vzamemo iz zemlje in razdelimo štór na več delov, ki se razvijejo potem, ko jih posadimo vsakega zase, v samostojne rastline. Tako se lahko množi n. pr. kosmulja, pa tudi maline.

Prav pogosto in z dobrim uspehom uporabljamo v sadjarstvu razplodbo z grebenicami. Rastline, ki jih nameravamo množiti na ta način, obrežemo spomladi tako na kralko, da ostane samo štór blizu tal. Iz njega požene potem vse polno mladik, ki jih potem, ko so nekoliko odrastle, obsujemo pri fleh z rahlo prstjo. Med letom poženejo mladike na spodnjem delu, ki je zasut, korenine. Drugo pomlad tako ukoreninčene mladike porežemo in uporabimo kot samo-

slojne rastline. Tako pridobivamo podlage za prtilične jablane, mlade leske, včasih tudi za vinsko trto.

Končno imamo še jako važen način vegetativne razplodbe, to je razmnoževanje s potaknjenci ali ključi, ki je posebno važno v vrtnarstvu.

Ako odrežemo 30–40 cm dolg kos enoletnega poganjka vinske trte (ključ), ter ga spomladi vtaknemo v rahlo zemljo tako, da gleda iz nje samo zgornje oko, ozeleni med letom in požene korenine. Prav tako radi se ukoreničijo potaknjenci od Ivanovega grozdjčca ali ribeza, od kufine, smokve itd. Potaknjence sadimo navadno zarana spomladi. V ugodnih razmerah se ukoreničijo že prvo leto tako močno, da so za presajanje v drevesnico (kutina) ali na stalno mesto (ribez).

»BAVBAVI!«

Prirodno je, da otroka ni strah. Četudi je v kaki nevarnosti (ogenj, voda, tač, potres, pes), ne sluhi in se ne zaveda, da je to zanj nevarno. Začo se ne boji. Strah otroku redno privzgojijo starši. Privzgoje ga pa, ker ga nesmiselno strašijo: mož te bo! Bavbav pride pote! Ciganom te damo! — Zato se začne bali tujega človeka, nedolžnega berača, noči, samote — (ne zaspi brez mame, ne spi brez luči): Poznal sem fanta, ki je shodil čvrst in zdrav. Pa je skočil nekoč predenj pes, ko se je igral. Deček se je velikega psa in njegovega laježa tako prestrašil, da je hrom še danes. Pri hiši psa niso imeli, večkrat pa so ga dražili: kuža te bo! (Je kar prav, če imajo pri hiši psa, da se ga otrok navadi in se tudi tujega ne boji. Bolje je, da ga pes ugrizne kot da se ga otrok prestraši do nepopravljive škode.) Pa so še drugi bavbavi. So matere, ki otroka vedno pošiljajo v pekel: za vsako neumnost mu groze, da ga bo Bog pehnil v pekel. — Ali pa grozi mati otroku z očefom. Če zavpije, če poskoči, je že grožnja: Le počaj, ko pride ata, ta te pošteno našeška. — Ali je čuda, da tak otrok Boga in očeta — mrzi? Proč s takimi bavbavi!

DEŽNIK, PLAŠČ, KLOBUK.

Meščanu, ki mu ni ne žita ne polja, ne zelja ne vrta mar, bi bilo všeč, da ne bi nikoli deževalo. Mračni, mokri ali sluzasto-hladni deževni dnevi so zares dolgočasni, časih na moč zoprni — najbolj zoprni so pa dežniki. Skoraj da je ni reči in stvari, ki bi se zdela človeku bolj odveč in ki bi jo laže pozabil in bolj nerad kupil ali dal v popravilo kot dežnik. Vendar je dežnik navzlic vsemu temu le potreben in ga moraš imeti in je po predpisih dandanašnje ženske mode celo lep in ličen in tako majhen, da ti ne dela večje neprilike ko kaka torbica. Le to je, kadar dežuje, ne veš, kako bi ga držal, ali le nad glavo, ali bi ga okrenil pred obraz ali na hrbet ali kam, ker je tako neznačen. (Tudi deževati bi moralo zdaj po modernu; zakaj za pravi dež in celo ploho tak modern dežniček na noben način prav nič ne zaleže.) Pa poglejmo si te »zoprne« male stvarce поблиže, kakšne so. Dežnik iz rdeče svile te nehoče spomni onih nekdanjih ogromnih rdečih »marek«, pod katero je bila varna vsa družina: oče, mati pa še dvoje otrok. Pa tudi brez takih misli so pestre dežnikove barve neprilicne, ker vplivajo neugodno na barvo obraza. Nikoli ne pozabimo,

da se barva vsakega blaga izpremeni, čim se zmoči — in da je potem tudi odsev na licu ves lisast in izpreminjast. Zato pa narejajo dežnike večinoma iz blagov temne barve, kakor temnomodre in kostanjeve, le bordura ob robu je bolj pestre barve. Glede take bordure je pripomniti, da se mora ujemati z barvo obleke. Lep je pisan dežnik v izložbi; kako se bo pa prilegel tvojemu plašču in kakšen bo videli razpet nad tvojo glavo — je pa drugo vprašanje — in stvar okusa. Izbirčnost ženske je pa tako velika, da pri nakupovanju dežnikov ne gleda le na barvo in trpežnost blaga, marveč premoči tudi palico in ročaj dežnika. Ročaj je izdelujejo iz raznih dragocenih snovi, tako iz slonovine, roga, ahata, srebra in podobno. Oblika ročaja se venomer izpreminja; zdaj n. pr. so kljuge najbolj moderne in je ročaj za las podoben ročaju moških dežnikov. Tak ročaj ni lep, dasi moderen; praktičen je pa toliko, da moreš tak dežnik obesiti čez roko. Večinoma je in ostane v modi raven ročaj, ki je prevlečen s kačjo kožo in se tako ujema s torbico in čevlji. O ročajih še to: poznamo take, ki tvorijo razne pasje, mačje, sovje, ptičje in — Buddhove glavice, ki so pa le za otroke. Zakaj — kakor povsod, velja tudi za dežnike: da je najelegantnejše to, kar je preprosto. Nekje smo videli dežnik, ki je imel v ročaju dozo za cigarete, delček za vžigalice in — nebodigatreba — barvnik za ustnice. Pa v Ameriki! Ročaj in palica sta volfa — to je steklenica. V njej nosijo s seboj alkoholne pijače, ki so — kakor znano — v Ameriki prepovedane. Imamo pa tudi še dežnike, ki se dajo zložiti. A ti so tako nerodni, da stvar prav tedaj ne gre od rok, kadar dežuje. Namesto takega dežnika je že bolje, da imaš kakšno »staroversko marelo« — vsaj ne boš hodil z dežnikom v roki moker po dežju.

Še nekaj o oblekah za deževne dni! Časih so bile temne, mračne barve takih oblek v modi, ker so tudi deževni dnevi temni in mračni. Zdaj je pa drugače: deževne obleke so kakor za nalašč prav živahnih in pestrih barv. Plašči so križastega, pisanega crépe de China, gabardina ali drugih izbrano lepih blagov. »Nepremočljivi« plašči so podloženi z istim blagom, kakršno je tudi zgoraj. Najlepši plašči so narejeni v kroju »ranglan«. Tak plašč ima zadaj široko gubo, je prepasan in ima več žepov, ki jih lahko zapneš. Ovrtnik se na tesno prilega vratu. Tudi v deževnih dneh se more človek lepo in lično obleči.

Težko je najti stanovanje; skoraj prav tako težko je najti ženski klobuk za glavo s kitami. Ženski klobuki so zdaj majhni, majčkani — ne znotraj ne zunaj jih ni nič. Saj je kar neumno, da govorimo sploh o klobukih! Ta ženska pokrivala so vse bolj avbe, čepice. Zares, niti trohice kakega lasu ni videti izpod teh ličnih avb. Težko je ugeniti, ali ima ženska plave ali črne lase. In ker pravijo, da je ženska rada v skrivnostih in zagonetkah, so ti »klobučki« še posebej skozi in skozi ženski.

Ženski klobuki nimajo nobenih krajevcev več. Le oni za sportne namene imajo ozke krajevce, pa se jim tudi pozna, da bi se rajši skrili ko pokazali, tako so ozki in zgibani. A čeprav so zdaj ženska pokrivala na videz tako neznačna, vendar so prav muhasta sestavljena iz raznih vrst blagov, iz klobučevine in žamet, ali svile in slame. Okraski so spredaj. Ob strani so le peresa, ki se tesno prilegajo oglavju, časih je celo vse oglavje iz samih peres sestavljeno. Tudi za

le »klobučke« je treba dosti okusa, da se prilegajo poedinim glavam in obrazom. To velja tudi za obleke: Po enem in istem kroju napravi vsaka šivilja drugačno obleko in vsaka »nositeljica« te obleke jo spet po svoje nosi — po hoji, vedenju, venomer nanovo ustvarja. — Najelegantnejša obleka je navidezno »en nič« — a prav ta »nič« moraš najti, da si oblečena, kakor je lastno le tebi. Sicer si neokusna.

KUHARICA.

Mladika (v oddelku »Kuharica«) bo letos po možnosti prinašala tudi jedilne liste, ki smo deloma že o njih v Mladiki govorili, deloma bodo pa novi. Letos bo vsaka Mladika prinesla jedilni list za prvi teden v mesecu. Upošteval bo naš jedilni list, kolikor mogoče, letni čas in pa srednjo (meščansko) kuho, s posebno varčnostjo pripravljeno. V naprej naj pripomnimo, da marsikatera gospodinja goveje meso kuha vsak drugi ali tretji dan in si nekoliko juhe prihrani za naslednji dan. (Juho, ki si jo misliš prihraniti za drugi dan, odvzemi, preden jo soliš.) Za tretji dan porabimo juho, ki smo v njej prevreli kosti od prvega dne. (Navadno prevremo kosti drugi dan.) To juho uporabljamo za zelenjavno in druge umetne juhe. (Gospodinja si s tem dosti časa prihrani; pa tudi sprememba glede juh ugaja domačim.)

JEDILNI LIST

za prvi teden v letošnjem marcu (začnimo s soboto):

Sobota. Kosilo: Juha z rezanci, goveje meso, porova omaka s smetano (Ml. 1926 str. 158), ocvirkov pire, piškotni zavitek (Ml. 1924 str. 233). — Večerja: Podmet iz ostankov mesa s polento (Ml. 1924 str. 71).

Nedelja. Kosilo: Juha z zelenimi jajčnimi rezanci (Ml. 1926 str. 158), ministrski zrezki (Ml. 1926 str. 278) z dušenim rižem ali krompirjevim pirejem. Pomarančni šarkelj, kompot. — Večerja: Priželjc v omaki s kruhom, šarkelj, čaj ali kava.

Ponedeljek. Kosilo: Špinačna juha s krušnimi rezinami (Ml. 1923 str. 231), ocvrti možgani s kislom repo in praženim krompirjem; ocvirkova tortla (Ml. 1926 str. 78). — Večerja: Makaroni s suhim svinjskim mesom (Ml. 1923 str. 112), motovilec zmešan s krompirjem in jajčnimi krlji.

Torek. Kosilo: Goveja juha z ajdovimi žganci, meso v polivki suhih gob s krompirjevim pirejem in dušenim rižem (Ml. 1923 str. 199), ocvirkove pogačice (Ml. 1925 str. 118). — Večerja: Zemljevec pečnjak s kuhanimi češpljami (Ml. 1924 str. 71).

Sreda. Kosilo: Riževa juha z rumenjacom (Ml. 1924 str. 313), ocvrta jetra s kislim zeljem ali repo, krompir v koscih, v mleku pečeni krapci (Ml. 1923 str. 149) z mlečno kremo. — Večerja: Ostalo meso s papriko (Ml. 1926 str. 398).

Četrtek. Kosilo: Francoska fižolova juha (Ml. 1925 str. 438), bržola v mleku dušena (Ml. 1923 str. 149) z makaroni, jabolčni štrukelj. — Večerja: Sirov štrukelj, kuhan, s salato ali kompotom.

Petek. Kosilo: Žabja juha navadna (Ml. 1927 str. 98), polenovka na laški način s kislim zeljem (Ml. 1926 str. 118), pešameljev štrukelj z mlečno kremo, črna kava. — Večerja: Ocvrte žabe z motovilcem in fižolom, čaj.

Priželjc v omaki.

Priželjc operi, potegni z njega kožico ter ga zreži na listke. Nato zarumeni v žlici masti eno drobno zrezano čebulo, prideni priželjc in ga duši nekaj minut. Nato ga potresi z žlico moke in zalij z $\frac{1}{4}$ litra vode ali juhe, ga osoli, prideni velik ščep popra in ko nekaj minut vre, prilij kisa po okusu in ga postavi 2–3 osebam na mizo.

Ocvrti možgani.

Goveje možgane operi v vodi, poberi jim kožice ter jih stresi na desko ali rešeto, da se odtečejo. Potem jih zreži na prst debele koščke, potresi jih s soljo in prav malo s poprom; čez nekaj minut jih povaljaj v moki, v raztepenem jajcu in v droblinah, nato položi v razbeljeno mast ter jih počasi ocvri, da se po obeh straneh zarumene.

Ocvirkov pire.

Skuhaj kakih pet srednje debelih krompirjev v slani vodi; kuhanemu krompirju odcedi vodo, stlači ga prav dobro s tolkačem ali kuhalnico ter mu prideni dve žlici razgrelih ocvirkov, dobro premešaj in ga postavi na mizo.

Vrvice.

Nalomi v skledo $\frac{1}{4}$ kg vrvice in jih polij z vrelo vodo. Nato zavri v kozi vode, osoli jo in stresi vanjo poparjene vrvice, katere kuhaj 20 minut. Nato jih stresi na rešeto, da se odtečejo (polij jih z mrzlo vodo). V kozo deni žlico sirovega masla in ko se razgreje, prideni žlico krušnih drobtin; ko se prav majhno zarumeni, prideni odcejene vrvice, jih primešaj in postavi na mizo.

Pešameljev štrukelj.

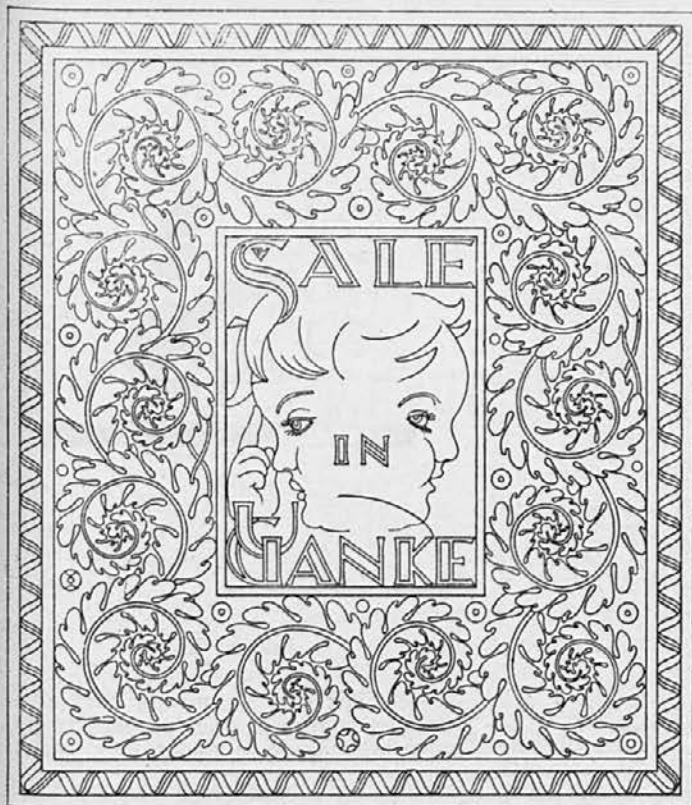
Napravi vlečeno testo iz $\frac{1}{2}$ litra moke, iz $\frac{1}{8}$ litra mlačne vode, (nekoliko osoli), iz drobnega jajca ali beljaka in iz za oreh masti ali žlice olja. Ko je testo vsaj pol ure počivalo, ga razvaljaj, pomaži z oljem, prav tanko razvleci in namaži s takimle nadevom: Razgrej v kozi za oreh sirovega masla, prideni eno v vodi namočeno in ožeto zemljo ali kruh, dobro premešaj, prilij dve žlici mleka in še mešaj, da je gladko in da se zemlja odloči od kože. Posebej pa mešaj 8 dkg sirovega masla, dva rumenjaka, dve žlici sladkorja, prideni ohlajeni pešamelj in še mešaj; nazadnje prideni sneg dveh beljakov in nekoliko drobno zrezane limonove lupine. Ko si testo s tem nadevom namazala, potresi nanj še eno pest opranih rozin. Nato zvij štrukelj rahlo skupaj, ga položi na dobro pomazano pekačo, ga pomaži po vrhu s smetano ter speci. Ko je štrukelj pečen, ga polij z $\frac{1}{8}$ litra zavretega mleka in postavi še za nekaj minut v pečico.

Mlečna krema.

Deni v lonček 1 kavno žlico moke, 1 jedilno žlico sladkorja (nekoliko vaniljevega) in 1 rumenjaka. Vse prav dobro zmešaj in počasi prilivaj tej zmesi pol litra toplega mleka. To mešaj na ognju toliko časa, da se zgosti in naraste. Nazadnje primešaj sneg enega beljaka in daj kremo posebej v skledici s štrukljem.

Ocvrta jetra.

Namakaj eno uro v mrzlem mleku poljubno množino telečjih ali prašičjih jeter. (Ako se namakajo nekaj časa v mleku, so mehkejša in okusnejša.) Odstrani jim kožico, zreži jih na mezinec debele kose ter jih osoli. Nato jih povaljaj v moki, v raztepenem jajcu in v droblinah ter jih v vroči masti naglo ocvri, da so po obeh straneh rumeni.

ZA SMEH.

Ce človek že vse prebere...

Gospa (v knjigarni izbira knjige): »Človek res ne ve, kaj bi kupil, ko sem že vse brala. (Pogleda gospoda, ki je prišel v knjigarno in zahteval neko knjigo.) Oprostite, kaka knjiga je to?«

Gospod (jo pokaže): »Prosim.«

Gospa (pogleda naslov): »To sem že lani za božič kupila in prebrala.«

Gospod: »Oprostite, zlahna gospa, molite se. Lani o božiču je bila ta knjiga še zaklenjena v moji miznici kot rokopis.«

UGANKE.

Urednik: PETER BUTKOVIC - DOMEN, Zgonik, p. Prosek, Italija.

Crkvnica.

(Miroljub, Vižmarje. — 14 točk.)

1.	a	a	e	k	m	o	r	s	t	v
2.	a	a	i	l	m	o	s	s	t	v
3.	a	a	a	b	b	d	k	r	r	u
4.	a	e	j	k	m	m	o	r	r	r
5.	a	d	e	e	i	l	m	n	r	s
6.	a	c	e	j	o	o	p	p	t	z
7.	a	a	c	d	e	i	r	s	t	v
8.	a	a	e	j	k	l	o	p	t	z
9.	a	č	e	k	o	o	p	s	t	v
10.	a	b	b	d	e	o	o	r	r	t

Sestavi v vsaki vodoravni vrsti iz dotičnih črk dve besedi po pet črk. Pomen prve besede v vsaki vrsti je

naveden spodaj; drugo besedo v vsaki vrsti pa sestavi sam iz ostalih črk v dotični vrsti. Če si pogodil prave besede, čitaš v debelo obrobljenih poljih slovenski pregovor.

Pomen besed: 1. bivališče ljudi, 2. rudnina, 3. del glave, 4. pomorščak, 5. denar, 6. gozdna žival, 7. prometno sredstvo, 8. nadležna žival, 9. tekoča voda, 10. telovadna kretnja.

Računska podobnica.

(A. D., Ljubljana. — 5 točk.)

$$\times \times = + + 10$$

$$\times \times = + + 10$$

$$\times \times = + + 10$$

Tombola.

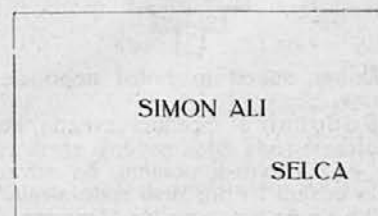
(J. Ložar, Ljubljana. — 11 točk.)

Neki Mladikar je šel na tombolo. Imel je srečo. Vsako peto izklicano številko je imel na svoji tablici in je

zadel tombolo. Ni pa hotel prav povedati, kaj je dobil, ampak samo prvih 40 izklicanih števil, ki so: 89, 33, 11, 2, 24, 47, 90, 3, 73, 13, 77, 28, 4, 35, 1, 12, 14, 88, 24, 21, 44, 68, 7, 81, 16, 63, 48, 9, 52, 22, 56, 73, 38, 15, 18, 82, 8, 79, 40, 41. — Kaj je Mladikar dobil?

Posehnica.

(Janko, Selca. — 6 točk.)

Kaj bere ta fant?

Dosti odvetnikov — dolga pravda.

»Iz našega okraja so vsi odvetniki na vojski.«
»No, potem pa vojske ne bo zlepa konec.«

Narobe!

Na občinski deski je bil nabit poziv: »Ker se požari v zadnjem času tako množe, se lastniki posestev pozivajo, da jih dajo dovolj visoko zavarovati zoper požar.«

Neki hudomušnež je pripisal: »Narobe! Ko bi posestva ne bila že dovolj visoko zavarovana, ne bi bilo požarov.«

Sam se briti — nevarno...

Gospod Vodopivec, star samec in upokojenec, je tožil svojemu prijatelju, ki ga je obiskal, da ima slab želodec, da ima mokro stanovanje in da ga zmerom zebe.

»Pij čaj z rumom, pa si boš okrepil želodec in zeblo te ne bo,« mu svetuje prijatelj.

»Kdo naj mi pa čaj skuha? Gospodinja ga ne zna, jaz sem pa preneroden. Sploh pa, kaj bi rekla, ko misli, da ne pokusim alkohola,« toži Vodopivec.

»Pa si napravi prav močan grog iz konjaka ali brinjevca in ga pošteno osladi,« meni prijatelj.

»Kako naj pa vročo vodo dobim, da ne bo gospodinja sumila?«

»Reci, da se boš bril, pa jo dobiš.«

»Bravo!« vzklikne gospod Vodopivec in se ves vesel zahvali prijatelju za svet.

Mine nekaj tednov in prijatelj ga zopet obišče. A kakšen je bil gospod Vodopivec? Bebasto se je smejal, jecljaje je buljil predse in ga ni prepoznal.

»Za božjo voljo, kaj mu pa je?« vpraša prijatelj gospodinjo.

»Oh, gospod, kmalu potem, ko ste bili Vi odšli, so se začeli gospod sami briti. Sprva po enkrat na dan, potem dopoldne in popoldne, nato pa štirikrat na dan, pozneje celo po osemkrat, in če jim zdaj ne prinesem vroče vode vsaj po dvajsetkrat na dan, začno divjati in besneti.«

